

8 december

Debatter m. m.

Fredagen den 8 december

	Sid.
Svar på interpellationer av:	
herr Fridolfsson i Stockholm (h) ang. möjligheterna att undantaga samlingslokaler för kyrkliga ändamål från investeringsavgiften för vissa byggnadsarbeten och herr Rimmerfors (fp) i samma ämne.....	3
herr Eliasson i Sundborn (cp) ang. åtgärder med anledning av företagna valutadevalveringar.....	16
herr Andersson i Örebro (fp) ang. en upplysningskampanj med anledning av förbudet att sälja fisk från vissa sjöar.....	38
herr Lindkvist (s) ang. ökad information om bostadsstöd till barnfamiljer.....	39
herr Gustavsson i Alvesta (cp) ang. en allmän hälsokontroll.....	43
herr Gustafsson i Borås (fp) ang. väntetiderna vid rättspsykiatriska undersökningar i brottmål.....	47
herr Hugosson (s) ang. åtgärder mot kommersiellt utnyttjande av kommunala bostadsförmedlingars register.....	50
herr Werbro (fp) ang. upprustning av skolor ur brandsäkerhetssynpunkt.....	53
fru Eriksson i Stockholm (s) ang. utbildning av dietister.....	57
herr Jönsson i Ingemarsgården (fp) ang. utbildningen i miljövardsteknik.....	58

Fredagen den 8 december

Kl. 11.00

§ 1

Justerades protokollet för den 30 nästlidne november.

§ 2

Svar på interpellationer ang. möjligheterna att undantaga samlingslokaler för kyrkliga ändamål från investeringsavgiften för vissa byggnadsarbeten

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Fridolfsson i Stockholm har frågat inrikesministern om han är beredd att medverka till sådan uppmjukning av bestämmelserna angående den 25-procentiga investeringsavgiften att utökade dispensmöjligheter möjliggör ett igångsättande av samlingslokaler för kyrkliga ändamål före den 30 september 1968. Frågan har överlämnats till mig för besvarande.

Vidare har herr Rimmerfors frågat mig om jag anser mig kunna medverka till en sådan omprövning av riktlinjerna för undantagande av samlingslokaler för kyrkliga ändamål från investeringsavgiften, att större hänsyn tas till religionsfrihetens principer och större rättvisa ges åt församlingar, som genom en kombination av myndigheternas rivningsbeslut och Kungl. Maj:ts avslag på ansökan om dispens från investeringsavgiften kommit i ett synnerligen brydligt läge.

I anledning av interpellationerna vill jag meddela att befrielse från investeringsavgift för kyrkliga byggnadsobjekt hittills medgetts i 33 fall till en sammanlagd byggnadskostnad av cirka 16,5

miljoner kronor, medan avslag meddelats i 35 fall till en sammanlagd byggnadskostnad av cirka 47 miljoner kronor. Vid behandlingen av dispensansökningarna har följts de principer, som tillämpats för dispenser i allmänhet. Nämnda siffror tyder inte på att någon uppmjukning av bestämmelser eller praxis för att möjliggöra ökad igångsättning av arbeten på kyrkliga samlingslokaler skulle vara erforderlig. Befrielse från investeringsavgift bör även i fortsättningen medges endast i de fall, där särskilda omständigheter kan anses motivera det. Detta kan innebära att i vissa fall provisorier på grund av myndigheters rivningsbeslut eller andra omständigheter får accepteras under något längre tid än vad som annars varit erforderligt.

Vidare anförde:

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (h):

Herr talman! Jag vill tacka statsrådet och chefen för finansdepartementet för svaret på min interpellation.

Den 25-procentiga investeringsavgiften på bl. a. byggande av samlingslokaler för kristen verksamhet — som jag så sent som i förra veckan från denna talarstol enligt vissa ledamöters uttalanden var »ofin» nog att beteckna som en straffskatt — anser jag vara en helt orimlig påлага. Det är fullt naturligt att de som berörs av den känner både olust och irritation.

Huvudskälet till att jag frågat om möjligheterna till en generösare dispensgivning är att sådana ansökningar, för vilka en dispensgivning närmast borde ha varit en självklarhet, har avslagits. I detta sammanhang vill jag helt

Svar på interpellationer ang. möjligheterna att undantaga samlingslokaler för kyrkliga ändamål från investeringsavgiften för vissa byggnadsarbeten

kort omnämna två kända och i pressen mycket omskrivna exempel.

Evangeliska fosterlandsstiftelsen i Stockholm har på grund av vissa omständigheter måst riva Blasieholmskyrkan. Trots att stiftelsen har pengar insamlade för ett nybygge och trots att man bevisligen före den 1 mars 1967 påbörjade sprängningsarbetena för bygget på sin nya tomt, har regeringen vägrat ge dispens från investeringsavgiften.

Det andra exemplet gäller Eugeniaförsamlingen i Stockholm. Under expropriationshot tvingas församlingen ut ur sina lokaler. Myndigheterna har fixerat en sista utflyttningsdag — man skall ha utrymt sin kyrka före den 1 april 1968. Eventuellt får man någon veckas nådatid, så att man i lugn och ro kan fira påsken i kyrkan.

Församlingen har anvisats en ny tomt, och myndigheterna har krävt att bygget på denna vid ett vite av 500 000 kronor skall vara klart senast den 1 april 1970. Man har sökt dispens från den särskilda investeringsavgiften för att i enlighet med gällande byggnadsplan uppföra en ny fastighet och man har uppvakttat regeringen i ärendet, dock med samma negativa resultat, d. v. s. avslag.

För att på något sätt blidka regeringen och komma i gång med bygget föreslog Eugeniaförsamlingen en kompromiss. Den gick ut på att man var villig att betala investeringsavgift på byggets kontors- och garagedel, och man begärde befrielse endast från erläggande av investeringsavgift för kyrkodelens byggkostnader. Av tidningarna av den 5 december att döma har regeringen avslagit även kompromissansökan.

I februari månad i år hade vi här i riksdagen, när vi behandlade propositionen angående investeringsavgifter för vissa byggnadsarbeten en lång och intensiv debatt. Därvid framhöll många,

även framstående socialdemokrater, att det närmast borde vara självklart att dispens gavs vid tillfällen liknande det jag här relaterat.

I den debatten yttrade också finansministern: »Jag vill gärna säga att dispensgivningen inte skall skötas lättsinnigt. Den skall skötas stramt men med förstånd.» Vittnar de nämnda exemplen, herr finansminister, om ett förståndigt handläggande?

Vi befinner oss i ett bekymmersamt arbetsmarknadsläge. 40 000 arbetare går utan arbete, lika många sysselsätts med beredskapsarbeten eller omskolas. Det rör sig med andra ord om cirka 80 000 arbetare. Regeringen har förstäeligt nog bekymmer med att söka lösa sysselsättningsfrågan. Riksdagen kommer inom kort att behandla en proposition från finansministern angående igångsättning av ett i högsta grad nödvändigt bygge av ett nytt radiohus i Göteborg. Finansministern vill ha 5 1/2 miljoner kronor för att just på grund av det rådande arbetsmarknadsläget starta bygget. Samtidigt som finansministern begär detta investeringsanslag meddelar han att regeringen avslagit 35 byggnadsansökningar till en sammanlagd byggnadskostnad av cirka 47 miljoner kronor. Och för att vara riktigt säker på att man inte skall missförstå detta, säger finansministern i interpellationssvaret att nämnda siffror inte tyder på att någon uppmjukning av bestämmelserna skulle vara erforderlig.

Jag tycker att det är ett uppseendeväckande besked. Låt mig i detta sammanhang understryka två saker. Folkrörelserna, som genom sina medlemmars personliga uppoffringar insamlar beskattade kapitaltillgångar för lokalbyggen, betungar mycket litet lånemarknaden. Vidare är de insamlade medlen inte disponibla för något annat ändamål än den verksamhet för vilken de ursprungligen avsetts. Borde därför inte både ur rättvisesynpunkt och ur arbets-

Svar på interpellationer ang. möjligheterna att undantaga samlingslokaler för kyrkliga ändamål från investeringsavgiften för vissa byggnadsarbeten

marknadssynpunkt dessa sammanslutningar och organisationer utan extrapålagor få placera sina pengar i för deras verksamhet nödvändiga lokalbyggen?

Till sist skulle det vara intressant att få höra finansministerns personliga inställning i denna fråga. Tycker statsrådet Sträng att det är riktigt att vissa folkgrupper som otvivelaktigt — det är vi säkert fullt överens om — gör en ur samhällelig synpunkt värdefull insats, skall drabbas av stora personliga ekonomiska och organisatoriska bekymmer, bl. a. därför att de av kristen idealitet offrar av sina hårt beskattade inkomster till en verksamhet som intresserar dem? Finansministern har ju fått sin regelrätta tribut av dessa medborgare. Vore det inte riktigt att de själva utan ytterligare statlig skattepålagor skulle få bestämma över sina insamlade kapital?

De folkgrupper som jag här talar om begär inte några speciella förmåner som vissa framstående socialdemokrater brukar påstå. Man önskar bara att slippa komma i stryckklass. Dit har man kommit.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Jag vill tacka finansministern för svaret. Innehållet är naturligtvis inte vad jag önskat, även om jag inte hade väntat något stort tillmötesgående. Jag skulle dock vilja säga att jag är förvånad över den negativa och pessimistiska tonen i finansministerns bedömning av utsikterna till en något större generositet när det gäller behandlingen av kyrkobyggena, efter allt som ändå har förevarit. — En del av den viktigaste problematiken i ett av de av mig anförda exemplen har herr Sträng helt enkelt gått förbi. Jag tänker på religionsfrihetssynpunkterna, och jag ber att få återkomma till dem.

Herr finansministern argumenterar utifrån den tidigare angivna målsättningen, att befrielse från investerings-

avgiften kan medges endast i sådana fall där särskilda omständigheter anses motivera det. Det är ingenting att säga om den principen, när nu investeringsavgiften är godtagen av riksdagen. Jag skall inte uppehålla mig mycket vid den — den är nu ett faktum.

Naturligtvis har jag ingenting emot att alla krafter sätts in för att öka bostadsbyggandet. Att man då håller tillbaka vissa allmänna byggen är naturligt, men det borde ha kunnat ske via arbetsmarknadsmyndigheternas tillståndsgivning. Jag betraktar därför investeringskatten på bl. a. kyrkobyggen som ett misstag. Men investeringsavgiften är som sagt godtagen av riksdagen, och då återstår dispensvägen. Beträffande denna har deklarerats att den står öppen men att tillståndsgivningen självfallet är restriktiv.

Finansministern menar att han har varit tillräckligt generös när han har medgivit byggen av ifrågavarande slag för 16,5 miljoner kronor av begärda 63,5 miljoner kronor. Man får, herr talman, utgå från att ingen i dagens läge besvärar regeringen med en dispensansökan utan tvingande skäl. Jag kan inte bedöma hur krisartade de beviljade fallen är, men jag anser att de båda exempel jag har tillåtit mig anföra i interpellationen uppvisar en ovanligt elakartad kombination av två besvärliga hinder. Det ena är ett myndigheternas rivningsbeslut, som gjort vederbörande församlingar hemlösa. Det andra är ett avslag av Kungl. Maj:t på ansökan om befrielse från den betungande 25-procentiga investeringsavgiften. Jag utgår nämligen från att när någon fått avslag av Kungl. Maj:t och därefter lämnar en redogörelse för de svårigheter som uppstått på grund av avslaget, skall det vara tillräcklig anledning till en ny prövning.

En annan orsak till min interpellation var frågan huruvida det inte skulle vara möjligt med en något generösare

Svar på interpellationer ang. möjligheterna att undantaga samlingslokaler för kyrkliga ändamål från investeringsavgiften för vissa byggnadsarbeten

tillämpning med hänsyn till det förändrade arbetsmarknadsläget. Herr Fridolfsson har redan berört det förhållandet, att många byggnadsarbetare alljämt är arbetslösa. Jag har mig bekant att de båda tilltänkta byggena i Stockholm skulle hälsas med tillfredsställelse ur sysselsättningsynpunkt under den stundande vintern. Evangeliska fosterlandsstiftelsen har fått arbetsmarknadsmyndigheternas löfte att uppföra kyrkan som vinterbygge till gagn för tillgången på arbetstillfällen. De vågar dock inte efter avslaget från Kungl. Maj:t åsamka sig den oerhörda fördyring som den 25-procentiga investeringsavgiften innebär, och herr Sträng säger nej till befrielse från denna avgift.

I båda fallen — om jag skall uppehålla mig vid det ekonomiska läget — finns samtliga medel disponibla utan nya upplåningar.

I den katolska församlingens fall tillkommer en synpunkt som jag gav uttryck för i interpellationen men som finansministern helt negligerat eller nonchalerat — jag vet inte om det bara är ett misstag att besked på den punkten utelämnats. Jag hoppas få svar på det i fortsättningen. Det är religionsfrihetsprincipen. Jag har naturligtvis inte hävdat eller drömt om att ansökningar från ett främmande trossamfund a priori skulle ges företrädesrätt framför andra lika angelägna. Jag menar bara att när en församling som därtill är en invandrarförsamling råkat ut för denna investeringsavgift, så borde det varit ett ytterligare skäl till generositet från svensk sida vid ett regeringsbeslut om en dispensansökan. Den i svensk lag garanterade fria religionsutövningen bör åtminstone inte onödigtvis förhindras. Vi möts ju själva utomlands ofta av en motsvarande gästfrihet när det gäller svenska institutioner.

Varje organisation lider naturligtvis avbräck i sin verksamhet när den drab-

bas av lokalbrist, men svårigheterna kan inte gärna vara mindre när det gäller en församling av Eugeniaförsamlingens karaktär. Därtill kommer att den svenska regeringens vägran att visa generositet i detta fall väckt en ganska pinsam uppmärksamhet utomlands. Jag hänvisade i min interpellation till ett par belysande uttalanden i Neue Zürcher Zeitung och Frankfurter Allgemeine Zeitung.

Nog borde vi ha råd, tycker jag, att visa något slag av tillmötesgående i ett land som berömmar sig av ekumenik och tolerans.

Herr talman! Cirka 5 miljoner kronor i utländsk valuta har tillförts Sverige genom insamlingar utomlands för detta kyrkbygge vid Kungsträdgården. Det är naturligt att man i givarländerna — det är främst Tyskland, Holland, Schweiz, Österrike, Amerika och Italien — frågar sig varför den svenska regeringen visar så ringa generositet just i detta fall.

Eugeniaförsamlingen tvingas utrymma sin nuvarande kyrka i april 1968 och man måste ju ta den anvisade tomten i anspråk och ha den bebyggd senast den 1 april 1970, vid 500 000 kronors vite. Byggnadstiden är minst två år. Det är naturligtvis därför församlingen nu inlämnat en förnyad ansökan med vissa ändrade villkor. Regeringens nyss meddelade avslag på denna förnyade hemställan tycker jag känns som en dubbel belastning, därför att det gäller en församling som till mer än 50 procent består av invandrare.

Att detta är ett bekymmer inte bara för katolska trosbekännare, utan något som känns besvärande också för oss andra, framgår av ett brev till regeringen från Svenska ekumeniska nämnden, där man säger att man tycker att »myndigheterna har handlat betänkligt med tanke på religionsfriheten i vårt land». Man slutar med att säga att »åtgärderna drabbar grupper av invand-

Svar på interpellationer ang. möjligheterna att undantaga samlingslokaler för kyrkliga ändamål från investeringsavgiften för vissa byggnadsarbeten

rare, för vilka den andliga vården är av utomordentlig betydelse för en harmonisk anpassning till svenska förhållanden. En generös behandling av ärendet skulle dock alltjämt kunna förhindra den känsla av religiös och nationell diskriminering som sprider sig». Detta säger ett så auktoritativt organ som Svenska ekumeniska nämnden.

Herr talman! Jag skulle verkligen vilja vädja till finansministern att ta dessa frågor under förnyat övervägande, även om jag förstår hans dilemma vid kravet att vara konsekvent i sin tillämpning av den av riksdagen antagna lagen. Men det har dock deklarerats en möjlighet till undantagsbestämmelse. I varje fall under förutsättning att arbetsmarknadsläget tillåter det borde ett frikostigare medgivande av befrielse från investeringsavgiften ske. Därmed skulle man också undvika en svårbesvärlig, plötslig överbelastning av byggnadsmarknaden när investeringskostnaden upphör.

Slutligen, herr talman, vill jag beträffande religionsfriheten rikta en direkt fråga till statsrådet och chefen för finansdepartementet eller rättare upprepa min av finansministern obesvarade fråga i interpellationen: Anser sig inte finansministern böra ta någon hänsyn till religionsfrihetens principer när det gäller ett främmande trossamfunds möjlighet att utöva sin verksamhet i vårt land?

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! De båda interpellanternas inlägg föranleder mig att utöver det relativt korta och koncentrerade interpellationssvaret något mera utveckla mina synpunkter.

Det är framför allt två fall som har intresserat interpellanterna. Det ena är en framställning från Evangeliska fosterlandsstiftelsen, det andra en från Eugeniaförsamlingen. Jag har det in-

trycket att det senare fallet har väckt det största intresset både publikt och hos interpellanterna. Delvis kan det kanske förklaras av att Evangeliska fosterlandsstiftelsen har fått bifall till dispens från avgift för kyrkobyggen på andra platser i landet men däremot inte här i Stockholm.

Jag tror att det var herr Fridolfsson i Stockholm som återopade mitt uttalande här i kammaren när investeringsavgiften fastställdes av riksdagen. Jag tillät mig då säga att man får behandla dispensansökningarna stramt men med förstånd. Det är alltid svårt att sätta betyg på sig själv — jag överlåter åt kammarens ledamöter att betygsätta mig. Jag skall bara redovisa några siffror.

Under den tid dispensgivningen har tillämpats har det för de s. k. sekundära byggena — som omfattar många ting: kyrkor, profana samlingslokaler, religiösa församlingslokaler, sporthallar, idrottsanläggningar, kontors- och bankhus, ja, ni känner till hela listan — lämnats dispens för en summa av 255 miljoner kronor. Till väsentlig del har dessa dispenser koncentrerats till sådana delar av landet där byggnadsarbetslösheten har varit ett problem, det vill säga i huvudsak till de norra delarna av landet, det s. k. stödområdet. Man har dispenserat byggnadsobjekt till en sammanlagd kostnad av 255 miljoner kronor men avslagit dispensansökningar för objekt med en byggnadskostnad av 400 miljoner kronor. Jag tycker nog att dessa båda siffror stämmer ganska väl med mitt uttalande om en stram tillämpning men en tillämpning med förstånd.

När det gäller detta specifika område, d. v. s. de religiösa lokalerna, har det lämnats bifall till 30 framställningar om dispens, vilket motsvarar en byggnadskostnad av, som jag nämnde i interpellationssvaret, i runt tal 15 miljoner kronor. Det har avslagits 35 framställ-

Svar på interpellationer ang. möjligheterna att undantaga samlingslokaler för kyrkliga ändamål från investeringsavgiften för vissa byggnadsarbeten

ningar motsvarande en byggnadskostnad av 46—47 miljoner kronor. Detta är ett uttryck för att man velat tillgodose de smärre orterna som har mindre kostsamma objekt, medan man avslagit framställningarna för stora, dyrbara, tunga objekt i de orter där avsikten var att ansökningar om dispens skulle behandlas stramare.

Jag vet att det har ifrågasatts, om man ändå inte skulle kunna göra partiella medgivanden, d. v. s. ge tillstånd till en viss del av byggnationen, medan den övriga delen finge komma senare. Regeringen har sett stramt på sådana framställningar — jag kan gärna säga negativt. Vi har från den gamla byggnadsregleringens tid erfarenhet av att det förhållandet att tillstånd gavs till uppförande av grunder, källarvåningar och andra delar av byggnaderna, vilka delar sedermera skulle ligga stilla påföljande sommar för att fortsättas påföljande vinter, för det första är ett oekonomiskt sätt att utnyttja kapital och arbetskraft — bygget blir dyrare totalt sett — och för det andra ser det fasligt illa ut. För att undvika detta är författningen dessutom skriven på ett sådant sätt att det, om man skulle ge dispens för en del av en byggnation, måste gå ett år innan den får fortsätta efter avbrottet, just för att undvika frestelsen att bygga en del och sedan vänta över sommaren för att därefter utföra nästa del.

Vi har således inte kunnat gå den vägen heller. I den framställning om det partiella medgivandet som sekundärt gjordes, rörde det sig, om jag minns rätt, om 5—6 miljoner kronor. Eugeniaförsamlingens framställning om tillstånd för hela bygget upptar en kostnad som belöper sig till mellan 10 och 12 miljoner kronor här i Stockholms stad.

Såsom ett alldeles speciellt skäl har anförts att pengarna till byggnationen ju har samlats ihop. Det skälet är inte alls ovanligt. En rad kommuner har an-

fört detta skäl såsom ett argument för dispens. De säger att de har fonderade medel för en sporthall eller för en simhall. Ingen annan kommer åt dessa medel. Varför får vi då inte bygga? undrar de. Mitt svar är ganska enkelt, men jag tror ändå att det är träffande. Jag brukar nämligen fråga dem: Ligger dessa pengar hemma i byrålådan eller står de inne på ett bankkonto? Ännu har ingen svarat att pengarna ligger hemma i en låda, utan de brukar finnas på kapitalräkning eller något annat konto, och följaktligen fullgör de sin funktion på kapitalmarknaden. Att pengarna finns disponibla är ett förledande argument, men det håller naturligtvis inte vid en närmare granskning.

Herr Rimmerfors ställde vid ett par tillfällen den direkta frågan till mig hur jag personligen ser på religionsfriheten. Jag tror att jag talar på hela regeringens vägnar, när jag säger att vi allesammans har den största respekt för religionsfriheten. Hur skulle vi kunna ha någon annan inställning? Det var länge sedan Sveriges konungar med svärd och våld bekämpade oliktankande — »på Leipzigs kullar och Lützens slätter», för att citera Odhners gamla historia — och i vår tid behöver man inte ifrågasätta att jag personligen och regeringen bakom mig har en klart positiv inställning på den här punkten.

Vad interpellanterna inte har talat om men som varit avgörande vid behandlingen av dispensansökan är att Eugeniaförsamlingen inte blir hemlös och utan möjlighet att bedriva sin verksamhet under de förhållanden som för närvarande råder och som kommer att råda. Eugeniaförsamlingen flyttar ur sina nuvarande lokaler — på Smedjegatan, om jag inte minns fel — den 1 april och flyttar in i lokaler som Stockholms stad ställt till församlingens förfogande på Drottninggatan, i den gamla ABC-teatern, där man kan samla 300 människor till gudstjänst. Jag är inte

Svar på interpellationer ang. möjligheterna att undantaga samlingslokaler för kyrkliga ändamål från investeringsavgiften för vissa byggnadsarbeten

så sakkunnig i det här avseendet, men jag föreställer mig att man kan hålla flera gudstjänster under en söndag eller eventuellt under en lördagskväll, varför församlingen och de som är intresserade av att besöka dessa högtidligheter borde ha möjligheter att få sin andliga spis och inte behöva säga att de varit förhindrade därtill på grund av lokalförhållanden. Stockholms stad har vidare ställt till förfogande expeditionslokaler, som ligger i anslutning till ABC-teatern, i den utsträckning som Eugeniaförsamlingen behöver dem.

Det hela är, ärade kammarledamöter, en fråga om hur långt ett provisorium skall vara. Eugeniaförsamlingen måste under alla förhållanden underkasta sig ett 24 månaders provisorium. Den flyttar från sin nuvarande lokal den 1 april nästa år och flyttar in i ABC-teatern och de expeditionslokaler som där är ordnade. Enligt herr Rimmerfors' interpellation räknar församlingen själv med en byggnadstid på 24 månader. Församlingen sitter nu med ett provisorium under 24 månader. Regeringens avstyrkan av dispens innebär att församlingen får fortsätta i detta provisorium ytterligare sex månader, d. v. s. den nya kyrkans färdigställande kan bli fördröjt med tidsskillnaden mellan den 1 april och den 1 oktober — om det nu över huvud taget i realiteten blir någon fördröjning, ty jag är inte helt säker på att länsarbetsnämnden skulle vara beredd att frisläppa en byggnation på våren. Det är mycket möjligt att man kanske även då måste ta vissa hänsyn till arbetskraftssituationen.

Nu kanske man kunde säga: Ja, men vi hade kunnat starta tidigare i höst om man inte hade haft investeringsavgiften. Jag vet ingenting om detta. Det är möjligt. Då är det fråga om ett provisorium som utsträcks längre än vad jag här skisserat. Men i princip är det fråga om att utsträcka ett provisorium som församlingen under alla förhållan-

den måste ta. Då uppstår naturligtvis frågan om straffavgiften. Stockholms stad har i ett avtal med församlingen sagt att om byggnationen inte är avslutad före en viss dag måste församlingen betala ett vite av 500 000 kronor. Jag föreställer mig att om församlingen processar härom finns det stora utsikter att investeringsavgiften betraktas som force majeure. Jag kan inte tala å Stockholms stads vägnar — det är alldeles uppenbart — men om jag som finansminister och med regeringen bakom mig befann mig i Stockholms stads situation tror jag näppeligen att vi skulle driva in straffavgiften under de förhållanden som i dag råder.

Sådan är alltså situationen. Det är fråga om ett bygge på mellan 10 och 12 miljoner kronor i centrala Stockholm. Konsekvenserna av att man inte får bygga är att utsträcka det provisorium, som under alla förhållanden är ofrånkomligt.

Frågan om arbetsmarknaden kan naturligtvis tagas upp i sammanhanget men näppeligen utifrån religionsmässiga utgångspunkter; man kan betrakta den ur arbetsmarknadspolitiska synpunkter. Dess bättre räknar vi emellertid inte med att byggnadsarbetslösheten blir större under denna vinter och nästkommande sommar än den var under föregående vinter och under den gångna sommaren. Arbetsmarknadsverket har också vid flera tillfällen förklarat att den balans som man nu i stort sett har på byggnadsarbetsmarknaden — jag gör reservationer för vissa fall, men de ligger inte i Stockholm — just nu är hygglig. Det visar sig bl. a. däri att vi fått en hejd på de tidigare så snabbt stigande byggnadskostnaderna, liksom över huvud taget en bättre, mera naturlig atmosfär på byggarbetsmarknaden.

Det är alldeles klart att denna fråga har väckt en väldig uppmärksamhet, mer än de flesta andra dispensärenden. Jag har blivit uppvaktad av intressen,

Svar på interpellationer ang. möjligheterna att undantaga samlingslokaler för kyrkliga ändamål från investeringsavgiften för vissa byggnadsarbeten

som står Eugeniaförsamlingen nära, och direkt från församlingen. Likaså har jag blivit uppvaktad i ärendet av den amerikanska ledningen för den katolska trosbekännelsen, tillsammans med de svenska intressenterna. Jag vet också att framställningar har gjorts från ett par länder i Europa där de katolska intressena är mycket starka. Självklart ställs man alltid inför ett problem i sådana här sammanhang, men jag har för egen del kommit fram till den uppfattningen — som jag tror att regeringen instämmer i — att antalet uppvaktningar, intensiteten i uppvaktningarna eller digniteten bland de uppvaktande inte får vara avgörande för ett ja eller nej. Det avgörande skall vara den sakliga bedömningen. I annat fall gör man orätt — någonting som de båda interpellanterna utifrån sin egen inställning när det gäller moral, rätt och religion förmodligen helt instämmer i.

Herr CARLSHAMRE (h):

Herr talman! Låt mig bidra med ett exempel på vad som kan dölja sig i den klump av byggnadsprojekt som finansministern med en tungfotad term kallar sekundära byggnationer, närmare bestämt inom den del av klumpen som gäller kyrkliga byggnader.

Bland de 35 projekt till en sammanlagd byggnadskostnad av 47 miljoner kronor, som nämns i interpellationssvaret, finns ett antal s. k. småkyrkor. En av dem ligger mig särskilt varmt om hjärtat, eftersom den skulle uppföras i min hemförsamling Kungälv. Man har arbetat med detta projekt i många år. När investeringsavgiften kom i våras var vi, med någon veckas marginal, färdiga att sätta i gång kyrkbygget. Kyrkan skulle kosta 175 000 kronor, och för ändamålet kunde användas insamlade medel till sista öret. Den är fabriksfärdig, och det blir därför ett mycket litet inslag av byggnadsarbeten på platsen. Det

blev stopp för investeringsavgiftens skull. Ekonomiskt sett hade det kanske inte varit någon dålig affär för församlingen att bygga, trots de 25 procenten i investeringsavgift. Det är nämligen inte uteslutet att fördyringen kan bli någonting åt det hållet, eftersom det nu kommer att dröja en avsevärd tid innan vi får tillfälle att bygga. I vilket fall som helst innebär stoppet att de intresserade frivilliga krafterna får lov att fortsätta ett par, tre år till med att samla in pengar, utan att det blir mer kyrka fördenskull; den blir bara något dyrare.

Många i församlingen tyckte nog att vi lika gärna, om insamlingsverksamheten ändå skulle fortsätta, hade kunnat bygga kyrkan och under den fortsatta insamlingstiden haft den så att säga att samla till. Men lojal som man är i våra kommuner och kyrkoförsamlingar gjorde man naturligtvis inte på det sättet. Man var fullt medveten om att syftet med investeringsavgiften inte var att stärka herr Strängs kassa utan att begränsa byggnadsverksamheten. Den strävan ville man inte sabotera, och därför blev det inget bygge av.

Med hänsyn till att dispensgivningen nu kunde förmodas bli generösare och då därtill ett visst behov av byggnadsprojekt föreligger i landet har församlingen sedan inkommit med en dispensansökan; det är således en av de 35 ansökningar som har avslagits för bara någon vecka sedan. Men det ansågs att någon dispens icke kunde beviljas trots att det här alltså bara gäller ett byggnadsprojekt för 175 000 kronor i form av en kyrka, som är gjord på fabrik och som av en mycket liten arbetsstyrka — jag medger, herr Sträng, att detta inte kan bli något stort bidrag till selsättningen — kan sättas upp på mycket kort tid.

De 175 000 kronorna finns, men de finns mycket riktigt inte i kyrkoherdens byrålåda, utan är alldeles säkert

Svar på interpellationer ang. möjligheterna att undantaga samlingslokaler för kyrkliga ändamål från investeringsavgiften för vissa byggnadsarbeten

insätta i en bank. De personer som skänkt dessa pengar tillhör i stor utsträckning de små och strävsamma i landet, och inte minst de sparsamma. Det är personer som säkert genom sin sparsamhet ger sitt bidrag till kapitalbildningen i samhället. Nu har de här gett ett annat bidrag på 175 000 kronor. Dessa pengar, herr Sträng, har verkligen inte varit avsedda att ens temporärt lätta finansministerns bekymmer med kapitalmarknaden. Jag tycker att det är litet för mycket begärt av dessa människor, att de skall ge ett alldeles speciellt bidrag för att lätta sådana bekymmer.

Jag vill till slut, herr finansminister, framställa en konkret fråga beträffande dispensgivningen. Det gäller alltså här mycket små projekt. Utöver det jag nämnt finns ytterligare några sådana projekt i storleksordningen något hundratusental kronor. Såvitt jag har mig bekant har det tidigare inte varit ovanligt, när det gällt att meddela dispens från en reglering, att man beviljat något slags generell dispens för mycket små projekt. Skulle man inte under den tid av knappt ett år som är kvar av regleringen kunna tänka sig att underlätta arbetet med dispensprövningen genom att helt enkelt sätta en gräns under vilken generell dispens från investeringsavgift medges. Den gränsen kunde sättas lågt — i vårt fall skulle det räcka med 200 000 kronor, men säg en halv miljon eller någonting sådant. Skulle man inte kunna säga att för projekt av högst den storleken medges en generell dispens? Jag kan inte inse att det i någon som helst märkbar mån skulle påverka vare sig kapitalförsörjningen eller sysselsättningen, i varje fall inte i negativ riktning. Är det helt uteslutet, herr finansminister, att klara en hel del av dessa projekt genom att bevilja en generell dispens för små, låt vara sekundära men för många människor angelägna projekt?

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (h):

Herr talman! Finansministern redogjorde grundligt för dispensförfarandet och klargjorde att dispens ges för små och lätta projekt i glesbygderna, medan de tunga projekten i storstadsregionerna får vänta. Men det stämmer väl inte! Filminstitutet fick häromsistens befrielse från investeringsavgift för sitt bygge, och det måste väl betecknas som ett tungt projekt i Stockholms stad?

Detta är väl när allt kommer omkring en principfråga. För de anförda exemplen har finansministern lämnat en rejäl redogörelse, men dessa exempel har jag anfört endast för att visa hur orimligt dispensförfarandet är. Det är ju ändå så, att svenska kyrkans och frikyrkornas byggande inte uppgår till mer än en halv procent av det totala byggandet här i landet. Det är helt orimligt att dra in detta relativt blygsamma belopp i ett stort statsfinansiellt sammanhang.

Investeringsavgiften genomfördes av regeringspartiet mot oppositionens vilja, och det var ett olyckligt beslut. Hur orimlig denna investeringsavgift är visar med all önskvärd tydlighet statsrådet Strängs redogörelse för Eugeniaförsamlingens eventuella vitesutlägg.

Statsrådet säger att han tror att en rättegång om detta vite mellan Eugeniaförsamlingen och Stockholms stad skulle få den utgången, att Eugeniaförsamlingen nog skulle vinna av den anledningen att man skulle anse att detta var att jämställa med force majeure, med en jordbävning eller andra naturkatastrofer. Så långt har regeringens politik fört byggenskapen i detta land.

Jag är övertygad om att denna fråga ur statsfinansiell synvinkel är en liten fråga, ty den berör inte så stora belopp. Men jag är också övertygad om att finansministern inte är bunden vid att hålla denna strama dispenslinje.

Inför hela svenska folket har regeringen för tre, fyra dagar sedan ändrat

Svar på interpellationer ang. möjligheterna att undantaga samlingslokaler för kyrkliga ändamål från investeringsavgiften för vissa byggnadsarbeten

sig och dragit tillbaka en stor och viktig proposition. Nog kan finansministern ändra sig när det gäller en sådan här liten men fördenskull för många medborgare ändå viktig sak.

Herr RIMMERFORS (fp):

Herr talman! Det är gott och väl att finansministern på egna och regeringens vägnar deklarerar sin anslutning till religionsfrihetens principer. Något annat vore också otänkbart, så länge vi har en religionsfrihetslag. Jag gör bara den reflexionen, herr talman, att man genom administrativa åtgärder och beslut kan försvåra tillämpningen av den fria religionsutövningens principer. När Svenska ekumeniska nämnden känner sig besvärad av det läge som har uppkommit, då är det fråga om ett reellt problem som vi ur allmänna synpunkter borde ta större hänsyn till.

Statsrådet Sträng nämnde någonting om den utländska opinionen, som också har nått fram till honom. Jag skall citera några rader ur de båda tidningar jag nämnt i min interpellation, därför att det visar hur utlandet följer denna fråga med ett alldeles speciellt intresse. Det kan synas ovidkommande för oss, men det är ändå inte alldeles utan betydelse.

Neue Zürcher Zeitung har den 5 september i år en artikel under rubriken »Groteska konsekvenser av byggregleringen», underförstått i Sverige. Tidningen redogör för rivningsbeslutet beträffande den nuvarande Eugeniakyrkan och för erbjudandet om en ersättningsstomt. Under byggnadstiden har församlingen anvisats lokal i en gammal teater, skriver man, och prästerskapet har placerats i ett dambadhus. Den 25-procentiga investeringsavgiften har kastat alla finansieringsplaner över ända, skriver man i den schweiziska tidningen och fortsätter: »I detta

tvångsläge vände sig församlingen direkt till den svenska regeringen med en anhållan om befrielse från investeringsavgiften. Detta avlogs av regeringen. När den katolske biskopen därefter personligen vände sig till Sveriges finansminister Sträng för att göra honom uppmärksam på församlingens bekymmer, förklarade sig denne efter fyra veckors väntetid vara alltför upptagen för att kunna ta emot ett besök av biskopen. Möjligen menade han sig inte behöva ta mycken hänsyn till denna lilla, övervägande utländska och politiskt betydelselösa minoritet», skriver Neue Zürcher Zeitung, vilken ju som vi vet inte är vilken tidning som helst.

Den andra tidning som jag råkade få tag i, Frankfurter Allgemeine Zeitung, redogör också för den utländska opinionen kring den svenska regeringens behandling av detta ärende och konstaterar, att den centrala katolska S:t Eugeniaförsamlingen i Stockholm har råkat i kläm mellan den svenska byråkratins och finansplaneringens kvarnstenar. Också här talar man om den källarteater som församlingen anvisats. Man konstaterar likaledes att den katolska världens intressen för det svenska kyrkobygget sammanhänger dels med att en tiondel av alla svenska katoliker tillhör Eugeniaförsamlingen i Stockholm, dels med att påven visat ett personligt intresse för bygget. Han har utom en penninggåva utlovat en av grundstenarna till det nya bygget vid Kungsträdgården, en sten hämtad från utgrävningen av den gamla Peterskyrkan i Rom. För herr Sträng och mig betyder detta kanske inte så mycket, i varje fall inte som politiskt argument, men vi bör respektera det känslomässiga värde som katolska trosbekännare tillmåter en sådan gåva. I en tid av växande internationalism och sinne för ekumenik vore det hälsosamt, om vi kunde undanröja varje misstanke för svensk självtillräcklighet visavi tros-

Svar på interpellationer ang. möjligheterna att undantaga samlingslokaler för kyrkliga ändamål från investeringsavgiften för vissa byggnadsarbeten

samfund som inte är nationellt förankrade hos oss.

Jag vidhåller, herr talman, att det vore en svensk hederssak att lösa problemet i detta speciella fall med något större finess och generositet.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Det kanske är lämpligt att jag i korthet anger motiven med anledning av att herr Fridolfsson i Stockholm ställer frågan: Vad är det för ordning egentligen, när man gör undantag för filminstitutet i Stockholm men vägrar i fråga om Eugeniaförsamlingen? Det finns en förklaring.

Det är ju så att skolor och utbildningsanstalter har man icke placerat in bland de objekt som belastas med investeringsavgift. I fråga om skolor och utbildningsanstalter sker regleringen på annat sätt. Skolornas byggnadsvolym regleras via statsverksbudgeten, och övriga utbildningsanstalter av högre valör regleras också på samma sätt.

Nu var det så att vi på höstkanten bedömde läget på byggnadsarbetsmarknaden vara sådant att en viss extra stimulans var erforderlig. Vi företog stimulerande åtgärder i våras och i höstas. Det beviljades en extra kvot bostäder, byggandet av ett antal ålderdomshem liksom också av några skolor. I höstomgången beslutade regeringen att öka skolbyggandet i landet med 50 miljoner kronor, om jag minns rätt och det tror jag att jag gör på den här punkten. Sedan överlämnades åt fackdepartementet att göra den erforderliga prioriteringen. Departementet ansåg att filminstitutet var så angeläget att det gjordes en prioritering i det fallet, trots att det ligger i Stockholm, inom den 50-miljonersram som beviljats som extra anslag för denna verksamhet.

Detta är den enkla förklaringen till vad jag förstår herr Fridolfsson i Stockholm tycker vara en något motstridig bedömning när det gäller dessa frågor.

Det är kanske inte lämpligt att ta upp någon större debatt om investeringsavgiftens berättigande. Herr Fridolfsson sade att det var ett olyckligt beslut men om han tänker på att vi genom denna investeringsavgift skjutit undan byggenskap av sekundär natur — jag vidhåller detta begrepp — för i runt tal 3 500 miljoner kronor, kan han föreställa sig hur det skulle ha sett ut om inte investeringsavgiften funnits. Tack vare investeringsavgiften har vi kunnat fullfölja ett ordentligt bostadsprogram utan de kreditmarknadsmässiga besvärligheter vi drogs med innan avgiften infördes. Ja, jag går så långt att jag säger att investeringsavgiften har varit det mest radikala medlet för att återställa byggnadsmarknaden i ett sunt och riktigt läge. Nu går det att träffa avtal med byggmästare om entreprenader för lägre kostnader än för ett par år sedan. Jag erkänner emellertid att det är oerhört svårt att hålla kvar byggnadsmarknaden i detta sunda läge, därför att där finns så många intressenter som var och en bara ser till sitt begränsade område och som tillsammans skulle kunna innebära att vi snart var tillbaka i den överansträngda marknad vi hade tidigare och som vi inte nu skulle rå med, framför allt inte i det internationella ekonomiska läge som avtecknat sig under de senaste månaderna.

Sedan vill jag säga till herr Fridolfsson i Stockholm att när jag talade om en rättegång var det mest ett hypotetiskt och teoretiskt exempel för att beskriva en situation. Jag tror inte på en rättegång och hoppas att det inte blir någon sådan heller. I stället blir det väl en diskussion mellan Eugeniaförsamlingen och Stockholms stad, och jag vet inte hur den diskussionen

Svar på interpellationer ang. möjligheterna att undantaga samlingslokaler för kyrkliga ändamål från investeringsavgiften för vissa byggnadsarbeten

kommer att avlöpa. Men jag tillät mig beskriva hur jag skulle se på frågan, om jag i stället var talesman för Stockholms stad.

Beträffande herr Rimmerfors' inlägg var det mycket intressant att höra de detaljbeskrivningar om förhållandena i Stockholm som publicerats i Neue Zürcher Zeitung. Jag medger att det kan vara chockerande för gammal traditionell katolsk uppfattning att prästerskapet tvingas flytta in i ett dambadhus. Men det är troligt att de rapportörer som där varit i funktion skulle ha dämpat indignationen något, om de vetat att damerna för länge sedan har flyttat ut ur badhuset och att vad som är kvar att ta i anspråk bara är några kontorslokaler som utnyttjats på samma profana sätt som alla andra kontorslokaler. Man ställer sig emellertid kanske omedvetet den frågan hur pressen kunnat bli så initierad nere i Zürich.

Jag tillät mig avsluta mitt föregående anförande med att säga att intensiteten i denna fråga inte får vara avgörande för hur man ställer sig i sak. Intensiteten i de intressen som gör sig gällande i detta avseende har dock tydligen varit större än vad jag haft en aning om.

Det var kanske vidare beklagligt att jag inte hade tid att omedelbart ta emot den katolske biskopen av amerikanskt ursprung när han anhöll om det, men jag gjorde mig ledig så snart som jag hade praktiska möjligheter härtill. Vi hade ett långt, intressant och — som jag för min del tyckte och även hoppas att det var för hans del — givande samtal, men detta förändrar som sagt inte själva situationen.

Slutligen kan jag säga till båda interpellanterna — jag kan härvid upprepa vad jag framhöll när vi i denna kamrars diskuterade investeringsavgiften — att man om man ser bakåt i tiden skall finna, att byggandet av lokaler för religiösa ändamål av olika schattering-

ar under de senaste 10—15 eller kanske 20 åren har slagit — jag tror jag använde uttrycket — ett absolut rekord i svenskt kyrko- och församlingshemsbyggande.

Som jag ser det har det alltså hur angeläget behovet än kan vara i det enskilda fallet inte begåtts någon orättvisa mot kyrkliga och andliga intressen. Vi har från mitt och från regeringens håll försökt att i vår bedömning mäta med samma skäppa i dessa som i alla andra fall, där dispensgivning kan förekomma.

Herr FRIDOLFSSON i Stockholm (h) kort genmäle:

Herr talman! Får jag börja med att säga att jag med en viss tillfredsställelse hör att även en så skicklig och rutinerad politiker som statsrådet Sträng kan välja ett olyckligt exempel, så som han här i sitt inlägg gjorde. För min del jämförde jag inte filminstitutets bygge med Eugeniaförsamlingens. Jag ville bara påtala det närmast oriktiga uttalandet att dispensgivningen uteshultande gällde små lätta projekt och inte hade med de tunga projekten i storstäderna att göra. Det var orsaken till att jag nämnde filminstitutets bygge.

Finansministern säger att investeringsavgiftens införande var ett radikalt grepp, ett sunt grepp som regeringen och socialdemokraterna tog. När fördämningarna brister den 1 oktober 1968, får vi väl se hur sunt, rejält och bra detta grepp var.

Får jag till slut, herr talman, bara beklaga att finansministern inte besvarade min sista fråga, som jag tycker har aktualitet i detta spørsmål. Jag förmodar att finansministern anser att den inte hör hit. Men de här människorna — det rör sig om hundratusentals medborgare — som likt andra medborgare inlevererar sin skatt till finansministern, bör väl ändå ha rätt att, utan att

Svar på interpellationer ang. möjligheterna att undantaga samlingslokaler för kyrkliga ändamål från investeringsavgiften för vissa byggnadsarbeten

staten lägger sig i deras handlande, själva bestämma över sitt insamlade kapital. Den frågan har jag inte fått besvarad.

Herr WIKLUND i Stockholm (fp):

Herr talman! Det är väl riktigt, att vissa utländska tidningskommentarer till det vi nu talar om kan ha givit en viss komisk färgning åt en i övrigt utomordentligt allvarlig debatt — ty det menar jag att den är. Det finns många synpunkter, som här skulle kunna tas upp, men jag skall be att få beröra bara en av dem.

Finansministern sade att det var förledande att tala om att det fanns fonderade medel att bygga för. Det gällde inte bara kyrkor; också kommuner kunde ha medel fonderade för t. ex. en idrottshall. Dessa medel är reserverade och kan inte användas för något annat ändamål än vad de samlats ihop för. Men, säger finansministern, pengarna står på bank och fyller sin funktion i kapitalmarknaden, och då är det bara bra. Emellertid, herr finansminister, är det väl bekant för oss att det försiggår en inflation. Det är en realitet att en fortgående värdeminskning, drabbar dessa medel om de är placerade i bank. Ligger de i en byrålåda — en möjlighet, som finansministern också nämnde — blir värdeminskningen ännu större.

Jag menar därför att även finansministerns resonemang är förledande. Skulle jag ändå försöka tolka finansministerns uttalande på denna punkt positivt kunde jag fråga: Innebär resonemanget möjligen, att rationaliseringsvinster i byggnadsverksamheten, som tillkommer under den tid man väntar på byggnadstillstånd, kommer att kompensera värdeminskningen på fonderna? Jag tillåter mig, herr talman, att tvivla på att det förhåller sig så, men det skulle kunna vara en positiv

förklaring till finansministerns resonemang.

Jag skulle vara tacksam att höra hur finansministern ser på den saken.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Jag tycker att den senaste talaren i sitt inlägg gav en illustration till att vi, som han uttryckte det, ibland får litet extra fart i inflationen. Om man handlar enligt principen, att så fort man får några slantar skall man göra slut på dem, eftersom de i annat fall blir mindre värda, har man just burit pinnar till inflationsbrasan.

Regeringen brottas naturligtvis med problemet att motverka denna i och för sig förklarliga strävan — vi får försöka schacka intressena, så att det inte är högre aktivitet i gång än att största möjliga prisstabilitet kan upprätthållas. Och så långt är saken klar som att byggnadskostnadsstegringen, vilken under åren 1963, 1964 och 1965 var mellan 7 och 8 procent per år, nu är nere i mellan 2 och 3 procent. Löneglidningen för byggnadsarbetarna och de arvoderingsmöjligheter som förelåg för de anställda hos konsultbyråerna — genom vissa taxeringsundersökningar har vi t. ex. haft möjlighet att studera förbluffande arvodesuttag inom arkitektskrået — har upphört. Den där klondykestämningen finns inte längre. Läget är nu mycket lugnare och mer balanserat, och detta är enligt min uppfattning så värdefullt att det bör vara avgörande för ställningstagandet.

Naturligtvis kan jag inte bestämt säga att om man väntar ett eller två år har man garanti för att kunna bygga billigare än nu — den garantin kan ingen ställa. Men om vi kan stå emot de för många i och för sig angelägna krav som strömmar emot oss från alla håll, har vi de allra största utsikterna

Svar på interpellation ang. åtgärder med anledning av företagna valutadevalveringar

att klara verksamheten under stabila former — i varje fall mycket stabilare än tidigare.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 3

Svar på interpellation ang. åtgärder med anledning av företagna valutadevalveringar

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG, som yttrade:

Herr talman! Herr Eliasson i Sundborn har bett mig redovisa regeringens uppfattning om vilka konsekvenserna kan väntas bli för olika delar av näringslivet till följd av valutadevalveringen i England, Danmark och Finland. Han har dessutom frågat om regeringen vill ta initiativ till överläggningar med de politiska partierna samt olika arbetsmarknads- och näringslivsorganisationer för att överväga åtgärder i syfte att stärka näringslivets konkurrenskraft och säkerställa de anställdas trygghet.

Jag vill först framhålla, att de nyligen företagna devalveringarna inte innebär någon dramatisk och häftig förändring av vår ekonomiska situation. Vårt näringslivs konkurrensläge har inte någon avgörande grad försämrats. Varje tal om av devalveringen föranledd sysselsättningskris eller liknande svårigheter är således överdrivet och missvisande.

Däremot kan devalveringarna och de åtstramande åtgärder som följt i deras spår medföra besvärligheter för enskilda företag, som har sin huvudsakliga avsättning på framför allt den engelska men också de danska och finska marknaderna. Problem kan också uppstå för företag, som möter konkurrens från dessa tre länder vid sin export på tredje land eller vid sin avsättning på hemma-

marknaden. Dessa svårigheter torde dock knappast bli särskilt djupgående.

Den svenska skogsindustrin är ett betydelsefullt exempel på arten av problem som kan uppstå. När det gäller massaindustrin är det sålunda inte troligt, att devalveringarna kommer att medföra någon minskad avsättning eller något priskrig. Snarare kan ett lättare läge för den engelska pappersindustrin leda till ett ökat importbehov av massa. Massaindustrins problem kommer därför alltför att vara dess på sina håll mindre rationella struktur och den allmänna överkapacitet, som de senaste årens kraftiga utbyggnad lett till. För vår pappersindustri kan ett förbättrat konkurrensläge hos den brittiska industrin möjligen medföra ett visst bortfall av export på Storbritannien, medan däremot de finska och danska åtgärderna inte torde få några större konsekvenser. Å andra sidan bör den engelska pappersefterfrågan öka efter hand som den allmänna produktions-tillväxten kommer i gång. Sågverksindustrin kan möjligen få känna av en ökad utbudskonkurrens från finskt håll, samtidigt som efterfrågan försvagas, främst från den engelska marknaden. De negativa konsekvenserna för sågverksproduktion och sysselsättning, som kan bli följden, kommer dock att motverkas av en fortsatt hög inhemsk byggaktivitet, främst inom bostadssektorn.

För verkstadsindustrin är konsekvenserna för närvarande svårare att genomskåda. Det verkar emellertid troligt, att man får räkna med en något mindre tillväxt av verkstadsexporten till devalveringsländerna, åtminstone under första hälften av 1968. De mest betydande effekterna kan dock uppstå för exporten på andra länder, t. ex. Norge och Västtyskland, men också vissa transoceaniska marknader, där den danska och engelska verkstadsindustrin kan få ett temporärt försprång i konkurrensen. Även om priserna i de här samman-

Svar på interpellation ang. åtgärder med anledning av företagna valutadevalveringar

hangen spelar en mindre framträdande roll, kan konjunkturavmattningen i Västeuropa ha gjort köparna priskänsligare än förut. Hur kännbar den ökade konkurrensen blir, beror i hög grad på våra företags förmåga att anpassa sig till det nya läget och att söka sig till nya marknader. Under alla förhållanden blir konsekvenserna högst skiftande för de enskilda företagen, men verkstadsindustrin i stort bör kunna hävda sig också i fortsättningen.

Slutligen kan jag om textil- och konfektionsindustrin nämna, att vissa problem kan uppstå på det rena textilområdet genom en ökad priskonkurrens. Konsekvenserna för produktion och sysselsättning bör dock bli begränsade.

Jag nämnde inledningsvis att de svårigheter som finns för många exportföretag i huvudsak berott på den svaga konjunkturen i avnämrländerna. Eftersom ett omslag till det bättre förefaller att vara på väg i USA och som vi kan hoppas även i Västtyskland finns det skäl att tro, även sedan devalveringseffekterna inräknats, att exportökningen också för nästa år kommer att ligga på en förhållandevis hög nivå. Enskilda företag och branscher kommer även i fortsättningen att ha besvärligheter, men någon allmän pessimism om vår export är inte motiverad.

Ur svensk synpunkt är det för övrigt närmast en fördel att Storbritannien valt att försöka lösa sitt balansproblem genom en devalvering och inte genom importreglering eller en än hårdare efterfrågebegränsande politik. Härigenom skapas utrymme för en expansion som så småningom måste gynnsamt påverka vår export.

Beträffande regeringens ekonomiska politik har jag i dagsläget bara att slå fast att den också i fortsättningen kommer att inriktas på en allmän återhållsamhet men med selektivt insatta åtgärder för att stödja sysselsättningen om och när detta behövs. Politikens utform-

ning under nästa år kommer att redovisas av regeringen i statsverkspropositionen i januari.

Någon ny omständighet, som övertygat mig att något skulle stå att vinna med en överläggning av det slag som herr Eliasson föreslår, har inte tillkommit.

Regeringen kommer att med största uppmärksamhet följa utvecklingen och vidta de åtgärder, som erfordras för att säkra trygghet och sysselsättning för landets löntagare.

Vidare anförde:

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Jag ber först att få tacka finansministern för svaret på min interpellation. Eftersom finansministern mot slutet av interpellationssvaret förklarade att han inte närmare gick in på den ekonomiska politiken utan hänvisade till vad som kunde komma att presenteras i nästa års budget, skall jag begränsa mig till några kommentarer till svarets innehåll och situationen i stort.

Med hänsyn till devalveringarna främst i England, Finland och Danmark har jag ansett det vara av värde att regeringen för riksdagen redovisar sin syn på vilka konsekvenser som kan väntas uppstå för olika delar av näringslivet. Om jag inte missminner mig, går inte mindre än 28 procent av Sveriges export till länder som nu har devalverat. Det är också klart att indirekta verkningar kan uppkomma. Framför allt tänker jag då på de industrier som är inriktade på hemmamarknaden och som får konkurrens utifrån liksom på den situation i konkurrensavseende som uppstår när vi exporterar till tredje land. England är vår största exportmarknad, men vi har också en betydande handel med våra nordiska grannländer.

Nu erkänner finansministern, att det

Svar på interpellation ang. åtgärder med anledning av företagna valutadevalveringar

kan bli besvärligheter för enskilda företag, som har sin huvudsakliga avsättning framför allt på den engelska marknaden men även på de danska och finska marknaderna. Han säger att problemet kan uppstå för de företag som möter konkurrens från dessa länder vid sin export på tredje land eller vid sin avsättning på hemmamarknaden. Men, framhåller herr Sträng, dessa svårigheter torde dock knappast bli »särskilt djupgående». Det beror naturligtvis på vad man menar med »inte särskilt djupgående». Det kan nog råda olika meningar om devalveringarnas verkningar och riskerna för ökad arbetslöshet, men vi får väl så småningom tillfälle att jämföra den faktiska utvecklingen med finansministerns bedömning. De närmaste månadernas utveckling kommer att ge större klarhet om svårigheternas storleksgrad.

Finansministern redovisar sin uppfattning om de problem som skogsindustrin, verkstadsindustrin och textil- och konfektionsindustrin möter. Där emot berörs inte i svaret — vilket enligt min mening skulle ha varit av stort intresse — hur han bedömer situationen för exempelvis varvsindustrin, sjöfarten och jordbruket. Uppenbart är dock att det även för dessa delar av näringslivet blir påfrestningar.

Tydligt bedömer regeringen riskerna för ökande avsättningssvårigheter och stigande arbetslöshet som inte särskilt allvarliga. När det gäller exempelvis skogsindustrin säger finansministern att vi troligen får sälja mindre papper och mera pappersmassa. Givetvis har det stor betydelse för skogsindustrin att våra stora konkurrentländer Norge och Canada inte devalverade, men det är en dålig tröst att vi kanske får sälja litet mer massa.

Det är väl inte ännu klart vilka verkningar devalveringarna får för skogsindustrin, men uppenbarligen är läget sådant att det inger bekymmer redan

nu med tanke på de minskade avverkningarna i skogarna och en pressad prissituation. Efter devalveringen har, såvitt jag erfarit, priserna på papper sjunkit inte oväsentligt, och detta inte bara i England. Att en sådan utveckling kan ha negativ inverkan på vår handelsbalans och på vår ekonomi behöver inte närmare understrykas. Finansministern söker — förefaller det mig — någon tröst i att vår export av pappersmassa till England kommer att öka på grund av att de engelska pappersbruket kommer att ta hand om en större del av pappersmarknaden än tidigare. Det verkar vara en klen tröst, om det över huvud taget är någon tröst alls. Kontentan av detta resonemang blir att vi byter ut en del av vår export av den förädlade produkten papper mot export av halvfabrikatet pappersmassa och värdet per ton papper är ju långt större än värdet per ton pappersmassa.

Det är självklart att detta är en dålig affär för vår bytesbalans och även ur sysselsättningssynpunkt, eftersom tillverkning av papper är mera arbetskrävande än tillverkning av pappersmassa. Som det nu ser ut, får kanske svenska pappersbruk bereda sig på att lägga ned driften under några veckor nästa år; sådana uppgifter har skymtat. Vidare är väl pappersmassan mindre lönsamt att producera — så har åtminstone varit fallet — än papperet, och detta förhållande ger också en negativ effekt.

Jag vet inte, om finansministerns resonemang innebär att han tror att det i fråga om pappersmassa inte skall bli någon sänkning av prisnoteringen, i svenskt mynt räknat, efter devalveringen. Men både finansministern och vi andra bör nog uttala oss med mycket stor försiktighet på denna punkt, eftersom det praktiskt taget inte förekommit några svenska massaförsäljningar på England efter devalveringen.

När det gäller verkstadsindustrin anser finansministern att konsekvenserna

Svar på interpellation ang. åtgärder med anledning av företagna valutadevalveringar

för närvarande är svåra att överblicka. De mest betydande effekterna kan enligt hans mening uppstå vid export till tredje land, där den danska och engelska verkstadsindustrin kan få åtminstone ett temporärt försprång i konkurrensen.

Det finns för närvarande en ganska omfattande arbetslöshet inom vår verkstadsindustri — enligt en uppgift jag hörde häromdagen cirka 5 500 personer — och även på det området behövs uppenbart åtgärder för att motverka en ökad arbetslöshet. Jag vet också att regeringen har varit beredd att ställa vissa medel till förfogande. Enligt min mening skulle det vara lämpligt att exempelvis försvaret — jag tänker både på sysselsättningsynpunkten och på försvarets behov — nu fick lägga ut en del beställningar. Här kan jag hänvisa till de uttalanden som gjorts både av tidigare försvarsutredning och av riksdagen när det gäller försvarets anpassning till konjunkturpolitiken, liksom till riksdagens uttalande i samband med de 350 miljonerna till materiel, som vi senare skulle återta. Jag utgår från att försvaret får möjligheter att göra en del beställningar — det finns åtskilliga projekt som kan vara lämpliga att sätta in.

Beträffande textilindustrin kan den ökade priskonkurrensen medföra vissa problem, men finansministern bedömer att konsekvenserna för produktion och sysselsättning blir begränsade. Ja, även här får vi väl vänta och se om bedömningen är riktig — uppenbart blir det dock svårigheter som vi inte har någon som helst anledning att underskatta, speciellt för vissa företag.

Jag menar inte, herr talman, att vi skall hänge oss åt någon nattsvart pessimism, men svårigheterna bör inte heller underskattas. Vi har i dag en betydande arbetslöshet, och näringslivets konkurrenskraft har under senare år försvagats till följd av inflationen men också av andra skäl. Inflationsutveck-

lingen är dock något som herr Sträng helt förbigår.

Som docent Bo Södersten framhållit, bl. a. i artiklar i Aftonbladet, har Sverige för närvarande en rätt betydande valutareserv, men vi får inte bortse från att ökningen av den varit en följd av upplåning i utlandet. Det allvarliga är enligt hans mening — och jag tror att det ligger åtskilligt i detta — att vi haft och har ett underskott i bytesbalansen och samtidigt en ökande arbetslöshet. Han anser att vi nu är på väg in i vad han betecknar som den ekonomiska politikens klassiska dilemma; för att klara underskottet i bytesbalansen behövs det en deflationistisk politik, men å andra sidan behövs det en expansiv politik för att vi skall kunna trygga sysselsättningen.

Finansministerns mening är tydligen att vi skall klara den uppkomna situationen genom en fortsatt allmän återhållsamhet i förening med selektiva åtgärder för att stödja sysselsättningen. Jag utgår från — och hoppas — att detta får tolkas så, att regeringen inte bara kommer att inrikta sig på att öka de arbetsmarknadspolitiska insatserna för att klara en redan inträffad arbetslöshet utan också är beredd att tillgripa åtgärder för att *förebygga* arbetslöshet, d. v. s. åtgärder för att stärka företagets konkurrenskraft och deras möjligheter att upprätthålla sysselsättningen.

Finansministern avvisar tanken på överläggningar mellan företrädare för de politiska instanserna, näringslivets och arbetsmarknadens parter i syfte att överväga vilka åtgärder som är nödvändiga för att stärka näringslivets konkurrenskraft och säkerställa de anställdas trygghet till arbete och inkomst. Jag beklagar det därför att jag tror att sådana överläggningar skulle vara av värde.

Vad beträffar den ekonomiska politiken för den närmaste tiden hänvisar

Svar på interpellation ang. åtgärder med anledning av företagna valutadevalveringar

finansministern, som sagt, till den kommande statsverkspropositionen. Efter som finansministern alltså inte vill gå närmare in i en debatt om den ekonomiska politik som skall föras under den närmaste tiden utan hänvisar till den nya budgeten, återstår ingenting annat än att avvakta vad den kommer att innehålla.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Det är kanske litet ovanligt att ett statsråd ställer en fråga till interpellanten. Men jag befinner mig faktiskt just nu i denna ovanliga situation. För att vi över huvud taget skall kunna föra en debatt måste jag fråga herr Eliasson i Sundborn, huruvida han anser att regeringens beslut att icke devalvera var riktigt eller om han anser att hans partiledares uppfattning att Sverige skulle följa med i devalveringen varit den riktiga. Herr Eliassons svar på denna fråga blir helt avgörande för vilken debatt vi här skall föra. Ogillar herr Eliasson sin partiledares beslut, desavuerar honom och ställer sig på regeringens ståndpunkt, då kan vi diskutera de konsekvenser som i dagsläget uppstått av devalveringen. Men om herr Eliasson har samma uppfattning som herr Hedlund, att Sverige borde ha devalverat, då blir diskussionen helt annorlunda. Då måste vi föra debatten med utgångspunkt från vad som i ett sådant fall skulle ha hänt och hur det sedan skulle ha sett ut.

Jag måste alltså, ehuru det är något ovanligt, i min tur avkräva interpellanten ett besked, så att jag vet hur jag skall debattera i fortsättningen. Står herr Eliasson på regeringens ståndpunkt eller ville och vill herr Eliasson ha en svensk devalvering?

Herr ELIASSON i Sundborn (cp) kort gemåle:

Herr talman! Det finns inga menings-

skiljaktigheter mellan herr Hedlund och mig på denna punkt. Herr Hedlund gav uttryck åt åsikten att om även Danmark och Norge devalverade, fanns starka skäl för att också vi måste göra det. Det var herr Hedlunds ord. Men eftersom Norge inte devalverade har skälen enligt min mening avsevärt minskat för att man skulle vidta en svensk devalvering. (Herr statsrådet *Sträng*: Jag ville ha ett klart besked. Vad menar herr Eliasson?) Jag menar att skälen för en devalvering nu inte är lika starka. Saken är passerad, och det är inte mycket att nu diskutera om.

Bakom min interpellation ligger uppfattningen att det vore värdefullt om finansministern redovisade sin åsikt till kammarens protokoll. Detta borde ske inte minst mot bakgrunden av att man i diskussionen om devalveringen från riksbanksledningens och även finansministerns sida gjort sitt bästa att förringa riskerna för en ökad arbetslöshet. Detta är bakgrunden till min interpellation.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag förstår att herr Eliasson i Sundborn är i en viss argumentnöd, och det kan man till äventyrs acceptera. Men den historiska dag då devalveringen ägde rum meddelade herr Eliassons partiledare i massmedia kl. 11 på kvällen att han ansåg att vi borde devalvera. Han visste då inte alls var Norge och Danmark stod och han talade inte om dessa länder utan sade bara: »Vi bör devalvera.»

Nu anser herr Eliasson i Sundborn att detta är överspelat. Men det är det inte, ty om herr Eliasson och jag skall kunna föra en meningsfull debatt om svårigheterna i dag måste det vara från det utgångsläget att vi båda hyser den uppfattningen att regeringens ståndpunkt var riktig. Om herr Eliasson däremot har den uppfattningen att Sverige

Svar på interpellation ang. åtgärder med anledning av företagna valutadevalveringar

borde ha devalverat måste jag förbehålla mig rätten att ventileras den situation som i så fall skulle ha uppstått. Den senare debatten är överflödig, därest herr Eliasson i dag anser att regeringens ståndpunkt var riktig.

Jag skall inte pina herr Eliasson med att fråga vilken hans ståndpunkt var när han ersatte sin partiledare i TV dagen efter devalveringen. Om jag bara i dag får besked av herr Eliasson att han anser att den svenska regeringens ståndpunkt var riktig, kan vi diskutera svårigheterna och konsekvenserna för Sveriges vidkommande.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp) kort genmäle:

Herr talman! Jag vill svara att min personliga uppfattning är att eftersom Norge inte devalverade, talar övervägande skäl för att inte heller Sverige borde göra det. Herr Hedlund har inte sagt någonting annat. Han har inte sagt att vi här i landet skulle genomföra en ovillkorlig devalvering — det är för mig en fullständig nyhet — utan hans uppfattning har varit att om alla våra nordiska grannländer devalverat, vore Sveriges situation ohållbar, om vi inte kunnat följa med.

Reaktionen från vårt partis håll är kanske inte minst beroende på att man har diskuterat devalveringens konsekvenser på ett sätt som för mig varit mycket överraskande. Man vill framställa saken på det sättet att en devalvering principiellt alltid är till nackdel för löntagarna och att man för att skydda dem låter bli att devalvera. Det var precis samma argument som det engelska arbetarpartiet och de danska socialdemokraterna använde då det sades att devalveringen genomfördes för att tillvarata löntagarnas intressen.

Det kan ju råda olika meningar i en fråga, men jag har sällan sett prov på ett så vilseledande sätt att föra en eko-

nomisk debatt som denna gång. Vi bör komma ihåg att en devalvering medför problem och risker för höjda priser, men också möjlighet att kompensera detta. Man genomför inte en devalvering för att få det sämre utan för att komma i ett bättre konkurrensläge och på längre sikt få möjligheter till en snabbare standardstegring — det är också Wilsons och Kraggs argument. Varför kan vi inte ta med detta i bilden och slippa en argumentation av det slag som av vissa företrädare framfördes i TV-debatten?

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Det var många ord som herr Eliasson i Sundborn använde för att säga att övervägande skäl talar för att Sverige icke devalverade. Det betyder således att herr Eliasson för sin del och jag hoppas också för sitt partis del har kommit fram till att den slutsats, som regeringen drog när den fattade sitt beslut i denna fråga, var riktig och att det var en illa genomtänkt deklaration som herr Hedlund gjorde i den utomordentligt besvärliga och allvarliga situation vi befann oss i vid det tillfället. Men nog pratat om detta! Herr Eliasson har kommit fram till att den svenska ståndpunkten var den enda riktiga och försvarbara, även om han uttrycker det som så att »övervägande skäl talar för» regeringens ståndpunkt. Då behöver vi inte diskutera vad som skulle ha hänt för den händelse Sverige skulle ha devalverat. Det var den oklarheten jag ville ha undanröjd, och vi kan följaktligen nu föra denna debatt från mera begränsade utgångspunkter.

Jag har i mitt interpellationssvar redovisat den bedömning man för dagen kan göra med avseende på verkningarna för den svenska industrin. Herr Eliasson kom därutöver in på varvsindustrin, sjöfarten och jordbruket. Jag

Svar på interpellation ang. åtgärder med anledning av företagna valutadevalveringar

har inte klart redovisat dessa områden i mitt interpellationssvar, men jag skall gå herr Eliasson till mötes och komplettera svaret på dessa punkter.

I den mån den svenska sjöfarten har sina fraktsatser tecknade i pund och kanske dessutom har dem långtidsbundna, så gör man en förlust. Men det är oriktigt att tro att den svenska sjöfarten drabbas så ensidigt. Suezkonflikten, som inträffade rätt nyligen, innebär en generell höjning av fraktsatserna och gör det fortfarande — naturligtvis med undantag för dem som i fråga om sina certepartier är bundna för längre tid framöver.

Vid ett bokslut för svensk sjöfart är det svårt att förutsäga om det blir plus eller minus när jag lägger båda dessa relaterade händelser i vågskålen, dels den engelska devalveringen och dels den allmänna uppstramning av fraktsatserna som konflikten i Mellersta östern medfört. Jag tror att vissa redare tjänar mer pengar i dag än innan dessa båda händelser inträffade, och det finns kanske också redare som tjänar sämre. Därför blir resultatet av ett försök att summera det hela plus minus noll.

Jag kommer så till varven. När sjöfarten på grund av Suezkanalens blockering tvingades ta vägen runt Afrika, ökade intresset för stora tankbåtar, och varvsindustrin i praktiskt taget hela Europa fick en beställningshausse i stora tankersbyggen. De japanska varven var fullbokade för ett par tre år framåt och kunde inte ta emot dessa beställningar, vilket emellertid de europeiska varven, även de svenska, hade möjlighet att göra. De fick en chans och är väl nu belagda för två å två och ett halvt år framöver. Jag vill inte säga att detta medfört någon nämnvärd höjning av priserna, men en något bättre avans har man onekligen ändå fått. Den engelska devalveringen i kombination med vad som hände i Mellersta

östern har alltså för den svenska varvsindustrin inneburit ett plus.

Jordbruket har ju sina egna skyddsregler genom avtalet mellan jordbruket å ena sidan och statsmakterna å andra sidan. Variationerna i de skikt, inom vilka priserna får röra sig, kan naturligtvis påverkas, men det hade man klart för sig när man skrev avtalet. Om något så speciellt händer att prisnoteringarna faller under den undre prisgräns som stipuleras i avtalet sätter samhället in sitt stöd. Man har inom jordbruket således tagit en viss risk — risken att komma under medelprisgränsen och i närheten av den nedre prisgränsen — för att få chansen att ligga ovanför medelprisgränsen och i närheten av den övre gränsen i andra situationer.

Jag håller inte för otroligt att den danska devalveringen, även om den var begränsad, kan ha resulterat i en viss rörelse nedåt i jordbrukets prisnivå, men jag menar att det är svårt att göra gällande att detta skulle vara något som försätter jordbruket i en speciellt svår situation. Man har med öppna ögon accepterat variationer i priserna inom dessa gränser, men man hade givetvis ingen tanke på att just en devalvering skulle komma att inträffa. Är det så att utslaget blir mer brutalt än beräknat, har jordbrukarna rätt att påkalla förhandling för att på det sättet åstadkomma kompenserande beslut från statsmakternas sida.

Detta var det kompletterande svar jag kan lämna på de direkta frågor som interpellanten ställt. Men det är klart att man också kan föra långa diskussioner om på vilka områden det blir försämringar.

I mitt interpellationssvar har jag varit ganska försiktig i ett avsnitt, nämligen då jag talar om den svenska sågverksindustrins situation. Jag fick nyss senaste numret av tidningen Affärsvärlden/Finanstidningen. Under rubriken

Svar på interpellation ang. åtgärder med anledning av företagna valutadevalveringar

Varumarknader lämnas där följande redovisning, som avser förhållandena efter den engelska devalveringen: »Under tiden har rapporter kommit om avslut på kontinenten, vilka synes tyda på ett efter punddevalveringen kvarstående förtroende till marknaden. Så har nu ledande svenska avlastare fått till stånd bl. a. ett par mycket stora granavslut» — det är således fråga om sågad vara — »på Holland — tillsammans över 15 000 stds — till priser som ej röjer någon påverkan av devalveringen — — —. Därmed torde den nya säsongen få anses öppnad på den ledande granmarknaden. Samtidigt synes nästa-års-affärerna på Frankrike ha skjutit förhållandevis god fart, likaså på basis av priser väl anslutande sig till läget under den gamla säsongens senare del sådant det gestaltade sig före devalveringen samt före höstens 'realisationsaffärer'.»

Jag tycker detta är en ganska glädjande rapport när det gäller ett av skogsindustrins avgörande produktionsavsnitt. Det ser ut som om vi skulle befinna oss i det läget att sågverksindustrin är opåverkad av den engelska devalveringen.

Om man går igenom punkt för punkt — såsom jag har försökt göra vid de här kompletterande redovisningarna till mitt interpellationssvar — förefaller det ganska överflödigt med de olycksbådande spådomar som av och till låter sig höras.

Man kan naturligtvis utifrån rent teoretiska nationalekonomiska utgångspunkter — om man är docent — både skriva artiklar i Aftonbladet och framträda i televisionen och docera om utvecklingen i olika hypotetiska fall. Så länge man håller detta på studiekammarrens nivå, sker det väl ingen olycka, men jag skulle vilja avråda politiker i ledande ställning från att tala alltför mycket i dessa tongångar, ty det kan hända att världen då fäster sig vid det.

Det är en utomordentligt tunn is man är ute och vandrar på. Om en devalvering kommer till stånd eller inte, är inte alltid beroende på sakliga förutsättningar. I de flesta fall brukar spekulatörerna få fart av funderingar om att vederbörande land inte klarar sig utan tvingas göra en devalvering längre fram, och detta kan leda till en utveckling som ställer nationerna inför ett fait accompli som de sannerligen inte alltid förtjänar.

Jag tycker att den engelska devalveringen är något av ett skolexempel i det avseendet. De sista dagarnas spekulativt betonade utflöde av pund var väl det som i sista hand tvingade regeringen att devalvera, med alla de besvärligheter som föreligger för England.

Herr Eliasson i Sundborn talade i något desperata tongångar om vilka svårigheter det kunde innebära för ett land att inte devalvera. Visst kan det bli svårigheter. Men jag vill avslutningsvis säga, att om man väger svårigheterna utifrån våra utgångspunkter — och det är vad vi har att göra — vid alternativet svensk devalvering och alternativet att stå fast, är det inget tvivel om att devalveringsalternativet, som herr Eliasson för dagen är intresserad av, i alla avseenden innebär mera besvärligheter än den situation vi nu har att se i ögonen.

Jag tror, att om dessa frågor behandlas med det lugn och den sans, som de bör behandlas med, har vi alla utsikter att klara av situationen på ett hyggligt sätt.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Det som finansministern sade nu sist, kan jag ansluta mig till. Beslutet att inte devalvera anser jag vara ett riktigt beslut, ehuru det borde ha tillkommit under andra former — man borde inte ha ställt oppo-

Svar på interpellation ang. åtgärder med anledning av företagna valutadevalveringar

sitionsledarna inför ett orimligt krav att besluta sig på några få minuter till skillnad mot vad som hände förra gången då Sverige devalverade. Men jag tror liksom finansministern att man på politiskt ansvarigt håll inte efteråt skall måla sådana bilder av verkligheten, att det kan bidra till att minska förtroendet för den politik som man har valt. Jag tror att det är både viktigt och riktigt.

Men det tarvas ett tillägg, herr finansminister! Beslutet bör följas av en fast beslutsamhet att föra den politik som är nödvändig i detta läge och det som kan väntas. Det är endast därigenom som man verkligen på bästa sätt underbygger det internationella förtroendet. Därför tror jag inte att skönmålningar av Sveriges läge efter den brittiska devalveringen sådana som regeringen åstadkom i radio och TV på lördagen och söndagen tjänar något förnuftigt syfte. Tvärtom, det framkallar internationellt huvudskakningar över en finansledning som skönmålar på det sättet.

I dag har finansministern kommit med en mera nykter bedömning. Han har konstaterat en rad olägenheter för viktiga industrier och för jordbruksnäringen. Jag är glad över denna sundare bedömning. När man lyssnade på finansministern i TV trodde man, att han ansåg att Sverige hade på något sätt fått en present. Eftersom det nu har blivit modernt i regeringspartiet att hänvisa till vad tidningarna skriver vill jag säga, att den som läste regeringens huvudorgan i Stockholm fick intrycket, att regeringen hade gjort någon sorts bragd, genom vilken man hade tryggt sysselsättningen och realinkomsterna i Sverige. Devalveringen i England, Finland och den förväntade i Danmark måste alltså ha varit en mycket lycklig händelse. Nu har vi alltså i dag fått ett slut på den sortens skönmålningar, och jag tycker att herr Eliasson i Sundborn

kan vara nöjd med att hans interpellation har lett till detta resultat.

Finansministern nämnde en hel del om konjunkturförväntningarna vad utlandet beträffar och deras återverkningar i Sverige, och det är alldeles klart att sådant ingår i en ekonomisk framtidsbedömning. Men skall man göra en realistisk bedömning får man inte förbigå vissa andra sidor av saken. Finansministern har inte ett ord att säga om kostnadsituationen i Sverige jämförd med andra länders, trots att det nu inträffat förändringar som inte kan diskuteras annat än mot bakgrund av den tidigare kostnadsituationen. Olägenheterna, herr statsråd, av de genomsnittligt relativt höga svenska kostnaderna har givetvis skärpts till följd av det inträffade. Detta bör inte förbigås om man vill diskutera verkningarna av de utländska devalveringarna. Det är alldeles uppenbart att vi om mindre inflation ägt rum i Sverige skulle ha haft lägre kostnader, större sysselsättning, högre realinkomster för landet, högre reallöner och — inte att förglömma — mindre otrygghet än vad många, såväl löntagare som företagare, har i dag.

Jag förmodar att finansministern, som ställer frågor till interpellanterna, också är villig att svara på denna fråga: Är det inte riktigt att vi med en lägre nominell kostnadsnivå skulle kunnat ha en högre reell nationalinkomst, mindre otrygghet och bättre levnadsförhållanden för både löntagare och andra?

När vi diskuterar otryggheten och den otillfredsställande sysselsättningen får vi inte glömma en sak, som jag tycker att finansministern brukar vara föga benägen att diskutera. Om vi under en period av omställningar får minskad sysselsättning här och där i samhället, så brukar detta i en tillfredsställande situation, då kostnadsnivåerna är all right och konjunkturerna inte alltför svaga, uppvägas av att andra företag ut-

Svar på interpellation ang. åtgärder med anledning av företagna valutadevalveringar

vidgas och ökar sysselsättningen. En alltför stor arbetslöshet och otrygghet uppkommer ofta till följd av att expansionen är för svag, så att den samlade effekten av sysselsättningsökningarna inte i tillräcklig grad uppväger effekten av de minskningar som förekommer under perioder av stora strukturella förändringar, särskilt om därtill inträffar någon konjunkturförsvagning i utlandet. Man skall inte bara tala om den utländska konjunkturförsvagningen, om man vill analysera frågorna objektivt. Det vore värdefullt om finansministern här ville ge sin mening till känna och svara på frågan, om det inte är så att vi har en otillräcklig utvecklingstakt som innebär att företagen inte tillräckligt snabbt suger upp den friställda arbetskraften.

När alla dessa frågor diskuteras brukar man från regeringshåll egentligen bara lämna ett och samma svar. Man hänvisar till att vi har en stor valutareserv och menar att det med hänsyn härtill inte är så farligt med de relativa kostnaderna i Sverige och utlandet. Men vi får väl ändå försöka att komma ifrån en så »simplicistisk» analys — om jag skall följa finansministern i spåren med ett fint utländskt ord — ty det kan mycket väl vara så, att en för hög kostnadsnivå inte på ett visst stadium leder till en försvagad valutareserv men ändå är ett uttryck för att det inte föreligger en tillfredsställande balans och dynamik i vår ekonomiska samhällskropp.

Det är alltså enligt min mening — och det är delvis för att framhålla detta som jag har begärt ordet — ett misstag att tro att man bara genom att se på valutareserven, ungefär som man mäter temperaturen, kan konstatera om allt ur samhällsbalanssynpunkt är väl beställt.

Låt mig erinra finansministern om att en svag och otillräcklig konkurrensförmåga först kan leda till en dålig räntabilitet på många håll. Den kan

också, såsom jag nyss framhöll, leda till en otillräcklig utveckling samt till arbetslöshet och friställningar. Därigenom minskar tillväxttakten för hela nationalinkomsten. Denna blir lägre än den eljest skulle vara, vilket inverkar negativt på vår import och kanske i någon mån tillfälligt befrämjande på exporten.

Under ett visst stadium av denna utveckling kan det alltså mycket väl vara så, att valutareserven inte märkbart påverkas. Kreditrörelser som inträffar samtidigt kan också inverka.

Men uppgiften är ju inte bara att hålla valutareserven vid en rimlig och naturlig nivå, utan uppgiften är att göra detta samtidigt som man har en god sysselsättning och en sådan räntabilitet hos företagen att det blir en tillräckligt snabb ökning av produktionen och nationalinkomsten. Det gäller att upprätthålla jämvikt i bytesbalansen, samtidigt som man har en tillräckligt hög sysselsättningsnivå och en utveckling med godtagbar hastighet. Anser finansministern att situationen från den synpunkten för närvarande är tillfredsställande?

Jag kan inte föreställa mig att regeringen vill uppställa som det dominerande valutapolitiska målet att ha en viss valutareserv, och att det sedan får gå hur det vill med sysselsättningen och tryggheten. Låt mig bara i förbigående erinra om att nationalinkomstens tillväxttakt i Sverige minskat betydligt och nu uppgår till ungefär 6 procent på två år i stället för att förut — också i många andra länder — ligga mellan 4 och 5 procent om året. Därför har de enskilda medborgarnas och företagens realinkomster utvecklats mindre lyckligt, och därför får stat och kommun in mycket mindre skatteinkomster än de skulle få med den tidigare utvecklingstakten. De minskade inkomsterna för stat och kommun har till stor del förorsakat de statsfinansiella svårigheterna. Skattebetalarna är både direkt

Svar på interpellation ang. åtgärder med anledning av företagna valutadevalveringar

och indirekt berörda av denna mindre tillfredsställande utveckling.

Herr talman! Enligt min mening hade det varit mycket naturligt om finansministern, när nu de utländska devalveringarna inträffat, hade sagt att den skärper betydelsen av kostnadsproblemet, och om finansministern då omedelbart hade kallat till en stabiliseringskonferens för att diskutera dessa problem. Jag vill — det är glädjande att se att finansministern nu får assistens av statsrådet Holmqvist — till finansministern ställa en direkt fråga: Anser regeringen att den svenska kostnadsnivån — tagen genomsnittligt; den är ju olika för olika företag, men man räknar ofta med en totalbild — står i en naturlig relation till kostnaderna i utlandet, så att detta kan väntas leda till en tillfredsställande ekonomisk utveckling, en tillfredsställande sysselsättning och en tillfredsställande trygghet för både löntagare och företagare? Eller anser regeringen att nuvarande sysselsättningsvärigheter och långsammare utvecklingstakt sammanhänger något med de internationella kostnadsrelationerna vad Sverige beträffar?

Herr talman! Det är givet att det läge som nu föreligger håller på att framtinga en diskussion om olika åtgärder för att stödja den svenska exportnäringen, inte med direkta subventioner och dylikt utan på andra sätt, så att exportkraften även på kort sikt blir tillräckligt gynnsam. Till dessa problem som finansministern här inte har tagit upp blir det ju tillfälle att återkomma ganska snart.

Herr MAGNUSSON i Borås (h):

Herr talman! Jag ber att i all korthet få göra ett inlägg i denna debatt.

Jag är överens med finansministern om att det var riktigt att, i den situation vårt land befinner sig i, inte devalvera. Jag är likaledes överens med finansministern då han här deklarerar,

att beslutet att inte devalvera naturligtvis kommer att leda till att vi ställs inför en hel del problem. Detta är den klara och logiska följden av ställningstagandet.

En av följdverkningarna kan bli att de exportansträngningar som gjorts av svenska företag — ibland av hela branscher — speciellt i devalveringsländerna kommer att visa sig mer eller mindre resultatlösa. Och helt säkert är att striden på hemmamarknaden blir hårdare än tidigare. Vad vi i det sammanhanget kan hoppas på är att man i devalveringsländerna skall tvingas ta ut något högre priser — sådana signaler har ju åtminstone i någon mån synt. Vi vet emellertid inte hur det kommer att bli i det fallet, och det gäller för oss att noga följa utvecklingen.

När finansministern säger att det kommer att bli problem för en del enskilda företag vill jag framhålla att det tyvärr också torde komma att bli problem för hela branscher. Detta är något som vi inte får stå främmande inför.

Jag fick i går svar på en enkel fråga som jag riktat till handelsministern om vår import, som ju svällt mycket kraftigt under den senaste tiden. Det gäller import från länder med en prissättning som jämförd med de svenska arbetslönerna ter sig orealistisk. Jag framhöll, när jag tackade för svaret på frågan, att det finns stor anledning att beakta även detta problem. Naturligtvis kan förhållandena härvidlag, som herr Ohlin framhöll, leda till friställningar inom en del företag, och därför finns det så mycket större anledning för oss att med uppmärksamhet följa utvecklingen.

Jag känner till svenskt näringsliv så pass väl, att jag vet att man där är i full gång med att försöka klara upp problemen och så långt som möjligt anpassa sig till situationen. Orsaken är naturligtvis att vi alla måste bidra till vakthållningen kring den svenska kronan, kring den svenska valutan. Det är

Svar på interpellation ang. åtgärder med anledning av företagna valutadevalveringar

ett stort intresse för oss alla att den vakthållningen kan upprätthållas, och vi hoppas naturligtvis att statsmakterna hjälper till genom att inte i onödan belasta det svenska näringslivet med ytterligare kostnader. Jag har många gånger från denna talarstol sagt att det är ytterst väsentligt, att vi för framtiden försöker begränsa kostnadsutvecklingen. Och när finansministern säger att hans statsverksproposition kommer att visa vilka åtgärder statsmakterna är beredda att vidtaga tillåter jag mig uttala förhoppningen, att statsverkspropositionen inte skall innebära ytterligare belastningar på det svenska näringslivet, vilka skulle leda till ökade kostnader för vår produktion. Jag tycker att vi i den föreliggande situationen borde kunna vara överens om att försöka undvika sådana belastningar.

Herr andre vice talmannen övertog ledningen av förhandlingarna.

Herr ELIASSON i Sundborn (cp):

Herr talman! Herr Sträng kritiserade herr Hedlunds uttalande som en illa genomtänkt deklaration. Jag vill än en gång påpeka att jag fått en annan uppfattning av innehållet än vad herr Sträng tydligen har, och jag håller mig till den version som gått genom TT och som jag också fått av herr Hedlund själv.

Jag har den uppfattningen att övervägande skäl talade för att vi inte skulle genomföra en devalvering om inte Norge gjorde det. Jag sade också i TV att om däremot både Danmark och Norge devalverade förelåg starka skäl att också vi gjorde det.

Finansministern kommenterade något situationen för en del näringsgrenar, bl. a. varvsindustri, sjöfart och jordbruk. Jag skall inte närmare gå in på det, men beträffande jordbruket anser tydligen finansministern att jordbrukarna får acceptera de inkomst-

minskningar som det kan bli fråga om. Jag undrar om inte jordbruksorganisationerna har en annan åsikt om avtalets innebörd, men den saken får väl bli en angelägenhet mellan dem och regeringen.

Beträffande skogsindustrin framhöll finansministern att vi när det gäller de sågade trävarorna ännu inte fått några större återverkningar. Vi får väl se hur läget utvecklar sig. Beträffande massaindustrin har otvivelaktigt uppstått svårigheter, och den omständigheten att vår pappersexport kommer att minska är synnerligen allvarlig från både samhällsekonomisk synpunkt och sysselsättningssynpunkt.

Jag begärde ordet även för att säga, att jag är något förvånad över att finansministern karakteriserar de artiklar som docenten Södersten skrivit i Aftonbladet som ett uttryck för vad de människor tänker som sitter i en studiekammare, avstängda från det praktiska livet. Det är en nedvärdering av en akademikers och forskares syn på frågan, och jag tycker inte att dylika yttranden bör fällas i en seriös politisk debatt. Även akademiker kan ju tänka rätt!

Uppenbarligen har docenten Södersten, vilket också herr Ohlin påpekade, tagit upp detta problem därför att han också velat framhålla att den omständigheten, att man vid ett visst tillfälle råkar ha en stark valutareserv, inte kan vara helt utslagsgivande för ett beslut huruvida man skall genomföra devalvering eller inte. På den punkten har väl ändå regeringspartiet använt förekomsten av en stor valutareserv som ett argument, vilket tillmätts större värde än som var berättigat. Det är dock kostnadsläget, svårigheten att få en balans i vår utrikeshandel och den stora arbetslösheten som är de svåra problemen. Vi kan inte komma ifrån, att när vi inte devalverar kommer vi i den situationen, att vi tvingas till en

Svar på interpellation ang. åtgärder med anledning av företagna valutadevalveringar

återhållsam politik och kan — som Södersten framhåller — få svårigheter att tillräckligt effektivt upprätthålla sysselsättningen inom företagen.

Jag skulle i detta sammanhang också gärna vilja säga att den form av samråd som ägt rum i denna devalveringsfråga är otillfredsställande. Jag hoppas att man för framtiden skall finna bättre möjligheter till ett verkligt samråd mellan regeringen och företrädare för oppositionen, näringslivets organisationer och arbetsmarknadens parter. Jag har svårt att tänka mig att detta av tidsmässiga skäl skulle vara omöjligt att klara.

Från t. ex. dansk sida — jag erinrar om vad som stått i den socialdemokratiska tidningen *Aktuellt* — kritiserades mycket starkt att den danske finansministern och norske handelsministern när de kom till Stockholm på lördagen fick beskedet att regeringens ståndpunkt redan var klar och att det inte fanns mycket att diskutera. Tidningen ansåg sig ha anledning kritisera detta som ett uttryck för en bristande vilja till nordiskt samarbete och till att ta de kontakter som tidigare hade avtalats.

Jag är liksom herr Ohlin glad över att finansministerns uttalanden i dag är betydligt mer nyanserade än de som gjordes i hans och riksbankschefens kommentarer i TV.

Ingen av oss underskattar de problem som uppstår när man genomför en devalvering. Vad som borde ha varit aktuellt i Sverige, därest vi hade valt devalveringens väg, hade väl varit att följa Danmarks ungefär 8 procent och inte Englands 14,5. Man skall alltså inte förringa dessa problem, men å andra sidan är det angeläget att man nyanserar bedömningen och erkänner att en devalvering också har sina positiva sidor. Vi kan ju en gång hamna i ett läge där vi nödgas devalvera, och då skall vi inte i förväg döma ut en devalvering och påstå att den ovillkorligen måste

vara till nackdel för löntagarna. Jag påpekar detta därför att argumentationen från de tre länder — England, Danmark och Finland — där man har socialdemokrater i regeringsställning har varit, att de har genomfört sina devalveringar just för att skydda löntagarnas intressen. Jag vill understryka att de positiva sidorna av en devalvering — att kunna öka konkurrenskraften, trygga full sysselsättning och ge bättre möjlighet för en framtida löne- och standardstegring — också måste med i bilden. Enligt min mening har finansministerns ord i dag visat en mer nyanserad syn på detta problem. Det har jag anledning att notera med tillfredsställelse.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÅNG:

Herr talman! Jag tillhör inte dem som excellerar i att göra livet surt för en debattmotståndare, men tillåt mig ändå korrigera herr Eliassons i Sundborn uppfattning att våra deklamationer var avhängiga av Norges och Danmarks ståndpunktstaganden. Klockan 11 på lördagskvällen hörde svenska folket de olika deklamationerna. För centerpartiet talade dess partiledare, herr Hedlund, som sade: Jag anser att vi bör devalvera. Dagen därpå, på söndagen, hölls det presskonferens. Mot slutet av denna — ungefär klockan 5 på eftermiddagen — kom beskedet att Norge stod på den svenska sidan och inte tänkte devalvera. På måndagsmorgonen meddelades att Danmark devalverat med 8 procent.

Centerpartiledaren hade helt enkelt uppfattningen, att det var riktigare att devalvera. Nu har han tänkt närmare över saken — jag tillät mig påpeka att hans första uppfattning var dåligt genomtänkt — och har kommit fram till att den ståndpunkt som regeringen och övriga partier har intagit numera också är centerpartiets. All right, då talar

Svar på interpellation ang. åtgärder med anledning av företagna valutadevalveringar

vi inte mera om det. Det är bara att konstatera att det tog tid och att det behövdes ett omtänkande hos herr Eliassons parti, men det är ingenting att kritisera. När man bara så småningom fram till den rätta ståndpunkten är ju allting bra.

I både herr Eliassons och herr Ohlins inlägg har det framskymtat att oppositionspartierna försattes i en besvärande situation därför att det gällde att mycket snabbt ta ställning. Jag har svårt att acceptera detta — som jag väl måste uppfatta såsom en viss kritik mot regeringen — helt enkelt därför att det engelska problemet inte exklusivt var förbehållet finansministern, regeringen i övrigt och riksbankschefen att fundera över utan naturligtvis hade varje ansvarig partiledning samma skyldighet att begrunda en sådan situation; jag kan inte tänka mig något annat. Att devalveringen så småningom utlöstes, kom ju inte såsom en blixtnedslag från en klar himmel. Man hade på torsdagen dessförinnan i bankoutskottet fått en redovisning för situationen av riksbankschefen. Var och en som läste tidningarna och rapporterna i denna fråga — och det gjorde naturligtvis partiledningarna — hade anledning att räkna med att detta kunde hända. Då kunde man ju också sätta sig ned och fundera över var devalveringsprocenten skulle ligga.

Jag tror att herr Ohlin — jag inskränker mig till att säga herr Ohlin vid detta tillfälle, och herr Ohlin får ta det som beröm om han vill — är tillräckligt erfaren på detta område för att ungefär känna var en engelsk devalveringsprocent skulle ligga — om devalveringen kom. I varje fall blev det ingen överraskning för oss att den låg just där den låg. Därför är det väl litet orättfärdigt att försöka kritisera regeringen för att regeringen inte gav tidsutrymme för överläggningar. Vi betraktade det såsom nödvändigt, just

med tanke på de psykologiska förhållandena som är så obestämbara vid sådana här tillfällen, att ge en klar och bestämd redovisning så snabbt som möjligt. När Kontinentaleuropa ögonblickligen gav sin förklaring, när Amerika och alla de länder som ansåg sig ha en stabil och ordnad ekonomi, omedelbart var beredda att ge sin förklaring, var det, såsom regeringen såg det, önskvärt att även Sverige, som vi trots alla jeremiader i detta hus anser vara ett land med en stabil och sund ekonomi, gav sin förklaring. Följaktligen skedde detta. Jag måste tillbakavisa kritiken över att ni blev överrumplade. Det var inte på det sättet, ty säkerligen hade ni diskuterat och funderat över denna utveckling lika väl som vi var tvingade att göra det.

När ni uttalar er glädje över det mera nyanserade tal som finansministern för i dag jämfört med det han förde vid presskonferensen, måste jag säga att det är med mycket små ansträngningar man kan göra herrarna glada. Det är faktiskt inte någon skillnad mellan min redovisning på presskonferensen och den jag givit i dag. Den enda skillnaden är att jag i dag inte talat om vad en svensk devalvering skulle innebära — jag tyckte det var rätt onödigt. Vid presskonferensen hade nämligen ett oppositionsparti via sin förste man uttalat sig för devalvering. Därför var det nödvändigt att man från regeringens sida beskrev vad en svensk devalvering skulle ha inneburit. I dag har vi den situationen, att alla anslutit sig till regeringens ståndpunkt att vi icke skall devalvera, och under sådana förhållanden finns det ingen anledning att föra den diskussionen, vilket jag inte heller gjort. Jag kan naturligtvis upprepa den, men jag tror inte det behövs.

Vad jag sade på presskonferensen var detsamma som jag säger i dag. Det kan uppstå problem för enskilda före-

Svar på interpellation ang. åtgärder med anledning av företagna valutadevalveringar

tag, men jag tror inte problemen blir nämnvärda för någon hel bransch. Jag tog då upp frågan om skogsindustrins situation så som jag har tagit upp den i mitt interpellationssvar i dag. Jag redovisade vid presskonferensen att den ena av våra förnämsta konkurrenter som exportör av skogsprodukter, nämligen Canada, inte hade devalverat, varför relationerna var oförändrade. Den andra stora konkurrenten, Finland, devalverade tidigare och vi klarade detta utan några egentliga påfrestningar.

Detta var vad jag sade på presskonferensen och det är ungefär vad jag sagt i dag. Jag förstår mycket väl att herrarna kan ha behov av att försöka framställa detta såsom en förändrad attityd från regeringens sida. Det är det emellertid inte. Vad som sades på presskonferensen kan verifieras, och mitt uttalande där har jag till och med utskrivet och det kan ställas till herrarnas förfogande.

Sedan vill jag säga till herr Eliasson i Sundborn att en nation gör en devalvering endast när den är så hårt pressad att den står med ryggen mot väggen och med »hands up». Det är en situation då man inte har något annat att välja på, men varje devalvering utgör en förlust för löntagarna, och man kan aldrig beskriva en devalvering som någonting positivt för dessa.

Jag skall härefter försöka att svara på några av herr Ohlins alla frågor — om jag ger mig in på dem alla, kommer herr Eliasson alldeles bort från denna interpellationsdebatt, som ju ändå är hans.

Herr Ohlin kommer upp i talarstolen och säger: Vad krävs i nuläget? Jo, att regeringen för en stram och hård ekonomisk politik.

(Herr Ohlin: Det sade jag inte.)

Jag har antecknat att herr Ohlin sade: beslutsamheten att föra en riktig politik. Jag fattade faktiskt herr Oh-

lin som om det i dagens läge skulle betyda en stram ekonomisk politik med hänsyn till att en mycket generös ekonomisk politik alltid innebär prisstegringar och alltför stora lönehöjningar samt därmed till en situation som är rakt på tvärs mot den försvarsattityd som en nation måste inta inför och mot devalveringsriskerna.

Har jag verkligen fattat herr Ohlin fel på den punkten? Ja, säger herr Ohlin. Men då är det fråga om en alldeles ny ekonomisk teori som jag inte hunnit ta del av. Den riktiga ekonomiska politiken har jag fattat på det sättet, att vi inte skall tolerera några överslag i ekonomin. Det måste naturligtvis innebära en allmänt stram ekonomisk politik med selektiva insatser där sysselsättning och arbetsmarknadsläge så kräver. Någon annan förklaring finns inte, såvida inte herr Ohlin nu på gamla dar då han slutat med att hålla föreläsningar har kommit på en alldeles strålande ny teori som svenska folket är helt okunnigt om.

Herr Ohlin var också inne på den skönmålning som jag och riksbankschefen skulle ha gjort oss skyldiga till under presskonferensen. Det finns inget underlag för ett sådant påstående. Vi talade om att vi har valt denna väg, därför att den var bättre för nationen. Vi sade att en svensk devalvering vore sämre; vi visste inte var vi hade oppositionspartierna när presskonferensen ägde rum.

Nu brukar herr Ohlin ibland fästa sig vid tonläget i inläggen. Statsminister Erlander väckte djupt misshag hos herr Ohlin närmast på grund av det tonläge han använde i ett anförande som han höll på Metallkongressen i början på 1960-talet. Sakligt sett var det inte så mycket att anmärka på talet. Jag vågar inte yttra mig om huruvida jag använde annat tonläge på presskonferensen än jag har i dag. I stort sett var det nog detsamma. Jag har tyvärr in-

Svar på interpellation ang. åtgärder med anledning av företagna valutadevalveringar

te samma variationsmöjligheter som statsministern har i avseende på tonlägena. Jag är litet mera vardaglig härvidlag och skillnaden kan inte vara så stor.

Sedan kan man naturligtvis ställa sådana frågor som vad finansministern har att säga om kostnadsläget. Självfallet har vi allesammans klart för oss, att kostnadsläget i vårt land varit en av anledningarna till den ganska snabba och just nu hårda strukturomläggningen, där de orationella och sämre utrustade enheterna inte klarar dagsläget utan en omställning måste äga rum.

Herr Ohlin säger nu att det i och för sig är klart, men att vi bör ha en sådan situation, att de bättre industrienheter snabbt tar upp dem som blir friställda. Det låter så bra när man säger det; svårigheten är att träffa den rätta medelvägen. Dess bättre förhåller det sig så, att den svenska industrin fortfarande suger upp folk på många håll och i stor utsträckning. Arbetsmarknadsstyrelsen har redovisat att i den omskolningsverksamhet, som bedrivs och som omfattar åtskilliga tiotusental friställda, dröjer det inte mer än tre—fyra veckor förrän 80 procent av alla de omskolade är inplacerade i nya arbeten. Fortfarande finns det följaktligen en stadig efterfrågan. Intill de allra senaste månaderna har antalet lediga platser vägt ungefär jämnt med antalet sysslösa.

Vi har ibland en sådan förbryllande situation som att en av våra större mekaniska verkstadsindustrier i Göteborg begär att få hjälp av arbetsmarknadsverket att importera arbetskraft för att klara behovet därav. De svenska varven, som varit föremål för diskussion här i dag, kräver också att få importera arbetskraft, eftersom de inte kan fylla sitt behov därav på den svenska marknaden. Vi har ett företag inom beklädnadsbranschen i Borås som har en ständig framställning att få importera

arbetskraft från Finland och Jugoslavien. Borås har annars i det allmänna medvetandet inte varit ett område som arbetsmarknadsmässigt betraktats såsom överansträngt. Det är sålunda en fråga om utbildning och omskolning i stor utsträckning.

Dess bättre har vi alltså, herr Ohlin, den situationen att företag frågar efter folk. Med den omskolningsverksamhet vi driver kan vi också i stor utsträckning tillgodose efterfrågan. Vår arbetslöshet är därför i huvudsak en omskolningsarbetslöshet.

Det lönar väl sig inte så mycket att ställa en sådan fråga som den herr Ohlin ställde: Vad anser regeringen om den svenska kostnadsnivån? Man kan inte beskriva den på annat sätt än att den är hög. Men ännu är den inte så hög, att inte svensk industri klarar sig. Vi har ökat exporten både under 1966 och 1967 procentuellt ungefär dubbelt så mycket som ökningen av nationalprodukten. Vår export är dess bättre fortfarande en av de mest aktiva sektorerna i svensk ekonomi. Det är ett uttryck för att kostnadsnivån, även om den är hög, balanseras av andra faktorer som svensk industri har: en hög arbetstakt, en skicklig arbetarstam och duktiga försäljare, duktiga ingenjörer och — låt mig gärna säga det — duktiga företagare. Vi är inte sämre ställda i den internationella konkurrensen än andra nationer. När därför herr Ohlin frågar vad regeringen gör med hänsyn till den höga kostnadsnivån är det ungefär som om jag skulle fråga herr Ohlin vad han anser om löneläget i Sverige. Det är otvivelaktigt högt jämfört med andra nationers löneläge. Jag tror att det är meningslöst att föra den debatten vidare; vi kommer inte närmare lösningen.

Herr talman! Jag har kanske hållit på alldeles för länge. Jag skall i första kammaren föra ungefär samma debatt med två andra värderade representan-

Svar på interpellation ang. åtgärder med anledning av företagna valutadevalveringar

ter för centerpartiet som har interpellat i samma fråga, och tidpunkten då jag skall gå över dit börjar nu nalkas. Jag kanske därför inte vågar hålla på så mycket längre här. Annars vore det onekligen frestande att besvara de mera ekonomisk-teoretiska frågor av hypotetisk karaktär som herr Ohlin ställde. Vi får väl tillfälle att återkomma till dem, om inte förr så den 18 januari 1968 då vi skall ha en remissdebatt.

Jag sade nyss, att det kanske var någon tid sedan herr Ohlin stod i katedern och föreläste för studenterna och att det nu därför är mycket som tränger på. Jag fick den känslan under herr Ohlins inlägg. Jag har aldrig varit student — och jag är för gammal för att bli det — och jag har väl därför litet svårt att föra vissa resonemang. Men vi får väl återkomma till de praktiska, konkreta ekonomiska frågorna när statsverkspropositionen skall remitteras, och då får vi se vad vi kan få ut av den debatten.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! I remissdebatten kommer så många frågor upp och jag har då så begränsade möjligheter till replik, att det kan vara anledning för mig att nu säga ytterligare några ord.

Jag vill instämma med herr Eliasson i Sundborn i att det »samråd» som skedde den dag den engelska devalveringen ägde rum var en parodi på det samråd som är naturligt i en så viktig fråga som denna och i ett land, där det sitter en regering som representerar ett mindretal av folket. Det förekom nämligen inget samråd alls. Regeringen hade diskussioner med företrädare för andra regeringar, och det tycker jag i och för sig var naturligt, ehuru dessa överläggningar borde ha skötts på ett något annat sätt. Men att regeringen inte samrådde med oppositionen vill jag beteckna som helt felaktigt. När vi devalve-

rade 1949 ägde ett sådant samråd rum. Vad var det som motiverade att man nu förfor annorlunda?

Inte heller bankofullmäktige kallades till sammanträde för att ta ställning i en fråga, beträffande vilken det kan anföras goda skäl för uppfattningen att det är bankofullmäktige som skall besluta. Nu kan finansministern säga, att han inte har ansvaret härför, även om Kungl. Maj:t utsett ordförande i bankofullmäktige. Jag tycker dock att finansministern hade så många tillfällen att samråda med bankofullmäktiges ordförande, att han inte kan fritas från ansvar.

Herr Sträng söker tydligen efter argument. Han säger att riksbankschefen höll ett anförande i bankoutskottet två dagar tidigare. Jag har verkligen frågat ledamöterna i bankoutskottet om det anförandet. Jag vill bara konstatera — jag tror inte jag missuppfattat vad dessa ledamöter sagt mig — att riksbankschefen i sitt anförande endast gav en allmän orientering om det finansiella läget; det var ingalunda ett anförande som kan åberopas som argument i detta sammanhang.

Finansministern tycks inte förstå, att man i ett parti kan ha behov av samråd mellan olika personer, innan man tar ställning i en viktig fråga, även om man på grund av föregående samtal naturligtvis inte är obekant med problemställningen.

Herr Sträng gör nu gällande, att det inte var någon skillnad mellan hans redogörelse i dag och vad han sade i televisionen inför Sveriges folk. Han hänvisade f. ö. till presskonferensen. Riksdagens ledamöter har inte möjligheter att besöka finansministerns presskonferenser. Men däremot kan vi se på TV och lyssna på radio. Jag vill påstå, herr finansminister, att det intryck som Ni i radio och TV försökte ge Sveriges folk var ett helt annat än det Ni i dag bibringat kammaren. Det var verkligen

Svar på interpellation ang. åtgärder med anledning av företagna valutadevalveringar

så, att Ert tonfall — för att nu komma till det — och vad Ni sade i radio och TV gav intrycket, hur väldigt bra läget var ur svensk synpunkt. Att det kunde förekomma vissa svårigheter i enskilda företag nämndes men sköts rätt mycket åt sidan. Jag tycker inte att saken har så förfärligt stor betydelse nu efteråt; annars kunde ju finansministern för oss presentera texten till sitt televisionsframträdande. Det är i alla fall alldeles tydligt att Ert huvudorgan komplett missförstått vad Ni sade — den som läste Aftonbladet fick ju intrycket att regeringen hade gjort någonting alldeles underbart och att man därför nu skulle vara riktigt glad. Jag skall inte hemfalla till regeringsledamöternas metod att bygga debatten på vad som står i olika tidningar, men när finansministern påstår att han tecknat en bild och vi samtidigt vet att hans framträdande gav ett helt annat intryck och detta också stöds av vad som skrivs i pressen, så måste ju detta ändå omnämnas.

Jag är ledsen, herr talman, att jag måste säga att jag tror att finansministern har alldeles fel i en sak. Han sade nämligen att varje devalvering betyder en förlust för löntagarna. Jag skyndar mig att ännu en gång framhålla att jag anser att det var alldeles riktigt att Sverige icke devalverade. Vårt handlande bör gå ut på att skapa en fast grund för en sådan politik att man inte behöver devalvera. Men då finansministern säger att varje devalvering betyder en förlust för löntagarna — detta antydde han även i sitt TV-framträdande — så vilseleder han folket. Måhända gjorde den danska regeringens talesman ett litet misstag åt andra hållet då han talade om hur man i Danmark genom devalveringen hade råddat reallönerna. Intetdera kan vara en generell regel; vilken verkan en devalvering får på lönerna beror ju på den situation som föreligger vid devalveringen. Jag tror inte att finansministern

kan få någon nationalekonom av någon »standing» att godkänna det uttalande han här gjorde. Det är så uppenbart — detta vet alla som följt denna sak — att om man har snedvridna kostnadsrelationer mellan ett land och yttervärlden, så kan det tvärtom medföra en väsentlig förbättring av den reella nationalinkomsten och reallönerna om valutakursen anpassas till ett mera naturligt läge. Skulle inte finansministern ändå göra klokt i att erkänna detta faktum?

Vad England beträffar har det just påpekats att detta i viss mån är fallet där. Det har tidigare funnits kanske ännu mer typiska exempel — jag tänker exempelvis på Frankrike och Finland — på att en anpassning av valutans yttre värde till dess inre värde, som ju på lång sikt är avgörande, medfört en förbättring av den reella situationen. Om finansministern nu är inbegripen i en polemik med en ung nationalekonom inom sitt eget parti, så tror jag att han gör klokt i att inte på denna punkt fortsätta att hävda vad han här gjort gällande. Men jag skulle tro att just detta missförstånd från finansministerns sida ligger bakom den bild som han gav Sveriges folk i TV-framträdandet.

Beträffande den politik som bör föras är det klart att om det existerar ett övertryck i ekonomin i ett land måste man föra en mycket stram och hård politik. När det inte existerar något sådant övertryck bör man föra en lagom hård politik, så att man inte framkallar några olyckor med avseende på sysselsättningen. Jag tycker att vi för närvarande har ett otillfredsställande sysselsättningsläge och ett otillfredsställande räntabilitetsläge med risker för den ekonomiska dynamiken och utvecklingen. Då är det inte så enkelt att man bara kan säga att nu skall man föra en mycket stram och hård politik, utan man måste ta hänsyn också till

Svar på interpellation ang. åtgärder med anledning av företagna valutadevalveringar

en hel del andra ting som är betydelsefulla — bl. a. på längre sikt — och som vi väl får tillfälle att återkomma till ganska snart. Jag vill emellertid bestämt opponera mig mot den förenklade och enligt min mening oriktiga framställning man gör om man påstår att den som begär att någonting skall göras kräver en stramare och hårdare politik. Det är inte fallet annat än om man redan har en viss situation eller särskilda betingelser.

Herr talman! Jag skall inte ta upp tiden med att närmare ingå på kostnadsläget och strukturförändringarna ännu en gång. Jag skulle emellertid vilja råda finansministern till en sak: Bygg inte för mycket av Er framtidsprognos rörande utvecklingstakten på varvsindustrins möjligheter att under 1970-talet uppehålla en hög sysselsättning! Där finns risker som är uppenbara och som det är viktigt att man redan nu tar hänsyn till. Därför nämner jag dem här.

Med anledning av att finansministern gör gällande att det var teoretiska och hypotetiska fall jag diskuterade vill jag säga att det inte alls är riktigt. Herr Sträng sade själv till herr Eliasson i Sundborn att skall det vara en meningsfylld diskussion, så måste han ha besked om vissa saker. På samma sätt har jag sagt: Skall vi få en meningsfylld diskussion i Sverige om vilka metoder som skall användas i vår ekonomiska politik i det läge som har skapats bl. a. genom devalveringen, måste vi ha att utgå ifrån en diagnos av situationen. Då är det sannerligen icke överflödigt att diskutera det faktiska läget med denna diagnos som utgångspunkt. Det är dessutom viktigt med hänsyn till uppgifterna att skapa de psykologiska förutsättningarna för den politik som måste föras under de närmaste åren.

Herr Sträng ställde bl. a. en fråga om vad jag ansåg om löneläget etc.

Jag anser att reallönerna i Sverige skulle vara högre än de är i dag, om vi hade fört en mindre inflationsbetonad politik under senare år. Jag anser att vi skulle ha haft tryggare sysselsättningsförhållanden i Sverige i dag, om vi hade fört en politik som lett till mindre inflation. Regeringen kan ändå inte fritas från ansvar för den saken. Det gäller naturligtvis här att bevara det yttre penningvärdet och undvika tanken på nya devalveringar. Men det förutsätter att det *inre* penningvärdet, köpkraften, försvaras och utvecklas i ungefär samma takt som på andra håll och på ett sådant sätt att naturliga relationer skapas. Det går inte att bara peka på valutareserven; man måste se på räntabilitetssituationen och på dynamiken. Den politik bör föras som leder till sådana tillfredsställande internationella kostnadsrelationer vad det svenska näringslivet i stort beträffar, att vi kan få en snabbare ekonomisk utveckling av företagen och därigenom åstadkomma nya sysselsättningstillfällen i tillräcklig omfattning och därmed mindre otrygghet för både löntagare och företagare.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag måste — och det är möjligt att det blir min sista replik — ändå tillkännage min förvåning över herr Ohlins senaste inlägg.

Jag har efter devalveringen haft överläggning med herr Ohlins professorskolleger till ett antal av ungefär nio eller tio bl. a. för att få veta deras synpunkter på situationen. Vad de samt och synnerligen var ense om var, att man i detta läge måste hålla på en stram ekonomisk politik, både finanspolitik och penningpolitik, för att inte släppa fram en efterfrågan som i sin tur driver fram prisstegringar och som naturligtvis i den situation som gäller efter devalveringen kan bli utomordentligt far-

Svar på interpellation ang. åtgärder med anledning av företagna valutadevalveringar

lig. Den uppfattningen har väl ytterligare bestyrkts i den mån man försökt följa de fackekonomiska skrifternas kommentarer med anledning av devalveringen. Nu överraskar herr Ohlin med att säga, att det inte utan vidare kan anses säkert att det bör föras en stram ekonomisk politik. Han säger att det skall föras en riktig politik och att den ibland kan vara lös och ibland stram, men detta är ju en mycket oförbindlig deklaration. Fattade jag herr Ohlins senaste uttalande rätt vill jag bara konstatera, att hans bedömning går stick i stäv med hans kollegers i fråga om den politik som statsmakterna bör föra i en så pass ömtålig situation som den nuvarande.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Finansministern söker nu tillflykt till analys av olika adjektiv. Jag har ofta sagt att det bör föras en lagom hård och stram politik, men finansministern vill tolka mitt tidigare yttrande som att vi skulle vilja förordna en stramare och hårdare politik än regeringen. Det är åtminstone tionde gången vi mött det förenklade resonemanget, att vi vill föra en hårdare och stramare politik än regeringen, därför att vi önskar att någonting skall göras. Det är mot denna analys jag opponerar mig. Uttrycket »lös politik», som herr Sträng talade om, är hans egen uppfinning; jag har inte snuddat vid detta begrepp i mitt anförande. Men det är klart att det då man saknar argument passar att hitta på att motståndarna använt sådana uttryck — annars blir det ju inga argument alls. Det är inte riktigt att säga att politiken alltid måste vara stramare och hårdare då det föreligger ett problem som måste lösas, och det tror jag att finansministern ändå måste erkänna. Det finns härvidlag ingen motsättning mellan den uppfattning jag företräder och den varom jag tror det råder en mycket stor enighet. Det

skall föras en politik som skall svara mot situationen, men varje gång vi rekommenderar åtgärder som regeringen inte bryr sig om påstås det att vi vill föra »en stramare och hårdare politik». Hela problemet med försvaret av det inre penningvärdet som, herr finansminister, dock ligger bakom, är inte alltid en fråga om huruvida man skall föra en stramare och hårdare politik. Vilken nationalekonom som helst kan nog intyga att sådana påståenden innebär en förenkling.

Jag vill däremot, herr finansminister, påstå att det är direkt felaktigt att säga, att varje devalvering medför en försämring för löntagarna. Jag vill liksom herr Sträng säga att jag inte är den som önskar plåga en motståndare i en diskussion men vill ändå slå fast att finansministern mycket klokt avstått från att försöka vidhålla sitt oriktiga påstående.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag tillät mig säga att herr Ohlins rekommendation att vi skall föra en riktig politik är till intet förpliktande. Det ges ju inga anvisningar om hur politiken skall föras, varken i åtstramande eller stimulerande riktning. Herr Ohlin intar den bekväma attityden att bara säga att politiken skall vara riktig.

I sitt senaste inlägg nyanserade emellertid herr Ohlin sitt uttalande och sade att politiken skall vara lagom, men detta ord har ungefär samma stringens som ordet »riktig». Det blir ingen ledning i något avseende. Herr Ohlin talade om undanflykter, men detta är en undanflykt från en verklighet som i varje fall en finansminister måste räkna med. Herr Ohlins inställning är bekväm och behaglig men man kan inte föra politik på grundval av den — om jag nu skall begära en rekommendation av herr Ohlin.

Svar på interpellation ang. åtgärder med anledning av företagna valutadevalveringar

Jag är naturligtvis alldeles för optimistisk om jag tror att herr Ohlin är beredd att exponera sig genom att ge en rekommendation. Han menar att det väl får räcka med att säga att politiken skall vara riktig och lagom. Då har han i varje fall så många dörrar öppna, att han inte i något avseende bundit sig, utan har alla möjligheter att i en senare diskussion tala om hur klok han var. Jag får försöka klara mig utan herr Ohlins rekommendationer. Skall jag vara riktigt ärlig, kan jag väl säga att jag aldrig har trott att jag skulle få några sådana rekommendationer heller i dessa, det medger jag, svåra frågor. Vi har ju rätt stor erfarenhet av herr Ohlins sätt att uppträda.

Beträffande den andra frågan, alltså mitt påstående att en devalvering alltid går ut över löntagarna, tycker jag att all erfarenhet ger mig rätt. Den devalvering vi företog 1949 var inte något typfall. Det var en världsdevalvering kontra den amerikanska dollarn. Då fortsatte den ekonomiska verksamheten mellan alla nationer i världen i övrigt kontra Amerika. Den hade således inte samma verkningar som en isolerad nation får räkna med när den tvingas underkasta sig en devalvering. Varje nation som isolerat gör en devalvering får räkna med att den kommer att gå ut över löntagarna. Det kommer man aldrig ifrån.

Sedan kan givetvis en nation komma i den situationen att ingenting annat än en devalvering återstår. I det läget hade England kommit på grund av en serie olyckliga förhållanden, och den spekulation mot pundet som kulminerade den sista veckan var ett karakteristiskt uttryck för det. När ett land kommer i den situationen att man måste devalvera, så är det väl inte överraskande om man säger att denna sista, beska medicin får man ta därför att det inte finns något annat att välja på — och från den utgångspunkten var beslutet riktigt. Det var det enda beslut som kunde fattas,

och sedan får man försvara det beslutet. Men vi har historiska erfarenheter av att i det land som företar en isolerad devalvering går devalveringen klart ut över löntagarna — det är en reell standardsänkning. Och om löntagarna sedan försöker kompensera sig för devalveringen får man i gång en cirkulationsprocess igen och devalveringen har varit meningslös. Om en devalvering skall vara meningsfull får man bita i det sura äpplet och ta den standardsänkning för löntagarna som den innebär. Jag tror inte man kan komma till någon annan slutsats.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Kammaren har ju ytterligare en del frågor att behandla och jag skall därför avstå från en mera ingående diskussion med finansministern om dessa ting. Men när finansministern säger att den historiska erfarenheten visar att en devalvering alltid går ut över löntagarna, vill jag tvärtom påstå att det alltemellanåt har förekommit att sysselsättningsvolymen gånger reallönen per arbetstimme påverkats gynnsamt av en devalvering. Om devalveringen inte hade gjorts skulle det i stället ha blivit en väsentligt ogynnsammare utveckling av den samlade reallönen och den samlade realinkomsten.

Jag går naturligtvis inte omkring med alla i detta fall aktuella siffror i fickorna, men om finansministern frågar våra grannar i Finland huruvida de anser att den devalvering Finland gjorde för ett tiotal år sedan ledde till en mindre nationalinkomst än den man eljest skulle haft, så tror jag att man där kommer att svara: Nej, tvärtom. Och det var på samma sätt i Frankrike.

Jag frågade för några månader sedan en engelsk nationalekonom, som jag tror att finansministern har anledning hysa stort förtroende för, hurudant opinionsläget var bland de ekonomiska specialisterna i England beträffande en even-

Svar på interpellation ang. åtgärder med anledning av företagna valutadevalveringar

tuell devalvering. Han svarade att 95 procent av experterna ansåg att England borde devalvera för att skapa ökad sysselsättning och äntligen få ordning på ekonomin — alltså inte för att få en lägre reallön utan för att nå en bättre reallöneutveckling, d. v. s. sammanlagt sysselsättning gånger timförtjänst.

Vidare konstaterar jag bara — vilket förstås är lustigt men kanske en aning vemodigt — att en debattör från regeringsbanken, när han tycker att han inte har tillräckligt med argument, ofta börjar tala om motståndarens person. Även andra än herr Sträng har tidigare använt denna metod. Det är detsamma som ett erkännande av att argumenten tryter.

Beträffande frågan om den ekonomiska politiken vill jag framhålla två saker. Jag har för det första opponerat mig mot att — varje gång vi talar om att det bör föras en vidare politik, som är anpassad till det läge som föreligger — man svarar på följande sätt: Jaså, ni vill föra en hårdare och stramare politik! Man har ofta sagt det på detta sätt eller har på annat vis velat ge samma intryck. När jag menar att detta är en vilseledande framställning frågar finansministern vad det är för politik vi vill föra.

Vi har först och främst förklarat att det grundläggande är skyddet för det *inre* penningvärdet, d. v. s. att bekämpa inflationen. Varje gång vi talar om det kan vi ju inte behöva dra upp vårt långa program, som omfattar minst ett dussintal punkter. Finansministern får återkomma till detta i budgetdebatten.

Hur i all världen kan då finansministern i dag göra gällande, att jag inte gör några konkreta uttalanden om mitt partis politik utan bara säger att den skall vara lagom hård? Nej, vi har ett långt och detaljerat program.

För det andra har jag redan tidigare i dag understrukit att det i det läge, som nu uppkommit, på kort sikt krävs

att man fäster vikt vid åtgärder vilka är positiva för exporten. Därför, herr talman, förstår jag inte hur finansministern — till försvar för sitt hävdande av en förenklad och vilseledande framställning om hårdhetsgraden i vår politik — kan föra in argumentet, att vi inte talar om vilka åtgärder som skall vidtas. Vi har många gånger gjort sådana konkreta uttalanden och vi kommer också att göra det när det gäller åtgärder av exportstimulerande och andra slag. Det kan finansministern vara övertygad om.

Men upprepa inte — det skulle vara ett framsteg för den följande debatten — att vi varje gång vi säger, att det tarvas en till det nya läget anpassad politik, skulle ha schablonmässigt förordat en mycket hård och stram politik. Vi vill att denna i detta avseende liksom i andra skall vara anpassad till det rådande läget.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Detta håller på att utveckla sig till en konditionsfråga mellan herr Ohlin och mig, och om bara tiden medgav det skulle jag självfallet inte ge tappt i första taget. Men eftersom jag faktiskt har en del att uträtta i första kammaren lovar jag att detta skall bli mitt sista inlägg.

Jag skall ge herr Ohlin rätt i att det var onödigt av mig att beträffande herr Ohlins beskrivning att politiken skall vara riktig och lagom — vilket jag menar är till intet förpliktande — säga att detta var typiskt för herr Ohlins sätt att ge råd. Det är väl riktigt att vi inte skall angripa varandra personligen. Låt mig därför korrigerar mig själv och säga, att detta sätt att ge råd är en typiskt folkpartistisk politik. Då är all artighet uppfylld, eller hur?

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! De ledamöter av denna kammare som är närvarande inser nog

att man inte gör en dålig sak bättre genom något som är ännu värre ur saklig debattsynpunkt. Finansministern skall inte tro att han i en saklig debatt, där han gjort vissa felaktiga uttalanden, skall kunna komma ifrån detta genom att påstå att vi i folkpartiet skulle ha varit mycket vaga i våra råd och inte ha lagt fram något egentligt program, där åtgärderna preciserats. Detta skulle vara utmärkande för det parti jag företräder. Skall Ni inte, herr finansminister, reservera karakteristiker av den arten för Edra enklare demagogiska uppträdanden, från andra talarstolar än riksdagens?

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Jag är ledsn över att behöva bryta mitt löfte till kammaren. Men det är onekligen så att debatten alltid får föras på den nivå där ens motståndare placerar den, och de inlägg herr Ohlin gjort har varit sådana, att jag inte förmått ge några andra svar än dem jag givit.

Herr OHLIN (fp):

Herr talman! Jag vill slå fast att jag varken gav någon personkarakteristik av finansministern eller någon karakteristik av hans parti. Jag kan emellertid inte förneka att jag, för första gången på mycket länge, kände en viss lust att »synda» på den förstnämnda punkten. Men jag vill hellre hålla på en annan princip än den finansministern tillämpar när han tror sig kunna komma ifrån de sakliga argumenten genom uttalanden av detta slag.

Chefen för finansdepartementet, herr statsrådet STRÄNG:

Herr talman! Det är faktiskt första gången som herr Ohlin avstår från att göra en karakteristik av mig och mitt parti, och det bör antecknas till protokollet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 4

Svar på interpellation ang. en upplysningskampanj med anledning av förbudet att sälja fisk från vissa sjöar

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet HOLMQVIST, som yttrade:

Herr talman! Herr Andersson i Örebro har frågat om jag planerar att starta en upplysningskampanj med anledning av förbudet att sälja eller skänka bort fisk som fiskats i vissa sjöar.

Jag har tidigare i denna kammare redogjort för myndigheternas åtgärder i anledning av kvicksilverförekomsten i fisk. Trots att myndigheterna genom press och andra massmedia upplyst om att åtgärderna avser endast fisk från vissa vatten har insjöfisk i allmänhet och tidvis även havsfisk mött köpmotstånd.

Försäljningen av fisk torde kunna ökas genom propaganda och informationsverksamhet av det slag som sedan flera år bedrivs av olika organ på fiskeriområdet. Bidrag har lämnats till sådan verksamhet från den statliga prisregleringskassan för fisk. Jag vill nämna att frågan om ett centraliserat och intensifierat arbete på detta område nyligen har aktualiserats av företrädare för fiskerinäringen. Överläggningar har redan skett i ämnet mellan dessa och de särskilda sakkunniga som tillkallats i oktober i år för att se över fiskprisregleringen, och på särskild framställning har i dagens konselj ytterligare 200 000 kronor av regleringsmedel anvisats för fiskpropaganda.

Vidare anförde:

Herr ANDERSSON i Örebro (fp):

Herr talman! Jag är glad över det tillägg till interpellationssvaret som gjorts i dag och som ger besked om att 200 000 kronor i konseljen anvisats för fiskpropaganda. Det är inte ofta vi inom oppositionen får ett så snabbt och posi-

Svar på interpellation ang. ökad information om bostadsstöd till barnfamiljer

tivt svar på en interpellation, och jag är helt tillfredsställd.

Nu bör centralnämnden för fiskpropaganda ha möjligheter att påverka det köpmotstånd mot fisk som råder. Hela problematiken om fiskeförbud etc. har, som statsrådet antydde i svaret, tidigare diskuterats här i kammaren, och jag skall inte ytterligare utveckla synpunkterna. Jag är nöjd med svaret och framför än en gång ett tack.

Herr CARLSHAMRE (h):

Herr talman! Under en mindre paratyfusedemi för några år sedan meddelades att smittan hade spritts genom ett parti oxtunga. Detta ledde till en snabb nedgång i försäljningen av *sjötunga*, och en fiskhandlare i Göteborg har berättat att det berodde på att husmödrarna resonerade som så: Tunga som tunga — det är bäst att vara försiktig!

Något liknande har hänt med fisken nu. Det faktum att fisk från vissa vatten bedömts som hälsovadlig och drabbats av försäljningsförbud har lett till att man blivit uppskrämd och slutat köpa fisk. I Göteborgs fiskhamn vräks hundratals och åter hundratals lådor prima människoföda i väg för att bli fiskmjöl eller minkföda. Jordbruksministern säger i sitt svar — och det var endast för att ytterligare understryka det som jag tog mig friheten att gå upp i talarstolen:

»Trots att myndigheterna genom press och andra massmedia upplyst om att åtgärderna avser endast fisk från vissa vatten har insjöfisk i allmänhet och tidvis även havsfisk mött köpmotstånd.» Jag vill gärna, herr jordbruksminister, tolka denna försynta skrivning så att statsrådet med hela tyngden av sin auktoritet har velat meddela svenska folket att det inte finns något kvicksilver i havsfisk och sannolikt ej heller i annan fisk — utom i den som kommer från de särskilt utpekade vattenen.

Det är bra med propaganda. Men det vore också bra om vi — med hjälp av närvarande referenter från press och radio — kunde få spritt att det även från riksdagens talarstol har slagits fast att endast vissa begränsade fiskevatten har drabbats. Jag tror att detta skulle vara till effektiv hjälp för en yrkeskår som för ögonblicket — helt oförvållat — är mycket hårt drabbad.

Chefen för jordbruksdepartementet, herr statsrådet **HOLMQVIST**:

Herr talman! Jag förutsätter att den upplysningsverksamhet som detta anslag möjliggör kommer att baseras på kända förhållanden. Jag anser också att det är angeläget att i det sammanhanget utforma informationen så att den står i överensstämmelse med de resultat de statliga myndigheterna kommit till vid sin bedömning av dessa frågor.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 5

Svar på interpellation ang. ökad information om bostadsstöd till barnfamiljer

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **ASPLING**, som yttrade:

Herr talman! Herr Lindkvist har frågat om det planeras några åtgärder i syfte att nå ut med sådan information att de barnfamiljer som har möjlighet att erhålla familjebostadsbidrag uppmärksammar denna möjlighet.

De nuvarande familjebostadsbidragen har funnits i 20 år. Under årens lopp har såväl bostadsstyrelsen och kommunerna som en del bostadsföretag på olika sätt försökt informera allmänheten om villkoren för dessa bidrag. Senast under våren 1967 har bostadsstyrelsen uppmanat kommunernas förmedlingsorgan att bedriva en sådan upplysningsverksamhet. När bostadssty-

Svar på interpellation ang. ökad information om bostadsstöd till barnfamiljer

relsen i september i år mjukade upp övergångsbestämmelserna beträffande familjebostadsbidrag till familj, som blir trångbodd, uppmanades också kommunerna att genom intensifierad upplysningsverksamhet söka få kontakt med de bidragsberättigade familjerna.

I familjepolitiska kommitténs betänkande om familjestödet har bl. a. konstaterats en rad olägenheter med de nuvarande bestämmelserna om familjebostadsbidrag. Kommittén har ansett att det från familjepolitisk synpunkt inte är tillfredsställande att många barnfamiljer genom bidragsvillkoren utesluts från en viktig del av familjestödet. En annan svaghet som kommittén har pekat på och som tas upp i interpellationen är att även många familjer, som uppfyller bidragsvillkoren, likväl inte tycks söka och erhålla familjebostadsbidrag. Detta kan ha flera orsaker, och de relativt komplicerade bidragsvillkoren lär vara en av anledningarna till bidragsformens bristande effektivitet.

Familjepolitiska kommitténs utredning om familjebostadsbidragen har lett till en allmän debatt om dessa bidrag, vilken utan tvivel också haft en viss informativ betydelse. Jag vill framhålla att det i samband med den pågående omprövningen av familjebostadsbidragen finns all anledning att beakta det informationsbehov som det har pekats på i interpellationen.

Vidare anförde:

Herr LINDKVIST (s):

Herr talman! Jag tackar socialministern för svaret på min interpellation.

Frågan har väckts i anledning av den debatt som uppstått kring betänkandet om den nya familjepolitiken. I den intervjuundersökning som utredningsinstitutet utförde på uppdrag av familjepolitiska kommittén påvisades att cirka 69 000 bidragsberättigade familjer ej uppbär sådana bidrag. Det innebär att drygt nio procent av de hushåll som be-

rördes av undersökningen ej erhåller bidrag. Siffrorna är ungefärliga, men återspeglar ändå trenden.

I svaret påpekades, vilket är riktigt, att bostadsstyrelsen under våren 1967 uppmanade kommunernas förmedlingsorgan att bedriva upplysningsverksamhet beträffande familjebostadsbidragen. Jag har sett exempel på kommuner som har hörsammat denna uppmaning och genom annonser och annan upplysningsverksamhet underrättat hushållen om premisserna för familjebostadsbidrag. Bl. a. har Hudiksvallsblocket med påtaglig framgång bedrivit en sådan upplysande verksamhet med annonser och tidningsintervjuer. Enligt vad som har berättats mig gav kampanjen goda resultat. Det finns säkerligen andra exempel på hur en kommunal aktivitet på detta område har gjort bidragsberättigade barnfamiljer uppmärksamma på deras rättigheter.

Svagheten i systemet är självfallet det förhållandet att socialdepartementet inte, exempelvis genom bostadsstyrelsen, bedriver en mera utåtriktad upplysningsverksamhet i dessa frågor. Detta kunde göras genom en väl tilltagen annonsering i dagstidningarna eller också genom en broschyr till landets hushåll. En ordentlig granskning kanske skulle utvisa att kunskaperna om de rättigheter som finns i samband med olika statliga bidragsformer inte är tillfredsställande. Ansvaret för en meningsfull upplysning vilar på staten, men den kunde gärna kombineras med liknande insatser från kommunerna och en del bostadsföretag.

Under budgetåren 1962/63—1966/67 har staten tjänat cirka 180 miljoner kronor på icke ianspråktaga familjebostadsbidrag. Under innevarande budgetår har i staten upptagits 225 miljoner kronor för familjebostadsbidrag. Om vi ville använda en procent av denna summa för upplysning kring reformen, skulle det vara ytterligt välbetänkt.

Socialministern anför i sitt svar att

Svar på interpellation ang. ökad information om bostadsstöd till barnfamiljer

det i samband med den pågående omprövningen av familjebostadsbidragen finns all anledning att beakta behovet av information. Riksdagen får, hoppas jag, under våren 1968 tillfälle att besluta om den nya familjepolitikens utformning. Åtskilligt talar för att man inom ramen för denna politik borde förstärka sambandet mellan bostadsstöd och andra familjepolitiska åtgärder. I detta sammanhang bör man i departement och bostadsstyrelse planera hur upplysningen skall organiseras. Ett uppslag bland andra är t. ex. distribuerandet av en trycksak till varje hushåll med ungefär den uppläggnings som var planerad i anledning av den nu havererade hyreslagstiftningen.

Herr CARLSHAMRE (h):

Herr talman! Jag delar herr Lindkvists uppfattning att det är otillfredsställande att en social stödform inte kan utnyttjas av dem för vilka den är avsedd. När det gäller familjebostadsbidragen är dessa särskilt många. Där emot är jag inte övertygad om att bristfällig information har en så stor del i skulden till detta förhållande som jag tycker mig förstå att herr Lindkvist menar.

Det finns troligen minst 70 000 familjer som i alla avseenden — alltså både när det gäller inkomst och när det gäller att ha en tillräckligt stor och modern bostad — uppfyller villkoren för familjebostadsbidrag men som ändå inte har det. Det finns också en större grupp familjer som uppfyller de ekonomiska villkoren — som alltså har så låg inkomst att de skulle ha rätt till dessa bidrag — men som står utan, därför att de även med familjebostadsbidrag inte har möjlighet att efterfråga eller helt enkelt på vår nuvarande bostadsmarknad inte kan få tag i en bostad som berättigar till familjebostadsbidrag.

Det har varit omöjligt även för familjepolitiska kommittén att i detalj

analysera varpå det beror att dessa omkring 70 000 familjer inte har familjebostadsbidrag. Förmodligen är en del av dem helt enkelt okunniga om att stödformen existerar.

Jag har inte blivit övertygad om att detta är den enda, kanske inte ens den viktigaste anledningen. Jag är rätt säker på att det finns många familjer som både är berättigade till bidraget och underkunniga om att det finns men som ändå inte har ansökt om sådant bidrag. Flera skäl kan tänkas till detta. Ett är att bidraget i vissa fall är mycket litet — det trappas ju av i förhållande till inkomst; det kan röra sig om så pass små belopp som 30—35 kronor i månaden, och det gäller i så fall de familjer som befinner sig i övre delen av ett givetvis i sin helhet mycket lågt inkomstskikt. För att komma i åtnjutande av detta ganska ringa belopp krävs ett särskilt ansökningsförfarande och vidare en inkomstprövning. Detta får också till följd att i varje fall hyresvärden i det hus där man bor blir informerad om familjens ekonomiska status på ett sätt som kanske inte alla finner så trivsamt. Med andra ord: för så litet pengar, för ett så blygsamt bidrag som det i vissa fall kan röra sig om, är jag rätt övertygad om att icke så få familjer — trots att de är medvetna om sina rättigheter — hellre avstår från den lilla förmånen än underkastar sig denna av många såsom obehaglig upplevda procedur för att komma i åtnjutande av bidragsbeloppet.

Något kan säkert åstadkommas med ökad information. Som herr Lindkvist säger finns det vissa erfarenheter som tyder på att det hjälper med ökad upplysning, men jag ville gärna vid detta tillfälle, herr talman, peka på att vi inte kommer att kunna lösa det stora problemet med aldrig så god eller aldrig så omfattande information. Ett stort antal familjer i de inkomstlägen det närmast gäller kommer, oavsett all lämnad information, att vara utan detta

Svar på interpellation ang. ökad information om bostadsstöd till barnfamiljer

stöd, som egentligen var avsett särskilt för dem. Detta gäller alldeles speciellt den grupp som är större än de 70 000 familjer som är berättigade till bidraget men som inte har ansökt om det, alltså den grupp som är kvalificerad efter inkomststrecket, inte efter bostadsvillkoren.

Dess värre, herr talman, är det nog så, att inte ens en avsevärd förbättring av familjebostadsbidragen inom det nuvarande systemets ram kan göra mycket åt detta förhållande. Det förhåller sig på det sättet, att för synnerligen många — kanske 70—80 procent av de ensamstående barnförsörjarna — är familjebostadsbidraget helt enkelt en lockande frukt som hålls upp utom räckhåll för dem, därför att de även med detta bidrag inte har tillräckliga resurser för att efterfråga en bostad av den storlek och kvalitet som skulle berättiga dem att få bidraget.

Om man nu t. ex. skulle göra så som det har antytts i vissa förslag, d. v. s. relativt kraftigt höja familjebostadsbidragets belopp — och kanske också justera upp inkomstgränserna och mildra bostadsvillkoren — så kommer det ändå, så länge bostadsvillkoren över huvud taget finns kvar, att vara så att den där frukten, som så frestande hålls upp utom räckhåll för så många familjer, kommer att te sig ännu mera lockande men fortfarande vara lika ouppnåelig för dem. Även med en uppjustering med 20, 30 eller 40 procent av familjebostadsbidragsbeloppet kommer tiotusentals familjer i det här landet att vara i det läget, att de inte — inte ens med detta belopp lagt till inkomsten — kan efterfråga en bostad som, om de skall ha några bostadskrav kvar, skulle kunna tänkas berättiga till familjebostadsbidrag. Lösningen måste ligga i att helt frikoppla stödet från konsumtionsinriktningen och helt enkelt i stället knyta det till det ekonomiska behovet, och därutöver intet.

Jag har, herr talman, givetvis ingen-

ting emot att vi gör propaganda för och lämnar information om en existerande stödform; jag kände bara ett behov av att uttrycka en starkt känd skepsis rörande möjligheterna att på den vägen nå någon väsentlig förbättring av de samst ställda barnfamiljernas situation.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet **ASPLING**:

Herr talman! Herr Lindkvist hade frågat vilka eventuella åtgärder som kunde vidtagas för att sprida ökad information beträffande familjebostadsbidragen.

I mitt svar har jag mycket avgränsat berört den frågan men samtidigt pekat på att familjebostadsbidragen är föremål för prövning. Jag tänker alltså inte ta upp det materiella innehållet i denna reform och gå in på någon diskussion om den frågan, eftersom den i hög grad, såsom jag understrukit, är föremål för prövning.

Jag har begärt ordet, herr talman, för att till herr Lindkvist säga att frågan om samhällsinformationen över huvud taget är föremål för en statlig utredning. Jag säger detta därför att han i sitt anförande mera allmänt berörde behovet av information om viktiga reformer. Spörsmålet är viktigt, otvivelaktigt, och vi får anledning att ta ställning till detsamma när utredningen har fullgjort sitt arbete.

Herr **LINDKVIST** (s):

Herr talman! Jag skall inte diskutera utformningen av den nya familjepolitiken med herr Carlshamre. Jag delar definitivt inte hans uppfattning om hur den skall utformas, men den frågan får vi tillfälle att diskutera i annat sammanhang.

Jag skall emellertid inte vara kategorisk; herr Carlshamre kanske har rätt i att det finns familjer som inte vill underkasta sig proceduren utan hellre avstår från familjebostadsbidraget. Det väsentliga är emellertid att våra erfa-

Svar på interpellation ang. en allmän hälsokontroll

renheter av den kommunala aktiviteten har varit goda. Vi skall se till att de bidragsberättigade familjer som vill uppbära bidraget får ordentlig information så att de känner till sina rättigheter.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 6

Svar på interpellation ang. en allmän hälsokontroll

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Gustavsson i Alvesta har frågat om jag kan ange när resultatet av den s. k. Värmlandsundersökningen kommer att offentliggöras och om jag är beredd att medverka till genomförandet av en allmän hälsokontroll.

Medicinalstyrelsen har förra veckan lämnat en preliminär rapport över resultatet av den försöksverksamhet med allmän hälsokontroll som ägde rum i Värmland under åren 1962—1965. Av rapporten — som givetvis är offentlig — framgår bl. a. följande.

Till undersökningarna kallades ca 117 000 personer, varav ca 90 000 genomgick hälsokontroll. Undersökningarna på fältet ombesörjdes av en provtagningspatrull bestående av en sköterska och 4—6 biträden som arbetade vid sidan av och samtidigt med en skärmbildspatrull. Patrullens arbete omfattade upptagning av en kort redogörelse för aktuella sjukdomar, utförande av ett fåtal enkla fysikaliska undersökningar såsom mätning av längd, vikt och blodtryck samt enkel analys av medförda urinprov. Därutöver uppsamlades blodprov för centralt anordnad analys. Skärmbildsundersökning utfördes genomgående vid samma undersökningstillfälle.

Blodproven skickades i nedkyllt skick

till ett centralt analyslaboratorium i Stockholm. De underkastades där automatiserade analyser. Resultaten av analyserna databehandlades och sammanställdes med undersökningsresultaten. Efter analys av de samlade värdena kallades personer med misstänkta sjukliga avvikelser — ca 8,5 procent av samtliga undersökta — till efterundersökning av läkare på en särskilt upprättad efterundersökningsstation i Värmland. Dessa efterundersökningar utmynnade i ett medicinskt bedömande av varje särskilt fall. Därvid angavs huruvida det förelåg behov av ytterligare medicinsk utredning eller vård. Erforderliga hänvisningar till sjukvårdsinrättningar lämnades. Den egentliga hälsokontrollundersökningen var därmed avslutad.

De totala kostnaderna för hälsokontrollen har uppgått till 4,8 milj. kronor, varav 4,2 milj. kronor faller på staten och resten på landstinget och primärkommuner. Detta innebär en kostnad på i runt tal 50 kronor per undersökt person.

Resultaten från försöksverksamheten sammanfattar medicinalstyrelsen på följande sätt.

Det är tekniskt möjligt att med den använda tekniken genomföra en hälsokontroll av stora befolkningsgrupper med obetydlig insats av kvalificerad personal. Resultaten är uppmuntrande beträffande den tekniska precisionen och den praktiska genomförbarheten av den primära undersökningen. Svårigheterna att kontinuerligt erhålla kvalificerad läkararbetskraft för utförande av efterundersökningarna har dock medfört att dessa i vissa fall kommit att ske avsevärd tid efter provtagningen.

Det har hittills inte varit möjligt att direkt bevisa att den nya urvalstekniken resulterat i att personer med aktuellt behov av sluten vård samlats upp i den grupp som sällats ut vid undersökningsförfarandet i jämförelse med

Svar på interpellation ang. en allmän hälsokontroll

den grupp som passerat utan anmärkning. Denna omständighet kan dock bero på alltför små resurser vid utförandet av kontrollundersökningarna. Även om man kan konstatera att personer med behov av slutna vård i viss utsträckning kunnat väljas ut, förefaller dock en betydlig del av alla personer med sådant vårdbehov ha hamnat i den grupp som passerat hälsokontrollen utan anmärkning. Den blodkemiska urvalsmetoden såsom den utformades kan inte ersätta skärmbildsverksamheten för uppspårande av lungtuberkulos och andra viktiga lungsjukdomar. Den är inte heller särskilt effektiv för uppspårande av cancersjukdomar i allmänhet.

Värderingen av resultaten ger enligt styrelsen vid handen att hälsokontroller av Värmlandsundersökningens typ i dagens läge och i nuvarande utformning inte kan rekommenderas till allmänt bruk t. ex. i landstingsregi. En fortsatt försöksverksamhet ter sig mycket angelägen.

Jag vill här nämna att försöksverksamheten med allmänna hälsokontroller har fortsatt i Gävleborgs län, där vissa befolkningsgrupper undersökts. Resultatet härav bearbetas för närvarande av medicinalstyrelsen.

Herr Gustavsson tar också upp frågan om de allmänna skärmbildsundersökningarna och behovet av hälsokontroller.

De allmänna skärmbildsundersökningarna utförs länsvis av medicinalstyrelsens skärmbildscentral på begäran av sjukvårdshuvudmännen. Styrelsen har i sina anslagsframställningar för nästa budgetår anfört att en påtaglig minskning under senare år inträtt i sjukvårdshuvudmännens intresse för dessa undersökningar. En omprövning av verksamhetens målsättning och utformning är enligt styrelsen nödvändig. Med anledning härav har regeringen den 3 november 1967 uppdragit åt medicinalstyrelsen att bl. a. utreda förutsättningarna för

att de kommunala sjukvårdshuvudmännen skall kunna överta skärmbildscentralens verksamhet i fråga om undersökningar av andra än militär personal. I samma beslut har styrelsen fått i uppdrag att verkställa en översiktlig kartläggning av de hälsoundersökningar av skilda slag, som företagits under senare år eller som för närvarande pågår eller planeras i landet.

Jag räknar med att det utredningsmaterial, som medicinalstyrelsen med anledning av de meddelade uppdragen kommer att lägga fram, skall jämte resultatet av försöksverksamheten med allmänna skärmbildsundersökningar i Värmlands och Gävleborgs län kunna tjäna som underlag för en allsidig utredning om hälsoundersökningar. Med hänsyn till skärmbildsverksamhetens nuvarande situation kan det dock bli aktuellt att föra över denna verksamhet till sjukvårdshuvudmännen redan innan ett sådant utredningsarbete slutförts.

Vidare anförde:

Herr GUSTAVSSON i Alvesta (cp):

Herr talman! Jag ber att få tacka socialministern för det utförliga svaret som också gav en hel del positiva besked. Det är glädjande att det har hänt så mycket på detta område under den senaste tiden och efter det att jag ställde interpellationen. Medicinalstyrelsen har äntligen redovisat resultatet av 1962 års Värmlandsundersökning, även om det ännu bara föreligger i en preliminär rapport.

Medicinalstyrelsen konstaterar att det är tekniskt möjligt att genomföra en hälsokontroll av stora befolkningsgrupper med obetydlig insats av kvalificerad personal och frambåller att kostnaderna inte ter sig avskräckande. Sedan anför man emellertid att det är svårt att erhålla kvalificerad läkararbetskraft för efterundersökningar. Det sistnäm-

Svar på interpellation ang. en allmän hälsokontroll

da äger väl sin riktighet, eftersom vi har läkarbrist åtminstone i vissa regioner. Å andra sidan kan man säga att om man inte med hjälp av hälsokontroll upptäcker sjukdomar på ett tidigt stadium måste den slutna vården ta hand om personer när sjukdomen sedan uppdragas. Därför är det angeläget att så tidigt som möjligt försöka uppdraga sjukdomarna. Därmed kan man ge effektivare behandling och kostnaderna blir lägre. Jag skulle tro att vi i så fall skulle kunna ta emot fler fall i den öppna vården än vi nu gör.

Medicinalstyrelsen säger också, att den inte kan rekommendera hälsoundersökningar av Värmlandsundersökningens typ till mera allmänt bruk. Detta grundas delvis på att man kanske haft alltför små resurser för kontrollundersökningar. Om så är fallet måste givetvis ökade resurser tillföras. Frågan blir då vilka möjligheter vi härvidlag har. Enligt min uppfattning bör man kunna bredda dessa undersökningar; det borde vara möjligt att utan nämnvärd kostnadsökning genomföra fler prov vid undersökningarna.

I svaret sägs också, att en fortsatt undersökning ter sig mycket angelägen. Det vill jag starkt understryka. Jag vill fråga socialministern om någon undersökning planeras utöver den försöksverksamhet i Gävleborgs län som omnämnes i svaret.

Vad beträffar skärmbildsundersökningarna anser jag det vara självklart att sådana skall göras i anslutning till hälsoundersökningarna. Man kan inte undgå att av svaret få intrycket, att medicinalstyrelsen inte är särskilt intresserad av att satsa på den verksamhet som bedrivs i dess skärmbildscentral. Nu säger statsrådet, att en omprövning av verksamhetens målsättning enligt medicinalstyrelsen är nödvändig. Med anledning härav uppdrog regeringen den 3 november åt medicinalstyrelsen att bl. a. utreda förutsättningarna för de kommunala sjukvårdshuvudmännen

att överta skärmbildscentralens verksamhet. Jag anser detta vara riktigt, men jag är förvånad över att det i denna utredning inte ingår någon representant för sjukvårdshuvudmännen; det framgår i varje fall inte av svaret att så skulle vara fallet.

Slutligen säger statsrådet att det med hänsyn till skärmbildscentralens nuvarande situation kan bli aktuellt att överföra denna verksamhet till sjukvårdshuvudmännen, redan innan den allsidiga utredningen beträffande hälsoundersökningen har slutförts. Jag förmodar att statsrådet med uttrycket »nuvarande situation» avser det »bristande intresset» — som det heter i svaret — från sjukvårdshuvudmännens sida.

Man frågar sig vilken anledningen till det minskade intresset kan vara. Fallor ansvaret härför på sjukvårdshuvudmännen eller på medicinalstyrelsen? Jag är tveksam beträffande lämpligheten av att överföra skärmbildscentralens verksamhet till sjukvårdshuvudmännen, innan hela frågan om hälsoundersökningarna har klarlagts. Om vi får en allmän hälsokontroll, i vilken jag förutsätter att skärmbildsundersökningar kommer att ingå, bör då inte denna ske i medicinalstyrelsens regi? Under sådana förutsättningar bör väl medicinalstyrelsen i avvaktan på den av statsrådet omnämnda allsidiga utredningen ha skärmbildspatrullerna kvar till sjukvårdshuvudmännens förfogande, och vi bör väl även utnyttja de resurser som i dag finns inom medicinalstyrelsen och skärmbildscentralen.

Den som är något engagerad i landstingsverksamheten frågar sig också om landstingen i dag med sin ansträngda ekonomi är beredda att på en gång ta på sig nya arbetsuppgifter.

Jag vill än en gång tacka för svaret, som innehåller många positiva upplysningar. Helt allmänt vill jag dock betona vikten av ett gott samarbete mellan skärmbildscentralen och huvudmännen och av att den undersökning

Svar på interpellation ang. en allmän hälsokontroll

som medicinalstyrelsen skall företa sker så snabbt som möjligt. Jag hälsar också med tillfredsställelse statsrådets besked om en allsidig utredning beträffande hälsoundersökningarna.

Fru ERIKSSON i Stockholm (s):

Herr talman! I många län har man i anslutning till de lunggenomlysningar som görs kunnat få i gång en undersökning av urinprov för att avslöja diabetes. I somliga län har man lagt ned mycket arbete på att fullfölja dessa undersökningar för att få ut ett vetenskapligt resultat och för att ge hjälp åt de nyupptäckta diabetesfallen.

I somras hade jag anledning att undersöka vad man i olika landsting hade kommit till för slutsatser. Det visade sig att de hade lagt upp undersökningarna mycket olika, att de redovisade resultaten på mycket olika sätt och att somliga landsting väntade ganska länge med redovisningarna. Jag fick den uppfattningen att sådana här undersökningar om de skall få något vetenskapligt värde — vilket jag tror att de kan få — bör ledas något mer enhetligt. Det var t. ex. inte möjligt att genom medicinalstyrelsen få upplysning om vilka län som påbörjat undersökningarna eller huruvida resultaten av dem var publicerade; för att få reda på detta fick man fråga de olika huvudmännen.

Självklart ligger det för landstingen närmast till hands att se undersökningarna som en patientservice. Om man nu planerar att låta landstingen själva svara för dessa undersökningar, skulle jag önska att man i alla fall försökte åstadkomma enhetlighet i ledningen, så att man också kan få annan nytta av undersökningarna än den direkta patientnyttan. Jag tror att också vetenskapsmännen har en del att hämta här när det gäller att kartlägga folksjukdomarna och undersöka om de kan bekämpas bättre genom dessa undersökningar. Landstingen har ofta i sådana här sammanhang visat sig mycket flot-

ta, och jag skulle vilja uttala ett tack till de många landsting som visat vilja att till varje pris hjälpa till när en patientgrupp ber dem om stöd.

Chefen för socialdepartementet, herr statsrådet ASPLING:

Herr talman! Herr Gustavsson ställde några frågor till mig, och jag skall i korthet försöka besvara några av dem. Men först vill jag framföra några allmänna synpunkter.

Man skall inte glömma bort att Värmlandsundersökningen på sitt sätt varit en experimentell verksamhet med ny teknik och nya analysmetoder, och däri har naturligtvis ett stort värde legat. Vi har fått erfarenheter av hur långt man f. n. kan komma med dessa analysmetoder, datateknik etc. Jag har redan redovisat medicinalstyrelsens synpunkter på den utförda undersökningen. Det gäller naturligtvis att gå vidare med de erfarenheter som nu föreligger. Medicinalstyrelsen kommer att göra det. Om jag är rätt underrättad överväger man att eventuellt någon gång 1969 göra en ny undersökning i Gävleborgs län. Något definitivt beslut härom föreligger väl ännu inte, men detta är vad som planeras på sikt.

Den andra fråga som togs upp var skärmbildsundersökningarna. Herr Gustavsson uppehöll sig ganska länge vid den frågan. Jag vill nämna att man gjort en undersökning av orsakerna till att landstingen visat ett så relativt litet intresse av att utföra sådana undersökningar. För att kunna göra en prognos beträffande den framtida omfattningen av verksamheten hemställde medicinalstyrelsen i en cirkulärskrivelse i februari 1966 hos samtliga sjukvårdsstyrelser om uppgift, huruvida och i vilken omfattning skärmbildscentralens medverkan vid hälsoundersökningar skulle komma att påkallas fram till år 1970. Positiva svar erhöles därvid från ett tiotal sjukvårdsstyrelser, bland dem samtliga de som genomfört allmänna skärm-

Svar på interpellation ang. väntetiderna vid rättspsykiatriska undersökningar i brottmål

bildsundersökningar endast en gång. Med de sistnämnda har därefter definitiva överenskommelser träffats om påbörjande av allmänna skärmbildsundersökningar under 1967 och 1968.

Övriga positivt inställda sjukvårdsstyrelser har vid senare förda förhandlingar förklarat sig av olika skäl inte kunna påbörja undersökningarna under den aktuella tidsperioden utan ställt dem på framtiden. Om och i vilken omfattning undersökningarna kan komma att bedrivas efter den 1 juli 1969 är alltså i dagens läge ovisst.

Den främsta orsaken till den inträffade nedgången i verksamheten torde vara att det ursprungligen uppställda målet snart i huvudsak nåtts, nämligen att genomföra två skärmbildsundersökningar i landet. En undersökning av verksamhetens målsättning och utformning är därför enligt medicinalstyrelsen angelägen, och det är den undersökningen man nu skall göra. I detta sammanhang vill jag säga till herr Gustavsson att detta naturligtvis kommer att ske i intim kontakt med sjukvårdshuvudmännen, landstingen. Man får ju då se vilka resultat man kommer fram till.

Man får emellertid inte glömma att skärmbildscentralen är en serviceinstitution som tillhandahåller sjukvårdshuvudmännen dessa tjänster. Men det är sjukvårdshuvudmännen som är beställare hos skärmbildscentralen. Om det föreligger ett begränsat intresse från sjukvårdshuvudmännens sida att anlita skärmbildscentralen, får vi en utveckling som den som nu medicinalstyrelsen har pekat på och som är bakgrunden till att man vill ta upp hela frågan till prövning.

Herr talman! Jag har i mitt svar också pekat på att medicinalstyrelsen avser att undersöka vilka olika former av hälsokontroller som företas av sjukvårdshuvudmännen. Jag vill understryka att detta är värdefullt för att

kunna få en samlad bild och för att därefter kunna pröva vilka nya steg som bör tas. Allra sist vill jag understryka att alla insatser av förebyggande art självfallet är av utomordentligt stor betydelse.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 7**Svar på interpellation ang. väntetiderna vid rättspsykiatriska undersökningar i brottmål**

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Herr talman! Herr Gustafsson i Borås har i interpellation frågat mig vilka åtgärder jag avser att vidta för att nedbringa väntetiderna vid rättspsykiatriska undersökningar i brottmål.

Jag har tidigare haft tillfälle att redovisa för riksdagen läget inom det rättspsykiatriska undersökningsväsendet.

När jag ungefär vid denna tid förra året i denna kammare besvarade en interpellation av herr Hamrin i Jönköping så framhöll jag, att den genomsnittliga väntetiden för dem som hålls häktade i väntan på undersökning hade ökat i jämförelse med förhållandena i december 1965. Jag måste nu tyvärr konstatera att denna negativa utveckling fortsatt under 1967. Väntetiderna för både häktade och icke häktade är i dag längre än vad de har varit tidigare.

Antalet undersökningsfall synes vara i stigande. Tillströmningen av häktade till de rättspsykiatriska undersökningsavdelningarna uppgick under månaderna januari—oktober i år till 466 mot 422 respektive 375 under motsvarande period åren 1966 och 1965.

De psykiatriska undersökningsklinikererna inom kriminalvården fungerar

Svar på interpellation ang. väntetiderna vid rättspsykiatriska undersökningar i brottmål

också som behandlingsavdelningar för akuta vårdfall bland kriminalvårdsklientelet. Den alltmer uttalade psykiska labiliteten hos detta klientel har ställt ökade anspråk på anstalternas psykiatriska vårdresurser under senare tid. Inte minst det tilltagande narkotikamissbruket bland anstaltsklientelet har bidragit till denna utveckling. Särskilt besvärande har beläggningssituationen blivit på Långholmsanstaltens psykiatriska avdelning. Väntetiderna för undersökning av häktade är längre där än på andra håll i landet. Trångboddheten och de otidsenliga lokaliteterna har också medverkat till att undersökningsklientelet upplever vistelsen på Långholmen som mycket pressande.

Enligt den organisationsplan som antogs av 1961 års riksdag skall nya rättspsykiatriska kliniker uppföras i Stockholm, Uppsala, Lund, Göteborg och Umeå. Byggnadsarbetena för klinikerna i Uppsala och Lund sätts i gång i början av år 1968. Dessa kliniker beräknas vara färdiga våren 1969. Kliniken i Göteborg avses bli klar vid årsskiftet 1969/70. Beträffande kliniken i Umeå pågår förhandlingar med Västerbottens läns landsting om att uppföra kliniken vid lasarettet i staden. En ny rättspsykiatrisk klinik i Stockholm ingår i det statliga byggnadskomplex som enligt planerna skall uppföras inom kvarteret Kronoberg.

De nya klinikerna kommer att medföra ökad effektivitet i undersökningsarbetet och dessutom bättre förhållanden för undersökningsklientelet. I och med att kriminalvårdens befattning med de rättspsykiatriska undersökningarna upphör allteftersom nya kliniker tas i bruk, blir undersökningsorganisationens läkare befriade från arbetet med vårdfall och kan helt ägna sig åt undersökningarna. Undersökningsorganisationens personella resurser beräknas i det läget vara tillräckliga för att undersökningarna skall hinnas med inom före-

skriven tid. Det är emellertid uppenbart att någon avgörande förbättring av förhållandena inom undersökningsorganisationen inte kan väntas förrän de nya klinikerna tas i bruk. I avvaktan härpå måste liksom hittills olika provisoriska åtgärder vidtas för att förkorta väntetiderna för undersökningsfallen.

Läkare utanför undersökningsorganisationen har under åren gjort mycket värdefulla insatser i undersökningsarbetet. För att ytterligare stimulera utomstående psykiatrer att medverka i detta arbete har arvodet för de undersökningar, de utför, nyligen höjts.

Försök har gjorts att förbättra förhållandena för dem som på Långholmsanstalten väntar på undersökning. En särskild avdelning för väntande undersökningsfall har anordnats i friställda utrymmen. När specialavdelningarna för den nya centralanstalten i Österåker blir inflyttningsklara vid årsskiftet 1968/69, blir det möjligt att på Långholmen anordna tillfredsställande provisoriska lokaler för en utökad rättspsykiatrisk klinik. Möjligheterna till organisatoriska åtgärder av annat slag och med mer omedelbara verkningar undersöks för närvarande.

Inom justitiedepartementet övervägs också alla tänkbara möjligheter för att åstadkomma förbättringar i situationen för de häktade, som väntar på att få undergå rättspsykiatrisk undersökning. Främst övervägs om det går att låta åtminstone vissa av dem tillbringa väntetiden på annat håll inom kriminalvården än i de häkteslokaler som nu står till förfogande. Frågan vilka författningsändringar som behövs och vilka praktiska åtgärder som bör vidtas i detta syfte har behandlats vid överläggningar mellan berörda departement och myndigheter och med företrädare för rättspsykiatrin.

Som framgått har jag ansett det nödvändigt att undersöka alla möjligheter att komma till rätta med den otillfreds-

Svar på interpellation ang. väntetiderna vid rättspsykiatriska undersökningar i brottmål

ställande situationen inom det rättspsykiatriska undersökningsväsendet. Det finns anledning att räkna med att de åtgärder som jag har antytt skall verksamt bidra härtill, men jag är beredd att pröva alla uppslag som syftar till en förbättring av förhållandena.

Vidare anförde

Herr GUSTAFSSON i Borås (fp):

Herr talman! Hur väl man än söker planera i ett samhälle kan missförhållanden uppstå, som har en sällsamt envis förmåga att kvarstå.

Det förhållande som jag påtalat i interpellationen är av så allvarlig art att JO kallat det för en kräftska i vår kriminalvård, och vi behöver inte spilla tio ord på att fastslå, att den långa väntetiden för sinnesundersökningar vid brottmål är sådan att ett rättssamhälle inte kan stå till svars härmed.

Det kan synas opåkallat att ta upp en fråga som så sent som för ett år sedan behandlades här i kammaren, men när jag läste JO:s skrivelse i augusti i år fann jag det motiverat att åter föra denna allvarliga fråga på tal. Jag tackar justitieministern för det utförliga svaret på min interpellation, och när jag nu tillåter mig några kommentarer sker det inte i polemiskt syfte. Det finns ingen anledning till det.

Jag noterar med tillfredsställelse att justitieministern anser de långa väntetiderna för häktade som väntar på sinnesundersökning vara ett allvarligt problem. Något annat hade jag givetvis inte väntat. Det är också glädjande att tidtabellen för färdigställande av de rättspsykiatriska klinikerna i Uppsala, Lund och Göteborg tycks kunna hållas. Tyvärr tycks det emellertid av svaret att döma inte föreligga någon fastslagen tidtabell för iordningställande av häktet och kliniken för Stockholm, där de verkligt stora problemen finns. Detta är utomordentligt allvarligt, inte

bara med tanke på undersökningsfallen utan också för alla andra häktade som nu får vistas på kronohäktet och i polishäkten i Stockholm under orimliga förhållanden. Jag hoppas att man från statens sida gör allt för att snabbt kunna starta de planerade byggena.

Det är naturligtvis riktigt att försöka bereda åtminstone vissa av de häktade undersökningsfallen möjlighet att vänta i lämpligare lokaler än i t. ex. kronohäktet, som på grund av den ständiga överbeläggningen och de bristande sanitära anläggningarna måste sägas vara olämpligt även för korttidsförvaringar. Men detta förhållande undanröjer inte kardinalfelet med de nuvarande väntetiderna: att de medför långvariga inspärningar utan dom och i pressande väntan. Detta är förhållanden som utan överdrift kan sägas vara ett allvarligt steg från rättssäkerheten, och de är ödesdigra även ur resocialiseringssynpunkt. Ja, det kan t. o. m. ifrågasättas om dessa långa väntetider i inspärning är förenliga med konventionen om de mänskliga rättigheterna.

Jag noterar med tillfredsställelse att justitieministern söker efter alla tänkbara möjligheter att förbättra situationen för de häktade i vad gäller placering i lokaler samt att hela detta frågekomplex har varit föremål för överläggningar mellan departement och myndigheter. Jag skulle emellertid ha varit ännu mera tacksam om justitieministern i sitt svar hade kunnat ge en fylligare belysning av det som enligt min mening är problemets kärna, nämligen bristen på psykiatrer. Det är i hög grad önskvärt att denna brist angripes nu och med skärpa.

Organisationen för rättspsykiatriska undersökningar samt kriminalvårdens egen psykiatervård omfattar sammanlagt omkring ett trettiotal läkare. Av dessa är endast fem avdelade enbart för kriminalvårdens vårdfall, medan ungefär lika många finns på undersöknings-

Svar på interpellation ang. åtgärder mot kommersiellt utnyttjande av kommunala bostadsförmedlingars register

stationer där endast rättspsykiatriska undersökningar utföres. Övriga läkare delar sin tid mellan vårdfallen och undersökningsfallen — möjligen med någon övervikt för de senare. När man nu vid början av 1970-talet skiljer organisationen för rättspsykiatriska undersökningar från kriminalvårdens anstaltsorganisation tycks man förutsätta att samtliga de läkare som nu helt eller delvis är sysselsatta med rättspsykiatriska undersökningar helt skall gå över till denna del av verksamheten. Frågan är då vem som skall ta hand om alla de vårdfall på anstalterna sam nu upp-tar en så stor del av tiden för de läkare som skall utföra rättspsykiatriska undersökningar. På kriminalvårdsstyrelsen anser man att det i framtiden behövs åtminstone två psykiatrer inom varje räjon för vårdfallen. I dag finns det två tjänster vid kumlaanstalten — vilka båda står obesatta — två special-tjänster vid Roxtuna samt en vid östra räjongen, stationerad på Långholmen.

Det är alltså uppenbart att en avsevärd ökning av antalet psykiatrer måste företas inom kriminalvården när de båda organisationerna skall skiljas åt. I dag blir vårdfallen försummade, och undersökningsfallen drabbas av orimliga väntetider på grund av att psykiater-na inom den sammanlagda organisationen är för få. Dessa uppgifter har jag fått från tjänstemän vid kriminalvårds- och medicinalstyrelserna.

Om nu organisationerna på vissa platser skall skiljas åt så tidigt som under 1969, vore det rimligt att redan nu börja utöka antalet psykiatertjänster inom kriminalvården. Annars kommer det uppdämda behov av psykiatertjänster, som plötsligt blir synligt vid organisationernas skiljande 1969/70, att bli omöjligt att fylla. Jag hoppas därför att detta behov kommer att beaktas i årets statsverksproposition.

Mig synes det stora problemet alltså vara just den bristande tillgången på

läkare. När justitieministern säger att han vill pröva alla uppslag som syftar till förbättring av situationen är ju detta en mening — den riktas även till mig — till konstruktivt tänkande. Det är väl inte så lätt för mig att lägga fram några förslag i detta avseende — det skulle ju nästan innebära att jag trodde mig kunna göra mera än vad man pres-terar inom departementet. Jag vill dock gärna åter trycka på det förhållandet att en fråga som är av stor vikt givetvis är om rättspsykiatrin arbetar under sådana förhållanden att den drar till sig och behåller tillräckligt antal läkare.

Kriminalvårdsstyrelsen synes räkna med att brist på psykiatrer kommer att råda även för framtiden. Det måste då vara angeläget att statsmakterna får utbildningsresurserna under kontroll och att anställningsvillkoren blir sådana, att de drar till sig rättspsykiatrer och främjar tillgången på erfarna sådana. Att läkare på psykiatrins område tillfälligt ställer sina krafter till förfogande är mycket bra, men det är å andra sidan ingen lösning.

Med dessa enkla kommentarer tackar jag än en gång justitieministern för svaret. Jag har både läst och hört statsrå-dets svar på min fråga och tolkar det som ett ja. Givetvis har detta ja inte varit betingat av vad jag anfört i interpellationen, utan det innebär ett full-följande av påbörjat arbete. Jag önskar dock att det som jag nu sist fört på tal bleve föremål för en större uppmärksamhet.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 8

Svar på interpellation ang. åtgärder mot kommersiellt utnyttjande av kommunala bostadsförmedlingars register

Ordet lämnades på begäran till

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING, som yttrade:

Svar på interpellation ang. åtgärder mot kommersiellt utnyttjande av kommunala bostadsförmedlingars register

Herr talman! Herr Hugosson har frågat mig, om jag vill medverka till att snabbt få till stånd lagändring i syfte att förhindra kommersiellt utnyttjande av kommunala bostadsförmedlingars register och därmed tillgodose enskildas intressen av att hemlighålla uppgifter av privat natur som ingår i dylika register.

Bakgrunden till herr Hugossons fråga är att det på senare tid har förekommit att ett enskilt företag, som driver privat bostadsförmedling, har låtit mikrofotografera uppgifter ur kartoteken hos kommunala bostadsförmedlingar. Företaget bearbetar fotograferat och lagrat material med datamaskin och lämnar mot betalning upplysningar till kunder, som använder sig av dess tjänster. Justitieombudsmannen har på särskild förfrågan meddelat att han för sin del anser att kartotek hos kommunala bostadsförmedlingars register är att betrakta som allmän handling och att laga grund saknas för att hemlighålla sådant kartotek.

Herr Hugosson är — om jag förstått honom rätt — inte nöjd med rättsläget sådant som JO har uppfattat det. Han påpekar, att en bostadsförmedlings kartotek kan innehålla uppgifter om bostadssökandes personliga förhållanden, som är av förtrolig natur och inte bör vara tillgängliga för utomstående. Det skall genast erkännas, att denna synpunkt inte saknar berättigande och att herr Hugosson med sin interpellation har fäst uppmärksamheten på invecklade problem, som i en ganska nära framtid kommer att kräva ställningstaganden från statsmakternas sida i flera sammanhang. Jag skall ge några exempel som visar vad jag syftar på.

Offentlighetskommittén har lagt fram förslag till nya sekretessbestämmelser. Detta förslag bereds inom justitiedepartementet, och därvid kommer givetvis att beaktas i vilken utsträckning och under vilka villkor som uppgifter av

olika slag i myndigheters register bör vara tillgängliga för allmänheten.

Frågan om kostnader och avgifter för tillhandahållande av allmänna handlingar har visst samband med offentlighets- och sekretessfrågan. Denna fråga kommer att få ökad betydelse genom den alltmer omfattande användningen av automatisk databehandling i offentlig verksamhet. Chefen för ekle-siastikdepartementet har den 26 september i år förordnat sakkunniga att utreda arkivfrågorna för den moderna informationsbehandlings databärare m. m., och enligt direktiven för utredningsarbetet skall de sakkunniga ta ställning till bl. a. vissa serviceproblem gentemot allmänheten som datatekniken medför.

Det kommersiella utnyttjandet av datatekniken öppnar emellertid även andra rättsliga perspektiv än dem som herr Hugosson har berört. Den tekniska utvecklingen har medfört att det har skapats tidigare oanade möjligheter att ut-taga och sammanställa data ur olika register. Eftersom många register som nu är offentliga innehåller uppgifter om enskilda av personlig art, kan en sammanställning av sådana uppgifter, om den missbrukas, blottställa enskilda människors privatliv på ett sätt som inte kan accepteras. Den av mig förra året tillkallade integritetsskyddskommittén kommer att i sitt arbete uppmärksamma de olika problem som den moderna tekniken kan ge upphov till på personrättens område.

Vidare anförde:

Herr HUGOSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet och chefen för justitiedepartementet för svaret på den fråga som jag rest i min interpellation.

Det förhållandet att ett privat företag i kommersiellt syfte etablerat sig i bostadsförmedlingsbranschen har upp-

Svar på interpellation ang. åtgärder mot kommersiellt utnyttjande av kommunala bostadsförmedlingars register

rört såväl allmänhet som kommunal-män. Orsaken är att företaget i fråga utnyttjat de kommunala bostadsförmedlingarnas register. Dessa register innehåller i vissa fall inte blott uppgift om den bostadssökandes namn och adress utan även uppgifter om den bostadssökandes rent personliga förhållanden, som denne lämnat till den kommunala bostadsförmedlingen i tron att uppgifterna icke skulle komma till någon annans kännedom än bostadsförmedlingens.

För de kommunala bostadsförmedlingarna är det väsentligt att allmänheten hyser förtroende för förmedlingarna och lämnar de uppgifter som kan vara avgörande för en rättvis och socialt riktig turordning vid förmedlingen av lägenheter. Det nu inträffade och vad som kan tänkas följa torde leda till att de bostadssökande blir synnerligen restriktiva när det gäller att lämna personliga uppgifter till de kommunala bostadsförmedlingarna. JO anser, som statsrådet anfört i svaret, att »kartotek hos kommunala bostadsförmedlingars register är att betrakta som allmän handling och att laga grund saknas för att hemlighålla sådant kartotek». Jag drar av interpellationssvaret slutsatsen att statsrådet delar JO:s uppfattning om tolkningen härvidlag av gällande sekretesslagstiftning.

I och för sig är det önskvärt att offentlighetsprincipen tillämpas i så stor utsträckning som möjligt. Men i detta fall är ju uppgifterna i kartoteken även ett arbetsmaterial, och dylikt material brukar vara skyddat av sekretesslagen. När därtill kommer att materialet utnyttjas kommersiellt, i privat vinstsyfte, blir man än mer betänksam.

Vidare drar jag av svaret slutsatsen att även statsrådet är bekymrad över den uppkomna situationen. Statsrådet säger att jag med min interpellation »har fäst uppmärksamheten på invecklade problem, som i en ganska nära

framtid kommer att kräva ställningstaganden från statsmakternas sida i flera sammanhang». Jag tar detta till intäkt för att statsrådet genom lagstiftningsförslag kommer att ge riksdagen möjlighet att ändra nuvarande lagar i dessa avseenden.

Som en följd av JO:s tolkning av sekretessbestämmelserna funderar vissa kommuner på att ombilda sina bostadsförmedlingar till stiftelser. Huruvida detta är förenligt med kommunallagens bestämmelser har jag inte haft någon anledning att undersöka. Men om så är fallet och de kommunala bostadsförmedlingarna omvandlas till stiftelser, blir resultatet av JO:s tolkning av sekretessbestämmelserna att den kommunala bostadsförmedlingsverksamheten helt undrandrages offentlig insyn. En dylik utveckling, som en följd av ett skrupelfritt privatföretags agerande, anser förmodligen inte många i vårt land önskvärd.

I sammanhanget har även aktualiserats frågan om den kommunala myndighetens möjlighet att ta ut ersättning för att lämna ut registeruppgifter eller ställa hålkortskartotek och magnetband till förfogande för reproducering. Att göra upp och hålla bostadsförmedlingarnas register aktuella är förenat med stora kostnader, som täcks av kommunala skattemedel. Vidare är system- och programmeringsarbetet för den moderna datatekniken synnerligen kostsamt. När myndigheterna enligt offentlighetsprincipen är skyldiga att lämna ut dylika uppgifter och system kan alltså privata företag driva verksamhet på basis av material som skattebetalarna hjälpt till att finansiera.

Det är minst sagt upprörande att den kommunala myndigheten i detta fall inte skall vara berättigad att ta ut en avgift för de uppgifter som ställs till företagens förfogande. Skulle det inte vara möjligt här att tillämpa bestämmelserna om copyright?

Svar på interpellation ang. upprustning av skolor ur brandsäkerhetssynpunkt

I sitt svar hänvisar statsrådet till att chefen för ecklesiastikdepartementet tillsatt sakkunniga för att utreda dessa frågor. Låt mig uttrycka förhoppningen att dessa sakkunniga arbetar snabbt, så att förslag till lagstiftning kan föreläggas riksdagen redan under nästa år.

Jag utläser ur statsrådets svar på den fråga jag tagit upp i min interpellation en positiv inställning till att den framtida sekretesslagstiftningen och annan lagstiftning på hithörande områden skall förhindra sådant som nu förekommit vid de kommunala bostadsförmedlingarna.

Min fråga var formulerad så: »Vill statsrådet medverka till att snabbt» — jag understryker ordet snabbt — »få till stånd lagändring» o. s. v. I svaret sägs att jag »fäst uppmärksamheten på invecklade problem, som i en ganska nära framtid kommer att kräva ställningstaganden från statsmakternas sida».

Jag skulle vilja ha uttrycket »i en ganska nära framtid» mer preciserat. Finns det möjlighet att riksdagen under nästa år erhåller ett förslag om nya sekretessbestämmelser på basis av offentlighetskommitténs utredningsförslag? Om detta inte är möjligt, är statsrådet beredd att under vårriksdagen lägga fram lagstiftningsförslag, som speciellt berör de frågor jag tagit upp i min interpellation? Jag tror nämligen att det är synnerligen angeläget att lagstiftningen ändras snabbt i dessa avseenden, då bostadsförmedlingsfrågorna blivit så allmänt belysta i press och andra massmedia. Företag liknande det som jag omnämnt lär ligga i startgröparna och ha för avsikt att utnyttja andra typer av register, som finns hos kommunala och andra offentliga myndigheter.

När jag ställde min fråga var det just för att påvisa vilka möjligheter den moderna datatekniken skapat och jag vill understryka vilket betydelsefullt arbete integritetsskyddskommittén har

att utföra. Jag vill också betona vikten av att kommittén arbetar snabbt, så att lagstiftningen inte kommer alltför långt i tiden efter teknikens utveckling.

Herr talman! Jag ber att än en gång få tacka statsrådet för svaret på min interpellation.

Chefen för justitiedepartementet, herr statsrådet KLING:

Herr talman! Jag har i mitt svar förklarat att statsmakterna inom en ganska nära framtid kommer att ta ställning till dessa frågor. Tyvärr kan jag inte lämna något mera preciserat besked, eftersom en rad olika kommittéer arbetar med saken och vi först måste ha deras material innan vi kan lägga den på riksdagens bord.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 9

Svar på interpellation ang. upprustning av skolor ur brandsäkerhetssynpunkt

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet MOBERG, som yttrade:

Herr talman! Herr Werbro har frågat chefen för ecklesiastikdepartementet, om sådana åtgärder kommer att vidtas att brandsäkerheten i våra skolor blir tillfredsställande samt om man kan förvänta att regeringen kommer att lägga fram förslag om att statsbidrag till kommunerna skall utgå för kostnader som föranleds av upprustning av skolorna ur brandsäkerhetssynpunkt. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara interpellationen.

Jag vill först framhålla, att kommunerna svarar för förvaltningen av det allmänna skolväsendets byggnader och därmed även för brandsäkerheten vid dessa. Kommunerna skall härvid givetvis liksom i fråga om andra kommunala byggnader följa gällande bygg-

Svar på interpellation ang. upprustning av skolor ur brandsäkerhetssynpunkt

nadslagstiftning och författningar om brandskydd. Självfallet är det ytterst angeläget att åtgärder vidtas för att i möjligaste mån hindra nya skolbränder.

Skolöverstyrelsen utfärdade i juni 1966 och maj 1967 i samråd med statens brandinspektion anvisningar om brandskyddet i skolorna. Dessa anvisningar utsändes bl. a. till skolornas huvudmän. Statens brandinspektion har vidare fäst brandchefernas uppmärksamhet på frågan om brandskyddet i skolorna. Sedermera har inom statens brandinspektion även utarbetats tekniska anvisningar om brandskydd i skolorna.

Skollokaler utförande med hänsyn till brandrisken och deras utrustning med brandskyddsmateriel varierar. Rent generellt kan sägas att alla nybyggda skollokaler i byggnadstekniskt avseende uppfyller kraven på ett effektivt brandskydd. I fråga om äldre skolbyggnader synes däremot tillräckliga åtgärder för att uppnå ett fullgott brandskydd inte alltid ha vidtagits. De brandskyddsåtgärder som är nödvändiga torde i allt väsentligt falla under begreppet underhåll och reparation.

Herr Werbro's antagande att erforderliga åtgärder skulle komma att dra kostnader på något hundratal miljoner kronor är obekräftat.

Slutligen vill jag inskräpa att för att utfärdade föreskrifter skall ha någon verkan krävs att de noga efterlevs av dem som är ansvariga för brandskyddet i skolorna. Därvid är det angeläget att övningar i användandet av tillgänglig brandskyddsmateriel liksom övningar i utrymning av skollokaler utförs samvetsgrant. Det är också viktigt att de personer som har sin dagliga verksamhet förlagd till skolorna fortlöpande uppmärksammar de speciella risker som kan uppkomma i skolan, t. ex. i samband med laborationsövningar.

Vidare anförde:

Herr WERBRO (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Moberg för det svar han lämnat på min interpellation. Denna har främst föranletts av den olycka som inträffat i Enköping men också av andra olyckstillbud samt av de uppgifter jag erhållit om möjligheterna att åstadkomma en tillfredsställande säkerhet mot eldsvådor i våra skolor.

Statsrådet redovisar att olika författningar på detta område reglerar kommunernas skyldigheter när det gäller brandskyddet i skolanläggningar. Jag är väl medveten om dessa och har studerat dem, eftersom jag i viss utsträckning handlägger sådana ärenden. Emellertid är det viktigt att vi kan vidtaga åtgärder och genomföra dem på ett effektivt sätt för att motverka fortsatta risker för våra barn.

Jag finner inte i statsrådets svar något positivt ställningstagande utan endast påpekanden om lämnade anvisningar m. m. Inte heller antyder han om det skulle vara möjligt att finna utvägar att erhålla statsbidrag för de brandskyddsanordningar som erfordras.

Man kan ställa sig frågan, varför det föreligger så stora brister i våra skolor i dag — sådana har ju inte påtalats tidigare. Detta gäller emellertid främst de äldre anläggningarna. Under den senaste tiden har vi som bekant fått en ny skolreform, som medfört att de befintliga skolorna måste utnyttjas på ett helt annat sätt än tidigare. Beläggningen är alltså mycket kraftigare nu än tidigare, provisoriska inredningar har måst göras, o. s. v. Många äldre skolor uppfyller dessutom inte de byggnadstekniska krav som numera ställs på sådana lokaler. Vi har även i våra skolor alltmer börjat använda brandfarlig undervisningsmateriel, vilket givetvis medför större risker.

Jag vill också beröra en annan sak som man inte heller bör bortse från i detta sammanhang, nämligen att bar-

Svar på interpellation ang. upprustning av skolor ur brandsäkerhetssynpunkt

nens ytterkläder numera i stor utsträckning är tillverkade av mycket brandfarliga konstfibermaterial. När sådana kläder är upphängda i korridorer, som inte heller är brandsäkra, så kan vi lätt tänka oss vilka risker som föreligger för barnen, särskilt vid en nödvändig utrymning av skollokalerna där det saknas andra utrymningsvägar än korridorerna.

Kommunerna svarar för förvaltningen och därmed också för brandsäkerheten i skolorna; det är riktigt. Men vi bör i detta sammanhang göra en liten återblick på det skolbestånd som finns. Skolbeståndet i vårt land är i betydande utsträckning gammalt — nya skolanläggningar har inte kunnat uppföras i den takt som skulle varit erforderlig i samband med den nya skolreformen. Det har väl också varit dåligt med planläggningen i detta avseende innan skolreformen genomfördes. Hade planeringen på området varit bättre, hade vi erhållit statsbidrag till skolbyggandet och därmed också till höjande av brandsäkerheten vid skolorna.

Eftersom det varit nödvändigt att i ökad utsträckning ta i anspråk dessa äldre skolbyggnader, vilket medfört att brandriskerna ökat, finner jag det inte oskäligt att kommunerna skulle kunna begära större statsbidrag för att ha möjlighet att uppfylla kraven i den nya skolreformen beträffande ett betryggande brandskydd. Som det nu är sätter vi våra barns säkerhet på spel. Det ligger i allas intresse att dessa risker elimineras.

Jag nämnde att kanske främst skolbranden i Enköping aktualiserat min interpellation. Men interpellationen har också föranletts av de anvisningar som har lämnats från statens brandinspektion beträffande brandsynen i skolorna. Jag vill här i korthet redovisa vad denna brandsyn inneburit.

Sådan brandsyn har verkställts över hela landet men jag har här en sammanställning över läget vid skolorna i

ett litet län; det är vederbörande brandchef som har gjort sammanställningen. Man kan där konstatera, att 126 av länets skolor icke uppfyller de krav i fråga om brandsäkerhet som ställs på dem, varför större eller mindre byggnadstekniska åtgärder måste vidtagas för att undanröja bristerna. 6 av skolorna har helt kasserats av brandmyndigheterna och av brandchefen i samråd med länsskolnämnden ansetts icke lämpliga för fortsatt användande såsom undervisningslokaler. Endast 24 av länets skolor uppfyller effektivt kraven på brandsäkerhet.

Statsrådet framhåller i sitt svar att de uppgifter jag lämnat beträffande kostnaderna är obekräftade. Jag har låtit göra en kostnadsberäkning på grundval av den digra lunta som jag har här, och det visar sig att för vårt lilla län skulle kostnaden belöpa sig till mellan 5 och 6 miljoner kronor. Detta torde enligt uppgiftslämnarna ändå vara lågt räknat. Om dessa kostnader »översättes» till att gälla hela landet — inte minst större län och våra storstäder — kommer vi säkerligen upp till en kostnad på mellan 100 och 200 miljoner kronor.

Jag finner det därför synnerligen angeläget att man medverkar till åtgärder för att höja brandskyddets effektivitet i våra skolor. Jag anser att det erfordras statsbidrag till kommunerna för att dessa skall vidtaga de erforderliga åtgärderna.

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Herr Werbro och jag är självfallet överens om att det som skett i dessa två fall är mycket beklagligt. Men jag tycker inte att det är särskilt angeläget att här kasta skulden på den ena eller den andra. Här gäller det att klara den situation som föreligger.

När herr Werbro säger att uteblivna statsbidrag är grundorsaken till denna situation, går han enligt min mening li-

Svar på interpellation ang. upprustning av skolor ur brandsäkerhetssynpunkt

tet för långt. Jag har inte fått någon information om att de olyckliga fall som inträffat har en sådan bakgrund. Vad som i rådande läge är viktigt är att man i de skolor som är dåliga — det finns många sådana — ökar sina ansträngningar för att i barnens och lärarnas intresse skapa en beredskap som är högre än vad som nu ofta är fallet.

Jag hade i somras tillfälle att vara med om en brandinspektion i en medelstor svensk stad och jag var då ute och studerade skolorna tillsammans med brandchef och lärare. Det rådde, herr Werbro, en ganska allmän uppfattning om att något av det väsentligaste var att åstadkomma ett mera energiskt deltagande av lärare och elever, åtminstone en gång per termin, i relativt realistiska brandövningar. Tyvärr har det nog hänt att man — mänskligt nog — inte tagit rekommendationerna om sådana övningar riktigt på allvar. Med de anvisningar som nu är utsända är jag övertygad om att man, där så är särskilt angeläget, verkligen inser problematikens allvar.

Slutligen vill jag, herr talman, nämna att skolöverstyrelsen informerat mig om att den kostnadsuppskattning som gjorts icke kan bekräftas.

Herr **WERBRO** (fp):

Herr talman! Jag skall inte påstå att dessa olyckshändelser inträffat just i de städer som inte erhållit statsbidrag. Men om vi ser på planen för skolbyggnader, finner vi att endast måttliga statsbidrag utgår till byggandet av nya skolor. Och om man genomför en ny skolreform och inte har lokaler i tillräcklig grad, så nödgas man behålla även sådana som inte fyller kraven.

Herr statsrådet nämnde mycket riktigt att övningar o. d. är av utomordentligt stor betydelse. Han gav därvid ett exempel, och jag kan ge ett annat. Jag besökte nyligen en skola som består

av tre våningar. I denna skolbyggnad fanns ingen annan möjlighet än via en trappuppgång att komma ner till bottenvåningen från tredje våningen, som innehöll både en slöjdlokal, där man använde limkokare o. d., och en undervisningslokal. Det fanns inga stegar, där man kunde ta sig ned, och det blir förenat med stora kostnader att se till att alla barn får möjlighet att komma ut på annat sätt än genom trappan. Mycket stora åtgärder måste vidtagas för att åstadkomma ett godtagbart resultat ur brandskyddssynpunkt.

Jag är väl medveten om svårigheterna, men jag hade hoppats att regeringen mera skulle ägna sig åt denna fråga. Den är svårlöst, och jag har ingående diskuterat den med både länsbrandinspektörer och brandchefer för att försöka få större brandsäkerhet till stånd. Naturligtvis är träning med utrymningsövningar också av utomordentligt stor betydelse.

Beträffande kostnadsberäkningen vill jag säga att jag gärna skall översända mitt material till SÖ för att styrelsen ännu en gång skall kunna räkna över det hela och se om inte kostnaderna uppgår till åtskilliga miljoner kronor.

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Jag vill upplysa herr Werbro om att detta år bygges skolor i Sverige för 900 miljoner kronor. Vi bygger sålunda mer än vi någonsin har gjort, och de nya skolorna kommer självfallet att bli ett värdefullt tillskott.

Jag tror att man gör hela systemet en björntjänst om man inte litar på att kommunerna kan lösa denna fråga. Ty det är egentligen innebörden i herr Werbros yttrande att staten bör vidta åtgärder i detta fall. Jag är övertygad om att kommunerna själva kan klara denna fråga.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 10

Svar på interpellation ang. utbildning av dietister

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet **MOBERG**, som yttrade:

Herr talman! Fru Eriksson har frågat chefen för ecklesiastikdepartementet om han avser att med överarbetande av 1953 års lärarinneutbildningskommittés förslag om forskning, undervisning och information inom näringslärans område lägga fram en plan för utbildningen av dietister och om i så fall förslaget kan förväntas nästa budgetår. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara frågan.

I 1965 års statsverksproposition (bil. 10 s. 397) förordade dåvarande departementschefen att frågan om utbildning av dietassistenter skulle lösas i huvudsaklig överensstämmelse med lärarinneutbildningskommitténs förslag. Han framhöll dock samtidigt att förslaget borde kompletteras på vissa punkter. I anledning härav uppdrog Kungl. Maj:t den 26 februari 1965 åt skolöverstyrelsen att dels på grundval av kommittéförslaget pröva frågan om dietassistentutbildningens längd jämte därmed sammanhängande spörsmål, dels — i samråd med universitetskanslersämbetet, byggnadsstyrelsen samt lokal- och utrustningsprogramkommittén för universitetet och högskolorna i Göteborg — utreda frågan om institutionell anknytning av dietassistentutbildningen till utbildningsorganisationen i Göteborg.

Enligt vad jag erfarit har en plan för utbildningen numera färdigställts inom skolöverstyrelsen. Styrelsen avser att om möjligt sätta i gång en försökskurs för blivande dietassistenter under budgetåret 1968/69.

Vidare anförde

Fru **ERIKSSON** i Stockholm (s):

Herr talman! Jag ber att till statsrådet Moberg få framföra mitt tack för

just det svar som jag erhållit. Jag uppskattar nämligen att av svaret framgår att man skall sätta i gång en försökskurs för dietister nästa budgetår.

I min interpellation har jag beskrivit förhållandena i andra länder och framhållit, att det ofta finns dietister vid utländska sjukhus. Jag är emellertid medveten om att man inte inom svensk sjukvård kan kopiera förhållanden i andra länder. Vi har en speciell terapimiljö vid våra sjukhus, vi har läkare med mycket hög vetenskaplig bildning, sjuksköterskor med mycket gedigen utbildning, arbetsterapeuter och rörelseterapeuter. Det är i den miljön, som dietisterna skall placeras in utan att tränga bort någon av dessa grupper. Det är därför utmärkt, att det blir en försökskurs. Man kan då pröva sig fram till en svensk arbetsform av dietister.

Det är numera vetenskapligt klarlagt, att större avseende måste fästas vid kosten, om man vill bevara hälsan — det fick vi belägg för vid årets medicinska riksstämma. Att det behövs en sådan här yrkeskår, råder det alltså inget tvivel om. Jag tycker emellertid, att det är en fördel med en försökskurs, också därför att man då inte absolut binder sig vid en viss utbildning. Vi vet ännu inte om dietistkurserna bör organiseras som en påbyggnad för sjuksköterskor, som en lärarinneutbildning eller kanske som en helt fristående yrkesutbildning. Kanske skall den knyta an till de kunskaper, som många inom livsmedelsindustrin i dag har. Man bör inte ha en alltför bestämd åsikt här om, innan verksamheten startar. Mycket kanske kan moderniseras eller läggas om för att bättre passa vår sjukvård. Frågan gäller för övrigt inte bara sjukvården utan hälsovården i stort.

Det är emellertid en fördel, att man i dag talar om att det kommer en sådan här yrkeskår — det är betydelsefullt för planeringen av nya sjukhus — men att man samtidigt säger, att man inte absolut har bestämt, vilken utbildningen skall bli, utan söker sig fram.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 11

Svar på interpellation ang. utbildningen
i miljövårdsteknik

Ordet lämnades på begäran till

Herr statsrådet **MOBERG**, som yttrade:

Herr talman! Herr Jönsson i Ingemarsgården har frågat chefen för ecklesiastikdepartementet, om han avser att inom den närmaste framtiden vidtaga några åtgärder i syfte att permanenta påbyggnadskursen i miljövårdsteknik vid John Ericsson-skolan i Östersund. Enligt fastställd ärendefördelning ankommer det på mig att besvara interpellationen.

Den omskolningsverksamhet som för närvarande bedrivs för personer med teknisk utbildning syftar i första hand till att bredda användningsområdet hos de utbildade. Ett stort antal kurser har anordnats och planeras inom skilda ämnesområden, förutom den av interpellanten nämnda kursen i miljövårdsteknik bl. a. även kurser i stadsplanering, stadsplaneteknik och fritidsplanering.

Jag delar herr Jönssons uppfattning om att det finns ett behov av personal med utbildning av det slag som ovan angivna kurser representerar. Jag vill emellertid erinra om att riktlinjen för det nya gymnasiets organisation har varit att söka undvika att upprätta studievägar som i utpräglad grad tar sikte på mer speciella avnämningar. Sådana behov skall i stället tillgodoses genom särskilda utbildningar, som bygger på en bred grundutbildning. Medel anvisas därför för särskilda påbyggnadskurser, som skolöverstyrelsen anordnar. Enligt vad jag inhämtat omarbetas för närvarande kurserna i stadsplane- och trafikteknik i samråd med bl. a. naturvårdsverket i syfte att inom en utbildning i fysisk samhällsplanering ge utrymme även för naturvårdsfrågor. Skolöverstyrelsen har således sin uppmärksamhet riktad på det av interpellanten aktualiserade problemet.

Jag vill slutligen upplysa om att ett förslag inom kort kommer att avlämnas rörande en utbildning vid de tekniska högskolorna som bl. a. skall behandla miljövårdsaspekter. Även för de filosofiska fakulteterna finns planer, nämligen att anordna en mer yrkesinriktad kurs i naturvård.

Vidare anförde:

Herr **JÖNSSON** i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet Moberg för svaret på min interpellation. Bakgrunden till interpellationen är det faktum att vi har en snabbt tilltagande vattenförorening och en oroande luftspridning av giftiga gaser. Därtill kommer bullerproblemet. Kort sagt, det föreligger ett allvarligt hot mot viktiga delar av vår naturliga miljö. Kravet på åtgärder för att få ett stopp på miljöförstörelsen och för att återställa våra naturtillgångar blir mer och mer berättigat. Men för att detta rättmätiga krav skall kunna tillgodoses behövs det tillgång till i miljövårdsfrågor välutbildad personal, som har kunskaper för att omsätta vetenskapens rön i praktiska lösningar.

Om jag rätt tolkat interpellationssvaret, är statsrådet och jag överens om behovet av personal. Men på de konkreta frågor jag ställde beträffande det speciella fallet har jag inte fått några direkt klarläggande svar, annat än det att statsrådet säger att skolöverstyrelsen har sin uppmärksamhet riktad på problemet. Gäller det problemet i stort, eller skall svaret tolkas så, att även frågan om utbildningen vid John Ericsson-skolan i Östersund skall kunna få en permanent lösning?

Statsrådets svar kan man kanske också tolka så att det skulle föreligga något principiellt hinder att göra utbildningen vid John Ericsson-skolan i Östersund mera permanent. Jag skulle därför vilja fråga statsrådet, om han anser att det finns några egentliga, principiella hinder att förlägga en fortbildning till

Svar på interpellation ang. utbildningen i miljövårdsteknik

gymnasiet; det är ju praktiskt taget en fortbildning det är fråga om.

I skolöverstyrelsens petita för året sägs beträffande lärarutbildningen att många skäl talar för att fortbildningen skall samordnas med grundutbildningen; detta är kostnadsbesparande, och organisationen blir på så vis rationellare. Även detta uttalande skulle, tycker jag, kunna tillämpas på den form av fortbildning som denna miljövårdskurs utgör.

Jag vill alltså fråga statsrådet om han anser att det föreligger hinder av principiell natur för en sådan utveckling.

Herr statsrådet **MOBERG**:

Herr talman! Den kurs som herr Jönsson i Ingemarsgården åberopar är anordnad med medel och på basis av bestämmelser från arbetsmarknadsmyndigheterna. Den är ett exempel på den nya typ av omskolningskurser som tar sikte på utbildning till yrken där det råder särskild brist på yrkesutövare.

Det är emellertid för tidigt att ha någon mening om huruvida kursen har haft ett så lyckat resultat, att den bör permanentas i den nuvarande formen eller såsom en särskild påbyggnadskurs inom skolväsendets del av denna sektor. Detta är en fråga som får prövas när man vet litet mera om saken.

Herr **JÖNSSON** i Ingemarsgården (fp):

Herr talman! Det är riktigt som statsrådet Moberg säger att det är av AMS anförda arbetsmarknadsskäl som i första hand legat bakom kursen i Östersund. Herr statsrådet och jag är också överens om att det föreligger ett stort behov av personer, kunniga i miljövårdsfrågor. I detta fall gäller det ingenjörer, men det kan även tänkas en form av fortbildning och vidareutbildning för jägmästare och andra yrkeskategorier, som på sina respektive områden skulle kunna göra insatser för att komma till

rätta med de problem vi har på miljöförstörringsområdet.

Jag har bedömt detta behov som så stort i vårt moderna samhälle att jag anser det är motiverat med en mera permanent utbildning. Eljest riskerar vi — efter att ha konstaterat att någonting måste göras — att inte veta vem som skall ta hand om uppgifterna. Vi får alltså vänta länge på att i praktiskt handlande omsätta de forskningsresultat som kommer fram efter hand. Därför är detta ett allvarligt problem som snarast borde lösas.

Jag förstår herr statsrådet som menar att det hela är ganska nytt — det måste jag erkänna — och skall inte anklaga honom för att vara ointresserad. Däremot skulle jag vilja lägga honom varmt på hjärtat att följa den utbildning som bedrivits vid John Ericsson-skolan och som har visat sig lyckosam på så sätt att de som har genomgått kursen har blivit starkt efterfrågade. Samtidigt är placeringen till Östersund gynnsam, eftersom där finns duktiga och intresserade lärare, som lagt ned tid på att åstadkomma en bra kurs, och man också har tillgång till en ganska oförstörd miljö att visa upp för eleverna. Det kan vara väsentligt med en riktig utgångspunkt i det avseendet när man skall söka rätta till missförhållanden.

Härmed var överläggningen slutad.

§ 12

Till bordläggning anmäldes

konstitutionsutskottets utlåtande nr 58, över proposition med förslag till lag med anledning av sammanslagning av överståthållarämbetet och länsstyrelsen i Stockholms län, m. m.;

statsutskottets utlåtandet:

nr 196, i anledning av riksdagens år 1967 församlade revisorers särskilda berättelse om exekutionsväsendets organisationsnämnd,

nr 197, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående viss konsultverksamhet inom televerket,

nr 198, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad propositionen avser justitiedepartementets verksamhetsområde,

nr 199, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad propositionen avser utrikesdepartementets verksamhetsområde,

nr 200, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad propositionen avser försvarsdepartementets verksamhetsområde,

nr 201, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad propositionen avser socialdepartementets verksamhetsområde,

nr 202, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad propositionen avser finansdepartementets verksamhetsområde,

nr 203, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1967/68, i vad propositionen avser ecklesiastikdepartementets verksamhetsområde, jämte motioner,

nr 204, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1967/68 i vad propositionen avser handelsdepartementets verksamhetsområde,

nr 205, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I för budgetåret 1967/68, i vad propositionen avser inrikesdepartementets verksamhetsområde, jämte motioner,

nr 206, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret

1967/68 i vad propositionen avser statens allmänna fastighetsfond, och

nr 207, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående eftergift av fordringar på grund av torvlån;

bankoutskottets utlåtande nr 60, i anledning av motioner angående tryckningen av likalydande motioner;

andra lagutskottets utlåtanden:

nr 67, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående omsorger om vissa psykiskt utvecklingsstörda, m. m., jämte motioner i ämnet,

nr 68, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till lag angående ändring i lagen den 14 maj 1954 (nr 243) om yrkesskadeförsäkring, m. m., jämte i ämnet väckta motioner, och

nr 72, i anledning av väckta motioner angående utländsk studerandes rätt till studiemedel;

tredje lagutskottets utlåtanden:

nr 61, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648), såvitt avser bl. a. axeltryck, bruttovikt och fordonslängd, m. m., jämte motioner i ämnet, och

nr 62, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition med förslag till förordning om ändring i vägtrafikförordningen den 28 september 1951 (nr 648) såvitt avser bl. a. fordons beskaffenhet och utrustning, m. m., jämte motioner i ämnet; samt

jordbruksutskottets utlåtande nr 40, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående utgifter på tilläggsstat I till riksstaten för budgetåret 1967/68, såvitt propositionen avser jordbruksärenden.

§ 13

Anmälades och godkändes statsutskottets förslag till riksdagens skrivelser till Konungen:

nr 370, i anledning av motion om

statsbidrag för anordnande av skyddsrum m. m.;

nr 372, i anledning av motioner om ökad samhällsekonomisk forskning;

nr 373, i anledning av motioner om ytterligare utbildning av tandläkare;

nr 374, i anledning av Kungl. Maj:ts proposition angående fortsatt omorganisation av televerket, m. m.; och

nr 376, i anledning av riksdagens år 1967 församlade revisorers särskilda be-

rättelse om redovisningen av förskott till vissa plankostnader.

§ 14

Justerades protokollsutdrag.

Kammarens ledamöter åtskildes här-
efter kl. 15.38.

In fidem

Sune K. Johansson
